

De geschiedenis van Nederland
in 50 teksten

Inhoud

Verantwoording	2
Indeling onderwerp naar thema	3
1: De Hunebedbouwers	4
2: De Romeinen in Nederland	6
3: Willibrord en het christendom	8
4: Karel de Grote	10
5: Hebban olla vogala	13
6: De moord op Floris V	15
7: De Hanzesteden	17
8: Erasmus	19
9: Karel V	21
10: De Beeldenstorm	23
11: Willem van Oranje	25
12: De Republiek	27
13: De V.O.C.	29
14: De Beemster	31
15: De grachtengordel / Amsterdam	33
16: Hugo de Groot	35
17: De Statenbijbel	37
18: De schilder Rembrandt	39
19: De atlas van Bleau	41
20: Michiel Adriaenszoon de Ruyter	43
21: Christiaan Huygens	45
22: Spinoza	47
23: De handel in slaven	49
24: Een buitenhuis aan “de Vecht”	51
25: Eise Eisinga en het planetarium	53
26: De Patriotten	55
27: Napoleon en de Frans Tijd	57
28: Willem I	59
29: De eerste trein rijdt in Nederland	61
30: De grondwet van 1848	63
31: Max Havelaar	65
32: Kinderarbeid en het verbod	67
33: Vincent van Gogh	69
34: Aletta Jacobs / emancipatie	71
35: De Eerste Wereldoorlog	73
36: De Stijl	75
37: De jaren van de grote werkloosheid	77
38: De Tweede Wereldoorlog	79 - 90
39: Anne Frank en de vervolging van Joden	85
40: Indonesië	91
41: De verzorgingsstaat en Willem Drees	93
42: Zeeland en de watersnoodramp van 1953	95
43: De televisie in de huiskamer	97
44: De haven van Rotterdam	99
45: Annie M.G. Schmidt	101
46: Suriname en de Nederlandse Antillen/einde van het kolonialisme	103
47: Veelkleurig Nederland	105
48: Srebrenica	107
49: Gas uit Groningen	109
50: De Europese Unie	111
Spel 1: leg in de goede volgorde	113
Spel 2: Zoek bij elkaar	119
Antwoorden	125

Verantwoording

De teksten in dit pakket zijn geschreven naar aanleiding van de 50 vensters van de Canon van de Nederlandse geschiedenis. In deze canon worden 50 gebeurtenissen genoemd die kenmerkend of bepalend zijn geweest voor de geschiedenis van Nederland. De 50 vensters bij elkaar vertellen het verhaal van ons verleden.

Het eerste venster van deze canon is het verhaal over de hunebedbouwers, 5000 jaar geleden. De canon sluit af met het verhaal over de eenwording van Europa vanaf 1945.

De taal in de teksten is zo eenvoudig mogelijk gehouden. Moeilijke woorden, abstract en beeldend taalgebruik en lastige zinnen zijn zoveel mogelijk vermeden. Daardoor hebben kinderen minder moeite om de teksten over soms ingewikkelde onderwerpen te begrijpen. De teksten zijn voorzien van een opdrachtblad. Op de opdrachtbladen staan een aantal vragen. De antwoorden op deze vragen kunnen eenvoudig worden gevonden in de teksten. Daarnaast wordt een aantal onderzoeksvragen gesteld. Het betreft opzoekvragen. De antwoorden op deze vragen kunnen niet in de tekst worden gevonden. Daar is internet (Google), een volwassene of een woordenboek voor nodig.

De teksten vormen een tijdslijn die begint bij de Hunebedbouwers 5000 jaar geleden en die eindigt bij de eenwording van Europa na 1945. De teksten kunnen ook thematisch ingedeeld worden. Zo kunnen meerder teksten onder één noemer worden gebracht.

Op de volgende bladzijde bevindt zich een tabel die gebruikt kan worden om de teksten naar thema te clusteren. Door meerdere teksten rondom een thema te verzamelen, kunnen boekjes worden samengesteld.

De teksten kunnen uitgangspunt zijn voor groepslessen. De teksten lenen zich ook voor individueel gebruik.

De teksten kunnen aangeboden worden op papier. Ze kunnen ook gelezen worden via internet en wel via de website www.wintaalsoft.nl.

Het materiaal bestaat uit de 50 teksten en de opdrachtbladen. Het materiaal wordt geleverd als een pdf bestand. Het pdf bestand kan onbepert worden. Daarnaast worden de teksten aangeboden via internet of op een cd waarop het internetprogramma staat.

Verder bestaat het materiaal uit twee series kaartjes. Deze kaartjes zijn bestemd voor twee spelletjes: leg in de goede volgorde en zoek bij elkaar.

Indeling teksten naar thema

- | | |
|-------------------------------|---|
| 1: De oudheid | 7: Het kolonialisme |
| 2: De middeleeuwen | 8: De Industriële Revolutie |
| 3: Religie en het christendom | 9: Nederland na de Tweede Wereldoorlog |
| 4: De Gouden Eeuw | 10: Handel en industrie |
| 5: Kunst en wetenschap | 11: Politiek en het ontstaan van democratie |
| 6: Oorlog | |

Indeling teksten

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Hunbedden in Drenthe	•										
Romeinen in Nederland	•										
Willibrord		•	•								
Karel de Grote		•									
Hebban olla vogala		•	•								
Floris V		•									
De Hanzesteden		•								•	•
Erasmus		•	•								
Karel V											
De Beeldenstorm				•							
Willem van Oranje				•							
De Republiek				•							
De V.O.C.				•						•	
De Beemster				•							
Amsterdam en de grachten				•							
Hugo de Groot				•							•
De Statenbijbel			•	•							
Rembrandt				•	•						
De atlas Major van Bleua				•	•						
Michiel de Ruyter				•		•					
Christiaan Huygens				•	•						
Spinoza			•	•							•
De handel in slaven				•			•			•	
Buitenhuis aan de Vecht				•							
Eise Eisinga					•						
De Patriotten											•
De Franse Tijd											•
Willem I								•			•
De eerste trein "de Arend"								•			
Thorbecke 1848											•
Max Havelaar							•				
Kinderarbeid verboden								•			
Vincent van Gogh					•						
Aletta Jacobs											•
De Eerste Wereldoorlog						•					
De Stijl					•						
De grote werkloosheid										•	
De Tweede Wereldoorlog						•					
Anne Frank						•					
Indonesië							•		•		•
Willem Drees en de WAO									•		
De Watersnoodramp									•		
De televisie									•		
De haven in Rotterdam									•	•	
Annie M.G. Smidt					•				•		
De Nederlandse Antillen							•		•		
Veelkleurig Nederland									•		
Sebrenica						•			•		
Het gas in Nederland									•	•	
De Europese Unie									•		•

Hunebedden in Drenthe (300 voor Christus).

Drenthe is een provincie in het oosten van Nederland.
Het ligt tegen de grens met Duitsland.
De hoofdstad van Drenthe heet Assen.
Al 5000 jaar wonen er mensen in Drenthe.



Hunebed

De eerste bewoners van Drenthe waren boeren.
Deze boeren bouwden huizen van hout.
Ze hadden koeien, schapen en varkens.
Ook verbouwden zij graan.
Het eten kookten zij in potten.
Deze boeren leefden in het stenen tijdperk.
In het stenen tijdperk gebruikten mensen gereedschap van steen.
Messen en bijlen waren gemaakt van steen.
En niet van ijzer.
Ijzer kenden deze mensen 5000 jaar geleden nog niet.

Waarom gingen de eerste boeren in Drenthe wonen?
Grote delen van Nederland liggen lager dan de zee .
De grond is nat en zacht.
Daar heb je altijd last van water.
Maar Drenthe ligt hoger.
Er zijn heuvels van zand en deze heuvels zijn hoog en droog.
Daarom gingen mensen 5000 jaar geleden in Drenthe wonen.

De eerste bewoners in Drenthe bouwden hunebedden.
Hunebedden zijn de oudste gebouwen in Nederland.
Ze zijn wel 5000 jaar oud.
Hunebedden zijn gemaakt van grote stenen.
Het zijn graven.



De eerste bewoners van Drenthe begroeven de doden in hunebedden.
Ze dachten dat dode mensen een reis maakten naar een ander leven.
Daarom kregen de doden potten mee.
In die potten zat eten.
Het eten hadden de doden nodig op hun reis.

Vroeger waren er wel 100 hunebedden.
Nu zijn er nog 52 over.

1. Hoeveel jaar geleden woonden de hunebedbouwers in Drenthe?

.....

2. Verklaar waarom de hunebedbouwers in Drenthe woonden.

.....

.....

.....



3. De hunebedbouwers waren boeren. Waar leefden zij van?

.....

.....

.....

4. Jij leeft misschien wel in het plastic tijdperk.
De hunebedbouwers leefden in het stenen tijdperk.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?

.....

.....

5. In Drenthe zijn nog 52 hunebedden te zien. Waartoe dienden de hunebedden?

.....

.....

.....

6. De hunebedbouwers hadden een diep geloof in goden. Welke zin uit de tekst bewijst dat?

.....

Onderzoeksvragen:

- De hunebedden zijn gemaakt van enorme stenen. In Nederland zijn geen bergen of rotsen. Hoe denk je dat deze stenen in Nederland zijn gekomen?
- Hoe werd een hunebed gebouwd?
- Wat is er gebeurd met het Hunebed in de buurt van Emmen op 6 juli 2011?
- Veel hunebedden zijn verwoest. De stenen kregen een nieuwe bestemming. Waar werden de stenen van de verwoeste hunebedden voor gebruikt?

De Romeinen in Nederland (2 voor Christus – 400).

In het jaar 50 waren de Romeinen de baas in Frankrijk en in Spanje.
Ze waren ook de baas in Egypte en in grote delen van Europa en Afrika.
De Romeinen waren ook de baas in het zuiden van Nederland.
De Romeinen kwamen uit Italië.
Hun hoofdstad was Rome.
Hun leider was een keizer.



De bewoners van Nederland heetten Germanen en Bataven.
Het verschil tussen de Romeinen en de bewoners in Nederland was groot.
Heel erg groot.
De Romeinen konden schrijven en lezen.
De Romeinen konden glas maken.
De Romeinen maakten mooiere potten met een draaischijf.
De Romeinen bouwden tempels van steen voor hun goden.
Ze bouwden theaters.
Ze bouwden bruggen.

De Germanen in Nederland leefden heel anders.
Het waren boeren.
Zij woonden in huizen van hout.
Ze hadden geen stenen tempels voor hun goden.
Ze konden niet schrijven.
De grens van het Romeinse Rijk liep door Nederland.
De grens werd bewaakt door soldaten .
Ten noorden van de grens woonden de Germanen.
Ten zuiden van de grens waren de Romeinen de baas.
In het zuiden bouwden de Romeinen steden zoals Nijmegen en Maastricht.
Daar bouwden zij huizen, bruggen en badhuizen.
Vaak waren er gevechten tussen de Romeinse soldaten en de Germanen.



De Romeinen gebruikten geld om te betalen.
Geld was nieuw voor de Germanen.
De Germanen leerden van de Romeinen om met geld om te gaan.
De Germanen werkten voor de Romeinen.
Zo verdienden de Germanen geld.

Met dat geld kochten de Germanen spiegels, potten en flessen van glas.
De Germanen leerden nog veel meer van de Romeinen.
Ze leerden potten bakken.
Ze leerden glas maken.
En ze leerden beter vechten.

Later vielen de Germanen de Romeinse soldaten steeds vaker aan .
De grens was lang en de Romeinse soldaten hadden moeite de grens te bewaken.
Steeds vaker verloren de Romeinen de strijd tegen de Germanen.
De Romeinen bleven ongeveer 400 jaar in Nederland.

1. De Romeinen waren een volk dat kwam uit Rome.
Wanneer waren de Romeinen de baas in het zuiden van Nederland?
.....
2. Welke volkeren woonden in Nederland?
.....
3. Wat leerden de Germanen van de Romeinen?
.....
.....
4. De Germanen werkten voor de Romeinen. Waarom deden ze dat?
.....
.....
5. Wat kochten de Germanen bij de Romeinen met het verdiende geld?
.....
.....
6. Hoeveel jaar waren de Romeinen aanwezig in Nederland?
.....
7. De Romeinen vertrokken na 400 jaar uit Nederland.
Waarom moesten zij Nederland verlaten?
.....
.....
8. Leg uit wat je op onderstaande tekening ziet?



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Onderzoeksvragen:

- De Romeinen geloofden in verschillende goden. De Germanen hadden ook meer dan één god. Hoe heetten de Romeinse goden en de Germaanse goden?
- De Bataven woonden in zuiden van Nederland en de Germanen in het noorden. Welk volk woonde in de kuststreek?
- Het zuiden van Nederland werd bezet door de Romeinen. Het noorden werd niet bezet. De grens tussen beide gebieden werd gevormd door een rivier. Hoe heet deze rivier? Welke stad uit de Romeinse tijd ligt aan deze rivier?

Willibrord (658 - 739).

In 690 woonden in Nederland niet veel mensen.
De bewoners van Nederland woonden in kleine dorpjes.
Ze waren meestal boer van beroep.
De bewoners in het noorden van Nederland heetten Friezen.
De Friezen geloofden niet in één god.
Ze hadden meer dan één god.
Ze noemden hun goden onder andere Wodan, Freya, en Donar .



Willibrord

In 690 kwam Willibrord aan in Nederland.
Willibrord kwam uit het land Engeland.
In Engeland geloofden de mensen in één god.
Deze god noemde zij Christus.
Willibrord wilde dat de Friezen ook in Christus geloofden.
Hij wilde de Friezen bekeren tot het christendom.
Willibrord ging wonen in de stad Utrecht.
Daar liet hij een kerk bouwen.
Vanuit de stad Utrecht trok Willibrord het land van de Friezen in.
Hij vertelde de Friezen over de god Christus.
Sommige Friezen lieten zich bekeren.
Zij werden Christen.
Maar veel Friezen vertrouwden Willibrord niet.
Zij bleven geloven in hun eigen goden.
Willibrord stierf in het jaar 739.

Bonifatius ging verder met het werk van Willibrord.
Ook Bonifatius wilde de Friezen bekeren tot het christendom.
In het jaar 754 ging hij naar het Friese dorp Dokkum.
Hij wilde de Friezen in Dokkum over christus vertellen en bekeren.
Maar Bonifatius werd in Dokkum vermoord.

Het is Willibrord en Bonifatius niet gelukt om de Friezen te bekeren.
Sommige Friezen werden Christen.
Veel Friezen verzetten zich tegen het nieuwe geloof.
Maar door het werk van Willibrord en Bonifatius is het christendom
in Nederland bekend geworden.

1. Willibrord kwam naar Nederland. Wat kwam hij hier doen?
.....
2. Welk volk woonde in het noorden van Nederland?
.....
3. De Friezen geloofden in het bestaan van meer dan één god.
Hoe noemden zijn hun goden?
.....
4. Willibrord wilde de Friezen bekeren.
Wat betekent het woord “bekeran”?
.....
.....
5. In de stad Utrecht staan een beeld van Willibrord.
Waarom staat dat beeld in deze stad?
.....
.....
6. Willibrord kwam naar Nederland. Wat wilde Willibrord naar Nederland brengen?
.....
.....
7. Na het overlijden van Willibrord ging Bonifatius verder met het bekeren van de Friezen.
Waar werd hij in Friesland vermoord?
.....

Onderzoeksvragen:

- Bonifatius werd in Dokkum vermoord. Hoe heet de kerk in Dokkum?
- De Friezen noemden hun goden Wodan, Freia, en Donar.
Deze namen klinken nog steeds bekend.
Welke dagen van de week zijn naar deze goden genoemd?
- Utrecht was heel erg lang de belangrijkste stad met kerken in Nederland.
In het centrum liggen 5 oude kerken.
Als je vanuit de lucht op het centrum van Utrecht neerkijkt, vormen ze samen een kruis.
Hoe heet de middelste kerk?
- In Utrecht staat een beeld van Willibrord. Zoek een afbeelding op internet.
Bekijk het beeld van Willibrord goed. Wat heeft hij in zijn rechterhand?

Karel de Grote (742 - 814).

In 771 werd Karel de Grote koning.
Hij werd de koning van een volk in Frankrijk.
Karel de Grote voerde veel oorlog.
Hij voerde oorlog tegen de Saksen en de Friezen in het westen van Europa.
Hij voerde oorlog tegen de islamieten in het zuiden.
En hij voerde oorlog tegen een volk in Italië.
Karel de Grote had succes.
Zijn land werd groter en groter.
En hij werd de leider van een groot deel van Europa.



Karel de Grote

In de tijd van Karel de Grote werden de Friezen en de Saksen christen.
Ze moesten wel.
Dat kwam door de politiek van Karel de Grote.
Karel de Grote was christen.
Hij dwong iedereen in zijn land om christen te worden.
Vaak werd daar geweld bij gebruikt.
Als mensen geen christen werden, konden ze worden vermoord.
Ze werden dan gedood met het zwaard.

In de tijd van Karel de Grote was de paus een belangrijk man.
De paus woont in Rome en hij is de leider van de kerk.
De kerk en de paus hadden veel macht in de tijd van Karel de Grote.
De paus in de tijd van Karel de Grote heette Leo II.
Leo II had vijanden.
Hij werd gevangen genomen.
Maar hij ontsnapte uit de gevangenis.
De paus ging naar Karel de Grote en hij vroeg Karel de Grote om hulp.
Karel de Grote hielp de paus.
Hij bracht de paus terug naar Rome.
Als dank werd Karel de Grote door de paus tot keizer gekroond.
Karel de Grote had nu nog meer macht.
Hij had de steun van de paus en van de kerk.



Het land van Karel de Grote was erg groot.
Hij kon het land niet alleen besturen.
Hij had hulp van andere mensen nodig om te helpen bij het leidinggeven aan het land.
En om het land bij elkaar te houden.
Karel de Grote liet zich helpen door ridders.
Deze ridders werden leenmannen.
De leenmannen leenden een stuk land van Karel de Grote.
Zij kregen het bestuur over dat land.

En ze kregen een deel van de belasting die de mensen moesten betalen.
Maar ook de leenmannen konden hun gebied niet alleen besturen.
De leenmannen lieten zich ook weer helpen.
Zij lieten zich helpen door achterleenmannen.
De achterleenmannen kregen ook een gebied om te besturen.
En een deel van de inkomsten uit dat gebied.

Karel de Grote liet overal in het land paleizen bouwen.
Hij reisde door het hele land.
In de paleizen praatte hij met de leenmannen.
En hij maakte afspraken met de leenmannen.
Hij maakte afspraken over het bestuur van het land.



Aken

In 814 stierf Karel de Grote.
Hij stierf in zijn paleis in de stad Aken in Duitsland.
Zijn zoon volgde hem op en werd de volgende koning.

De ridders werden na de dood van Karel de Grote steeds zelfstandiger.
Ze werden grondbezitter.
Ook de achterleenmannen werden grondbezitter.
De ridders en de achterleenmannen gingen het land bezitten.
En na de dood van een leenman erfde een zoon het bezit.
De ridders en de achterleenmannen waren de nieuwe machthebbers.
Zij hadden de macht over het land en over de mensen die daar woonden.
Vaak probeerden de ridders hun eigen gebied groter te maken.
Daarom was er veel strijd tussen de ridders.
Een strijd die honderden jaren ging duren.



Het land van Karel de Grote.

1. Karel de Grote veroverde veel land. Hij veroverde ook de lage landen in het westen van Europa. Welke volken versloeg hij in het westen van Europa?
.....
2. Welk geloof bracht Karel de Grote naar Nederland?
.....
3. Veel Friezen lieten zich niet vrijwillig bekeren tot het christendom. Welke zin uit de tekst bewijst dat?
.....
4. Karel de Grote controleerde een erg groot gebied. Wie hielp Karel de Grote bij het besturen van het land?
.....

En wie hielpen de leenmannen?
.....
5. De ridders (leenmannen) hielpen Karel de Grote bij het leiding geven aan het land. De leenmannen moesten trouw aan de koning beloven. Wat kregen de leenmannen in ruil van Karel de Grote voor hun hulp?
.....
6. Waar stierf Karel de Grote?
.....
7. Na de dood van Karel de Grote volgde zijn zoon hem op. Deze zoon had minder controle over het land dan zijn vader. Het land versnipperde. Uit welke zinnen in de tekst blijkt dat?
.....
.....
.....
8. Na het overlijden van Karel de Grote begon een periode van de grootgrondbezitters. Wie waren de grondbezitters na de dood van Karel de Grote?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- In Nederland waren ook ridders actief. Ze lieten kastelen bouwen. Welke ridder woonde in het kasteel “Muiderslot”?
- Waarom gingen de ridders in sterke en veilige kastelen wonen?

Hebban olla vogala (1100).

Bijna iedereen in Nederland kan schrijven.
Dat is nu heel gewoon.
Vroeger niet.
Vroeger konden maar weinig mensen schrijven.
En de mensen die schreven, waren vaak monniken.

Monniken wonen in een klooster.
Daar leven, werken en bidden zij.



Monnikenwerk

Vroeger schreven monniken teksten en boeken.
Ieder boek en iedere tekst moest met de hand worden geschreven.
Boeken konden niet worden gedrukt in een fabriek.
De teksten en boeken werden gebruikt in de kerk.



De teksten waren heilig.
De teksten schreven zij in het Latijn.
Niet in het Nederlands.
Latijn was de taal van de kerk.
Het schrijven van een tekst was veel werk.
Het duurde erg lang.
Het was monnikenwerk.

In 1100 gebeurde er tijdens dit monnikenwerk iets onverwachts.
Een monnik schreef een heilige tekst in het Latijn.
Maar tijdens dit werk deed hij iets nieuws en iets voor het eerst.
Hij schreef een tekst in het Nederlands.
Het was een korte tekst.

De monnik schreef:

"Hebban olla vogala nestas hagunnan hinase hic anda thu, wat unbidan we nu?"

De tekst is geschreven in het Nederlands van vroeger.

De tekst betekent:

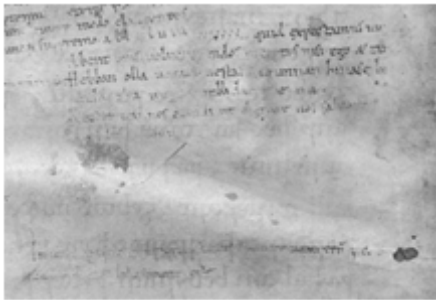
"Alle vogels zijn al aan het nestelen, behalve jij en ik; Waar wachten we nog op?"

De tekst is belangrijk.

Het is misschien de eerste geschreven tekst in het Nederlands.

Het Nederlands wordt een taal waarin je kunt schrijven.

1. Monniken schreven vroeger de teksten van Bijbels met de hand.
Ze kopieerden de teksten.
In welke taal werden de teksten geschreven?
.....
2. Welke Nederlandse tekst schreef een monnik in 1100?
.....
3. Wat betekent deze tekst?
.....
4. Het schrijven van deze Nederlandse tekst is een belangrijk moment in de geschiedenis van Nederland.
Uit welke zinnen uit de tekst blijkt dat?
.....
.....
.....



De eerste in het Nederlands geschreven tekst.

Onderzoeksvragen:

- Monnikenwerk is een uitdrukking. Het betekent dat iets veel werk is.
Waar komt deze uitdrukking vandaan?
- Het Nederlands was niet de taal van de kerk. Dat was Latijn. Latijn is de taal die werd gesproken in Rome. Waarom was de taal van de kerk Latijn?

De moord op Floris V: 1296.

In 1296 was Nederland nog leeg en er woonden niet veel mensen.
De meeste mensen woonden in kleine dorpjes.
Er waren niet veel steden.
En steden als Leiden en Utrecht waren nog klein.
Nederland bestond nog niet.
Er was nog geen regering in Den Haag.
Er was nog geen koning of koningin.
Holland en Utrecht bestonden.
Zeeland en Brabant bestonden.
En Gelre bestond.
Deze gebieden werden geleid door graven.
Tussen deze graven was veel strijd.
Iedere graaf wilde zijn land groter maken.
Vechten en moorden was normaal in 1296.



De kaart van de Lage landen.



Floris V was een graaf.
Hij was de graaf van Holland.
Hij vocht tegen Utrecht.
Hij vocht tegen de Friezen.
Floris maakte van Holland een groot gebied.
Floris liet kastelen bouwen in Holland.
Een bekend kasteel was het Muiderslot.
Een ander kasteel was een kasteel in Den Haag.

Floris had ook vijanden.
Deze mensen waren het niet met Floris eens.
In 1296 werd Floris gevangen genomen door zijn vijanden.
Hij werd opgesloten in zijn eigen kasteel Muiderslot.
Maar Floris had ook vrienden.
Zijn vrienden wilden hem bevrijden.
De vijanden van Floris wilden niet dat Floris werd bevrijd.
Zij wilden Floris ontvoeren naar een ander land.
Toen Floris werd ontvoerd, zat hij op een paard.
Floris wilde vluchten.
Maar dat mislukte.
Floris viel tijdens zijn vlucht en hij werd door zijn vijanden vermoord.



De moord op Floris V.

1. In 1296 bestond Nederland nog niet als land. Het grondbezit was verdeeld. Deze gebieden dragen de namen van de provincies van nu. Hoe heetten de gebieden in 1296?
.....
.....
.....
2. Wie had de leiding in Holland en probeerde dat gebied te verdedigen en te vergroten?
.....
3. In welk kasteel woonde graaf Floris V?
.....
4. Tegen wie vocht Floris V vaak?
.....
.....
5. Floris V is belangrijk geweest in de geschiedenis van Nederland. Welk gebied verenigde hij en maakte hij groot?
.....
6. Hoe overleed Floris V?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Waar ligt het kasteel Muiderslot? Zoek het op in de atlas en teken het in op de kaart. Teken ook Den Haag in op de kaart.
- De regering van Nederland vergadert in Den Haag. De koningin leest ieder jaar de troonrede in Den Haag. De troonrede is een tekst met de nieuwe plannen van de regering. Hoe heet het gebouw waar de koningin de troonrede voorleest?
- Wie waren de vijanden of ontvoerders van Floris V?
- In welke plaatsen in Holland liet Floris V kastelen bouwen?



De Hanzesteden (1356 - 1450).

In het oosten Nederland stroomt de rivier de IJssel.

Aan deze rivier liggen de steden Zwolle, Kampen, Zutphen en Deventer.

Deze steden zijn oud.

In deze steden staan veel oude gebouwen.

Deze gebouwen vertellen een verhaal.

Ze vertellen dat de steden aan de IJssel vroeger rijk waren.

Dat daar vroeger veel geld werd verdiend.

In 1356 werden Kampen, Zwolle en andere steden lid van een organisatie.

Ook steden uit Polen, Duitsland, België en andere landen werden lid.

Deze organisatie heette "de Hanze".

De steden maakten afspraken met elkaar.

De steden spraken af om met elkaar handel te drijven.

Ze spraken af elkaar te helpen.

De handelaren uit deze steden gingen samenwerken.



De steden van de Hanze lagen allemaal aan het water.

Ze lagen aan de zee of aan een rivier.

Kampen, Zwolle en Deventer liggen aan een rivier "de IJssel".

Deze rivier stroomt naar de zee.

De handelaren uit Kampen en Zwolle voeren naar het land Polen.

Of naar andere landen, zoals Engeland.

De boten waarmee de handelaren voeren, heetten "Koggen".

De handelaren kochten vis, bier, wijn, graan, hout en andere producten.
En ze verkochten deze producten in andere landen en steden.

Zo maakten de handelaren winst.

In de steden van de Hanze kon dankzij de handel veel geld worden verdiend.

Door de handel werden de steden groter.

En de gebouwen werden mooier.

Amsterdam was geen lid van "de Hanze".

Ook de andere steden in Holland waren geen lid.

Er voeren wel boten uit Amsterdam naar de landen en steden van "de Hanze".

Handelaren uit Amsterdam kochten producten in deze landen.

En ze verkochten de producten, vooral graan, met veel winst.

Amsterdam werd langzaam een belangrijke handelsstad.

Een stad waar ook veel geld kon worden verdiend.

Tussen 1500 en 1600 namen de steden in Holland de handel over van de Hanzesteden.

De Hanzesteden verloren de handel aan de steden in Holland.

Het succes van de samenwerking tussen de steden van de Hanze liep ten einde.

In Kampen, in Zwolle en in de andere steden werd steeds minder geld verdiend.

1. De Hanzesteden hebben een rijk verleden.
Welke Hanzesteden worden in de tekst genoemd?
.....
2. De Hanzesteden waren lid van de Hanze. De steden van de Hanze maakten afspraken met elkaar. Wat was het doel van deze afspraken?
.....
.....
.....
3. De Hanzesteden liggen aan water. De meeste Hanzesteden liggen aan de rivier de IJssel.
Leg uit waarom deze steden aan water liggen?
.....
.....
.....
4. In welke producten handelden de steden van de Hanze?
.....
5. Hoe heetten de boten waarmee werd gevaren?
.....
6. Na ongeveer 300 jaar waren de Hanzesteden minder succesvol.
Welke Hollandse stad nam de handel over van de Hanzesteden?
.....

Onderzoeksvragen:

- In Kampen staan prachtige oude poorten. Hoe heten deze poorten?
- Welke schrijfster van kinderboeken heeft veel boeken geschreven over de stad Kampen? Ze schreef onder andere het boek “Gekaapt”.
- Na 300 jaar verloren de Hanzesteden een groot deel van hun markt. Ze raakten de markt kwijt aan de steden in Holland, het westen van Nederland. Hoe wordt de periode rondom 1600 genoemd waarin de steden in Holland dankzij de handel erg welvarend waren?
- Welke steden in Nederland behoorden tot de Hanze?



Een Kogge.

Erasmus (1469 - 1536).

In de stad Rotterdam is een brug, de "Erasmusbrug".

Deze brug is genoemd naar Erasmus.

Erasmus is geboren in 1469 in Rotterdam.



De katholieke kerk was in de tijd van Erasmus belangrijk.

Iedereen in Nederland geloofde in God.

En iedereen was christen.

Ook Erasmus was een christen en hij was erg gelovig.



Erasmus was een schrijver.

Hij schreef veel belangrijke boeken.

In zijn boeken had Erasmus kritiek op de wereld waarin hij leefde.

Hij vond de wereld maar dwaas.

Hij vond veel mensen dwaas.

Hij had kritiek op de mensen in zijn tijd.

Erasmus had kritiek op de kerk en op de paus.

Erasmus vond dat de paus meer van macht hield dan van God.

En de paus deed te weinig tegen armoede.

En Erasmus had kritiek op de koningen.

De koningen hielden teveel van oorlog.

Mensen lazen de boeken van Erasmus.

Door zijn ideeën beïnvloedde hij de mensen in zijn tijd.

Door Erasmus gingen mensen kritischer denken.

Door Erasmus durfden meer mensen kritiek te hebben.

Kritiek op de kerk, op de paus en op de koningen.

Door Erasmus durfden meer mensen een mening te hebben.

In Nederland mag je nu zeggen wat je denkt.

In dit land bestaat vrijheid van meningsuiting.

Maar in de tijd van Erasmus bestond de vrijheid van meningsuiting niet.

Mensen mochten niet zeggen wat zij dachten.

Erasmus wilde dat mensen vrij waren.

Vrij waren om te denken en vrij waren om te schrijven.

En vrij waren om hun mening te geven.

Na Erasmus durfden steeds meer mensen hun mening te geven.

De vrijheid van meningsuiting begon bij Erasmus.

1. Waarom is de belangrijkste brug in Rotterdam naar Erasmus genoemd?
.....

2. Wat was het beroep van Erasmus?
.....



3. Waarover schreef hij?
.....
.....
.....

4. Wie waren in de tijd van Erasmus de mensen met macht?
.....
.....
.....

5. Welke kritiek had Erasmus op de leiders van de kerk?
.....
.....

6. Welke kritiek had hij op de koningen van Europa?
.....
.....

7. Erasmus was niet bang.
Welke zinnen bewijzen dat?
.....
.....
.....

8. Erasmus stond in het begin van de weg naar vrijheid van meningsuiting.
Leg uit wat “vrijheid van meningsuiting” is?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Erasmus was een Latijnse bijnaam.
Wat is de werkelijke naam van Erasmus?
- Waar is Erasmus begraven?
- Erasmus was een bastaard. Wat betekent dat?
- Erasmus was een schrijver. Hij schreef over de dwaze dingen in de wereld die hij zag.
Hoe heet het belangrijkste boek van Erasmus?
- Waar werd Erasmus geboren en hoelang heeft hij in Rotterdam gewoond?

Karel V (1500 - 1558).

In het jaar 1500 werd Karel V geboren.

Hij werd geboren in de stad Gent in de lage landen.

Karel V was de zoon van de koning van Kastilië, een deel van Spanje.

In 1500 bestonden Nederland en België niet.

De gebieden in de lage landen waren onderdeel van andere landen.

Sommige gebieden hoorden bij het koninkrijk Spanje.

Vlaanderen was het bezit van de koning van Frankrijk.

Andere gebieden hoorden bij Oostenrijk.



Karel V

In 1506 stierf de vader van Karel V.

Karel V was toen 6 jaar.

Hij erfde de gebieden waar zijn vader de baas over was.

Dat waren de lage landen en een deel van Frankrijk.

In 1516 erfde hij ook Spanje en delen van Italië.

En in 1519 erfde hij Oostenrijk en Tsjechië.

Ook werd hij in 1519 de keizer van Duitland.

Karel V was in 1519 leider van een groot deel van Europa.

Het kostte hem veel moeite alle gebieden te controleren en bij elkaar te houden.



Daarom voerde Karel V veel oorlog.

Om de oorlogen te kunnen betalen, had Karel V veel geld nodig.

In de tijd van Karel V waren de steden in de lage landen welvarend.

Daarom waren deze steden belangrijk voor Karel V.

Karel V liet de mensen in de lage landen veel belasting betalen.

Karel V kende de lage landen goed.

Hij was er geboren en hij was er opgegroeid.

Karel V wilde van de lage landen één land maken.

Hij voegde de gebieden in de lage landen samen.

Daarom maakte hij Vlaanderen los van Frankrijk in 1529.

Karel V wilde dat iedereen in zijn land katholiek was.

Maar er was veel verzet tegen Karel V.

Veel mensen verzetten zich tegen de katholieke kerk.

En er was verzet tegen de hoge belastingen.

In 1555 was Karel V oud en moe.

Hij droeg de macht over aan zijn zoon Filips II.

Filips II werd de koning van de lage landen.

Maar hij woonde in Spanje en kende de lage landen niet goed.

Filips II zette het beleid van zijn vader voort.

Hij dwong de mensen in de lage landen katholiek te blijven.

En hij verhoogde de belasting die mensen aan Spanje moesten betalen.

Veel mensen verzetten zich tegen Filips II.

Met dit verzet begon de tachtigjarige oorlog tussen Nederland en Spanje.

Karel V ging in een klooster in Spanje wonen en stierf in 1558.

1. Vanaf welke leeftijd was Karel V koning?
.....
2. Karel V erfde veel land. Van welke landen werd hij koning?
.....
.....
3. Waarom voerde Karel V veel oorlog?
.....
.....
.....
4. De steden in de lage landen waren belangrijk voor Karel V.
Welke zinnen in de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
5. Karel V was belangrijk voor het ontstaan van Nederland.
Welke zinnen in de tekst bewijzen dat?
.....
.....
6. Wie volgde Karel V op?
.....
7. Filips II volgde Karel V als koning van Spanje op. Het verzet tegen Filips II nam toe.
Waar verzetten de mensen zich tegen?
.....
.....
8. Met dit verzet begon een oorlog tussen Nederland en Spanje.
Hoe lang zou deze oorlog duren?
.....

Onderzoeksvragen:

- Het verzet tegen Filips II nam toe. Een oorlog die 80 jaar zou duren tussen de lage landen en Spanje was het gevolg. In welk jaar begon de tachtigjarige oorlog?
- Tijdens de periode van Filips II waren de bewoners in de lage landen enorm boos. In 1566 vond er een gebeurtenis plaats. Mensen in de lage landen richtten hun boosheid op de kerken en de kloosters. Ze vernielden daar de beelden en schilderijen. Hoe wordt deze gebeurtenis genoemd?
- Veel mensen protesteerden tegen de katholieke kerk en tegen de koning van Spanje. Er ontstond een nieuwe religie in de lage landen. Hoe werd deze religie genoemd?
- Van het Spaanse Rijk van Karel V werd gezegd dat de zon nooit onderging. Wat werd daarmee bedoeld?

De Beeldenstorm in 1566.

In 1566 was de koning van Spanje de baas in de lage landen.
De koning van Spanje heette Filips II.
Hij had het voor het zeggen in de lage landen.
De lage landen zijn nu de landen Nederland en België.



Filips II

In de periode rondom 1566 waren de mensen in de lage landen ontevreden.
Ze waren boos.
Ze waren boos omdat ze geen werk hebben.
Ze waren boos omdat ze weinig geld hebben.
Ze waren boos omdat ze belasting moesten betalen aan Spanje.
En omdat ze te weinig eten hadden.
In de lage landen gingen steeds meer mensen over op een nieuw geloof.
Ze waren het niet eens met de katholieke kerk.
Ze keerden de katholieke kerk de rug toe.
Deze mensen werden protestant.
Spanje was katholiek.
Daarom verbood de koning van Spanje het nieuwe geloof.



Het verzet in de lage landen nam steeds meer toe.
Veel bewoners in de lage landen waren boos op de rijke katholieke kerk,
De kerk die de steun kreeg van de koning uit Spanje.
In 1566 keerde het volk zich tegen de katholieke kerk.
Het volk kwam in opstand.
Mensen gingen de kerken in.
Ze sloegen de beelden in de kerken stuk.

Toen de koning van Spanje hoorde van de verwoesting in de kerken, was hij woedend.
Hij stuurde Alva naar de lage landen.
Alva moest de protestanten een lesje leren.
Hij moest zorgen dat de Nederlanders gehoorzaam bleven aan de katholieke kerk.
Alva liet de mensen straffen die hadden meegedaan aan “de Beeldenstorm”.
Ook liet hij de protestanten vervolgen.
Veel protestanten werden gedood.

Twee jaar later in 1568 kwamen mensen in de lage landen in opstand tegen Alva.
Dat was het begin van een oorlog tegen Spanje.
Een oorlog die 80 jaar zou duren.
In 1648 was de oorlog tegen Spanje voorbij.
Spanje en Nederland tekenden de vrede.
En de koning gaf toe dat Nederland niet een onderdeel was van Spanje.
Nederland was voor het eerst in de geschiedenis een zelfstandig land.

1. Wie had het voor het zeggen in 1566 in de lage landen?
.....
2. Wie was Filips II?
.....
.....
3. In de periode 1566 waren veel mensen in de lage landen ontevreden.
Welke zinnen in de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
4. Veel mensen in de lage landen verzetten zich tegen de katholieke kerk.
Welke nieuwe kerk ontstond in de lage landen?
.....
.....
5. Welke gebeurtenis vond plaats in 1566?
.....
6. Wat wordt bedoeld met “De Beeldenstorm”?
.....
.....
.....
7. Wie stuurde Filips II naar de lage landen na de Beeldenstorm?
.....
8. Alva trad erg streng op tegen de protestanten. Welke zin uit de tekst bewijst dat?
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette de vader van Filips II?
- Wie begon in 1568 de opstand tegen Alva en werd in 1584 vermoord in Delft?
- Hoe wordt de oorlog tussen Nederland en Spanje genoemd?
- Er wordt wel eens gezegd: Bij Den Briel verliest Alva zijn bril.
Wat wordt daarmee bedoeld?

Willem van Oranje (1533 - 1584).

Willem van Oranje is een belangrijk iemand uit de Nederlandse geschiedenis.
Het volkslied van Nederland gaat over hem.
Het Nederlandse volkslied heet daarom "het Wilhelmus".



Willem van Oranje

Willem van Oranje werd in 1533 in Duitsland geboren.
De koning van Spanje was toen de baas in een groot deel van Europa.
Hij was ook de baas in de lage landen.

Rondom het jaar 1566 waren de mensen in de lage landen ontevreden.
Ze waren boos omdat ze geen werk, geld en eten hadden.
Veel mensen in Nederland kozen een ander geloof.
Zij werden protestant.
Nederlanders protesteerden daarmee tegen de katholieke kerk.
Deze kerk kreeg de steun van de koning uit Spanje.
Het verzet in de lage landen nam steeds meer toe.
In 1566 keerde het volk zich tegen de rijke katholieke kerk.
Mensen gingen de kerken in en ze vernielden de beelden in de kerken.
Koning Filips II van Spanje was woedend toen hij hoorde van de verwoesting in de kerken.
Hij stuurde Alva naar de lage landen.
Alva moest de protestanten een lesje leren.

Hij moest zorgen dat de Nederlanders gehoorzaam bleven aan de katholieke kerk.
Alva liet de mensen straffen die hadden meegedaan aan "de Beeldenstorm".
Ook liet hij de protestanten vervolgen.
Veel protestanten werden gedood.

Willem van Oranje was het niet eens met het beleid van Alva.
Hij wilde dat katholieken de protestanten respecteerden.
En hij vond de koning van Spanje en Alva te streng.
Willem van Oranje wilde Alva uit Nederland verdrijven.
Hij kocht kanonnen, zocht soldaten en organiseerde een leger.
In 1568 was het eerste gevecht tussen het leger van Willem van Oranje en Spanje.
Het was het begin van de oorlog tussen Nederland en Spanje.
Deze oorlog zou 80 jaar duren.



Willem van Oranje was de vijand van Spanje.
Spanje wilde hem laten vermoorden.
De moordenaar van Willem van Oranje werd een beloning beloofd.
In 1584 logeerde Willem van Oranje in de stad Delft.
In dat jaar werd Willem van Oranje vermoord.
Hij werd vermoord door Balthasar Gerards.
Balthasar Gerards had een pistool en wachtte op Willem van Oranje.
Toen hij Willem van Oranje zag, schoot hij. Willem van Oranje werd in Delft begraven.

Prins Maurits, de zoon van Willem van Oranje, zette de strijd tegen Spanje voort.
Alkmaar werd bevrijd in 1573, Leiden in 1574 en Breda in 1621.
Na 80 jaar tekenden Nederland en Spanje de vrede.
De koning van Spanje gaf toe dat Nederland niet een onderdeel was van Spanje.
Nederland was voor het eerst in de geschiedenis een zelfstandig land.

1. Waar is Willem van Oranje geboren ?
.....
2. Wie was toen de baas in de lage landen ?
.....
3. In de periode 1566 waren veel mensen in de lage landen ontevreden.
Welke zinnen in de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
4. Veel mensen in de lage landen verzetten zich tegen de katholieke kerk.
Welke nieuwe kerk ontstond in de lage landen?
.....
5. Welke gebeurtenis vond plaats in 1566?
.....
6. Wie stuurde Filips II naar de lage landen na de Beeldenstorm?
.....
7. Alva trad erg streng op tegen de protestanten. Welke zin uit de tekst bewijst dat?
.....
.....
8. Willem van Oranje begint een oorlog tegen Alva. Wat wil Willem van Oranje?
.....
.....
9. Willem van Oranje ligt in Delft begraven. Waarom?
.....
.....
10. Leg uit waarom Willem van Oranje “Vader des Vaderlands” wordt genoemd?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Willem van Oranje kon goed luisteren en dan pas reageren.
Wat was zijn bijnaam?
- Hoe is de bijnaam “Willem van Oranje” ontstaan?
- Waar in Delft werd Willem van Oranje vermoord?
- Wat waren de laatste woorden van Willem van Oranje?
- In welke kerk worden alle leden van het koningshuis begraven?



De Republiek (1588 - 1795).

Nederland is nu een monarchie, een land met een koning of koningin.

Maar dat is niet altijd zo geweest.

Tot 1795 was Nederland een republiek.

Een republiek is een land zonder koning of koningin.



In 1568 bestond Nederland nog niet.

Er waren wel gewesten.

Gewesten waren een soort provincies.

De gewesten in het noorden heetten Gelre, Holland, Utrecht, Groningen, Friesland, Overijssel en Drenthe.

De gewesten in het zuiden heetten Brabant, Limburg en Vlaanderen.

De koning van Spanje (Filips II) was in 1568 de baas in de gewesten.

Veel mensen waren ontevreden over het beleid van Filips II.

In 1568 begon Willem van Oranje een oorlog tegen Spanje.

Hij wilde dat de koning van Spanje mensen in de lage landen meer vrijheid gaf.

Deze oorlog zou 80 jaar duren.

Na 41 jaar oorlog maakten Nederland en Spanje een afspraak.

Zij spraken af om 12 jaar geen oorlog te voeren.

Deze afspraak werd het Twaalfjarig Bestand genoemd.

Spanje bleef de baas in de katholieke provincies in het zuiden.

De 7 provincies in het noorden gingen samenwerken en werden een republiek.

Het belangrijkste en rijkste gewest was Holland.

Wat de provincie Holland wilde, gebeurde meestal.

De leider van de republiek werd een raadspensionaris genoemd.

De bekendste raadspensionaris was Johan van Oldenbarneveldt.

Omdat Johan van Oldenbarneveldt uit Holland kwam, had hij veel macht.

Een andere leider in de republiek was de stadhouder.

De stadhouder was altijd familie van Willem van Oranje.

De stadhouder besliste over het leger.

Een bekende stadhouder was prins Maurits, de zoon van Willem van Oranje.

Vaak was er ruzie tussen de stadhouder en de raadspensionaris.

Ze hadden ruzie over religie en over de politiek.

Ze waren het niet met elkaar eens over de oorlog met Spanje.

Maurits wilde de oorlog voortzetten.

Van Oldenbarnevelt wilde juist vrede.

In 1619 liet Maurits van Oldenbarnevelt arresteren.

En hij liet van Oldenbarneveldt onthoofden in Den Haag.

Na 80 jaar in 1648 was de oorlog met Spanje afgelopen.

Nederland en Spanje tekenden de vrede.

Spanje gaf toe dat de republiek geen onderdeel was van Spanje.

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden werd erkend door Spanje.

En Nederland bestond.

1. Wie was de baas in de lage landen in 1568?
.....
2. Hoe heetten de gewesten in het noorden?
.....
.....
.....
3. Hoe heetten de gewesten in het zuiden?
.....
.....
4. In welke jaar begon de Tachtigjarige Oorlog?
.....
5. Hoe heette de afspraak tussen Nederland en Spanje om 12 jaar lang geen oorlog te voeren?
.....
6. Wat is een republiek?
.....
7. Zeven gewesten in het noorden gingen samenwerken en werden een republiek. Hoe werd deze republiek genoemd?
.....
8. De raadspensionaris van de republiek was Johan van Oldenbarneveldt. Wie was de stadhouder?
.....
9. Johan van Oldenbarneveldt en Maurits waren het niet met elkaar eens. Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
10. Wanneer werd de republiek erkend door Spanje?
.....

Onderzoeksvragen:

- Nederland bleef een republiek tot 1795. In 1806 kreeg Nederland een koning. Deze koning kwam uit Frankrijk. Hoe heette deze koning?
- In 1813 kreeg Nederland de eerste Koning uit de familie van Willem van Oranje. Hoe heette deze koning?

De VOC (1602).

In 1602 werd de VOC opgericht, de Verenigde Oostindische Compagnie.

De VOC was een bedrijf.

Met de VOC begon de Gouden Eeuw.

De Gouden Eeuw was een periode van bloei in Holland.

Het was een periode waarin veel geld werd verdiend.

Met dat geld konden de steden groeien en zich ontwikkelen.



Handelaren in Holland en Zeeland maakten de afspraak om samen te werken.

Door deze samenwerking ontstond de VOC.

De handelaren legden hun geld bij elkaar.

Met geld van de handelaren werden schepen gebouwd.

De schepen voeren naar Afrika en Azië.

Daar kochten de Hollandse handelaren onder andere peper, koffie, thee en suiker.

Producten die in Europa niet voorkwamen en die veel geld waard waren.

De schepen kwamen terug met deze producten.

De pakhuizen in Amsterdam en in andere steden lagen vol met deze producten.

Deze producten werden verkocht met veel winst.

Zo verdienden de handelaren veel geld.

De VOC bracht veel welvaart naar Holland.

Een reis naar Azië duurde soms wel 12 maanden.

Het leven op de schepen was moeilijk en zwaar.

De reis was gevaarlijk.

Het eten was ongezond en het water was na enkele maanden vies.

Veel mensen werden ziek tijdens de reis.

En veel mensen gingen dood tijdens de reis naar Azië.



Vooral Amsterdam profiteerde van de handel.

Veel mensen gingen in Amsterdam wonen.

Zij zochten daar werk.

Wel 10.000 werknemers werkten voor de VOC.

Veel mensen waren nodig om de schepen te maken.

In de havens werkten honderden mensen.

Deze mensen moesten de schepen leeg halen.

En ook op de schepen werkten veel mensen.

Door de toeloop van mensen waren er veel nieuwe huizen nodig.

Daarom werd in de Gouden Eeuw volop in Amsterdam gebouwd.

De nu wereldberoemde grachten werden gegraven.

Aan deze grachten lieten de rijk geworden handelaren hun stadspaleizen bouwen.

Nieuwe wijken werden gebouwd.

En Amsterdam kreeg een nieuw stadhuis.

De VOC bestond tot 1799.

1. Welk bedrijf werd opgericht in 1602?
.....
2. De VOC was belangrijk voor de rijkdom en ontwikkeling in Holland.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
3. Waar voeren de schepen van de VOC naar toe?
.....
4. Welke producten werden in de Gouden Eeuw verhandeld?
.....
.....
.....
5. De reis naar Azië kon wel een jaar duren. Het leven als matroos op de schepen was zwaar.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
6. In welke Hollandse stad lag de belangrijkste haven?
.....
7. Hoeveel mensen werkten er voor de VOC in Amsterdam?
.....
8. Amsterdam was de belangrijkste haven van de VOC in de Gouden Eeuw.
Waarom werden in Amsterdam nieuwe grachten gegraven en nieuwe wijken gebouwd?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- In de Gouden Eeuw waren kruiden zoals kaneel, nootmuskaat en peper erg duur.
Welk woord wordt nu nog gebruikt om te zeggen dat iets erg duur is?
- In Amsterdam staat het scheepvaartmuseum.
Wat was dit voor een gebouw in de Gouden Eeuw?
- Wat wordt bedoeld met de uitspraak “voor Pampus liggen”?
- Hoe heette de zee waarover de boten vanuit Amsterdam voeren naar Texel en dan verder?

De Beemster (1607 – 1612).

Noord-Holland is een provincie in het westen van Nederland.

Deze provincie ligt lager dan de zee.

De dijken daar moeten het water van de zee tegenhouden.

Voor 1607 was Noord-Holland niet goed beschermd tegen de kracht van het water.

Grote stukken land verdwenen in de zee.

De dijken waren te laag.

Ze waren niet sterk genoeg en ze braken als het stormde.

Noord-Holland werd steeds smaller en grond werd schaars.



*Adriaanszoon Leeghwater
aan het werk in de Beemster.*

In 1607 was de Beemster een groot stuk water in Noord Holland.

Het was een meer dat na iedere storm groter werd.

In 1607 beslisten rijke mensen uit Amsterdam om van de Beemster een polder te maken.

De Beemster moest worden drooggemalen.

Dan zou een groot deel van Noord-Holland beter beschermd zijn tegen het water.

Ook woonden in Amsterdam steeds meer mensen.

Deze mensen moesten eten.

Daardoor was er meer land nodig om voedsel te verbouwen.



Vanaf 1607 werd van de Beemster een polder gemaakt.

Het was een groot, duur en ingewikkeld werk.

De leiding had Jan Adriaanszoon Leeghwater.

Hij was molenmaker van beroep.

Rondom het meer werd een dijk gebouwd.

Jan Adriaanszoon Leeghwater liet 43 molens maken.

Deze molens pompten de Beemster leeg.

In 1612 was het werk eindelijk klaar en was de Beemster drooggemalen.

1. De Beemster is nu een grote groene polder. Wat was de Beemster voor 1607?

2. Het noorden van Holland was niet goed beschermd tegen de kracht van de zee.
 Het land was in gevaar.
 Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?

3. Waarom moest de Beemster worden drooggemalen?
 Noem 2 redenen.

4. Wie kreeg de opdracht om van de Beemster een polder te maken?

5. Wat was het beroep van Jan Adriaanszoon Leeghwater?

6. Hoeveel molens waren nodig om de Beemster in te polderen?



Onderzoeksvragen:

- Jan Adriaanszoon Leeghwater kreeg de opdracht om de Beemster in te polderen. Leeghwater was niet zijn echte naam. Wat was zijn echte naam en waar was hij geboren?
- Hoe heet het nieuwe zwembad in Purmerend?
- Wat wordt bedoeld met de uitspraak “Holland op z’n smalst”?

De grachtengordel: Amsterdam tussen 1613 – 1662.

Tussen 1613 en 1662 werd in Nederland veel geld verdiend.

Dat was vooral het geval in Amsterdam.

Het geld werd verdiend door de handel met landen in Azië, Afrika en Europa.

Het was de rijke periode die ontstond na de oprichting van de VOC.

We noemen nu deze periode "de Gouden Eeuw".

Amsterdam was in de Gouden Eeuw een bloeiende stad.

De stad was bijna het middelpunt van de wereld.

Er werd veel geld verdiend.

De VOC maakte dat veel mensen konden werken.

Er was veel werk in de haven.

Er was veel werk in de bouw.

Overal waren er activiteiten.

De stad groeide en bruiste van het leven.

Veel mensen kwamen naar Amsterdam en zochten daar werk.

De stad was te klein voor alle nieuwe inwoners.

Overal werd gebouwd.

Nieuwe wijken waren nodig.

Nieuwe grachten werden gegraven.

Nieuwe huizen, kantoren, kerken werden gebouwd.

En er werd een nieuw stadhuis gebouwd .



het nieuwe stadhuis

Deze nieuwe grachten heetten "de Herengracht", "de Keizersgracht" en "de Prinsengracht".

Aan deze grachten werden de grachtenpanden gebouwd.

Dat waren de huizen die werden gebouwd voor de rijke burgers van Amsterdam.



de nieuwe Herengracht

Ook werd een geheel nieuwe wijk gebouwd.

Deze wijk heette "de Jordaan".

In de Jordaan was ruimte voor kleine bedrijven.

En er werden kleine huizen gebouwd.

Huizen voor de minder rijke burgers van Amsterdam.

Het aantal inwoners in Amsterdam nam in 100 jaar 7 keer toe.

In 1600 woonden 30.000 mensen in Amsterdam.

En 100 jaar later woonden er 210.000 mensen.

1. Hoe wordt de periode genoemd waarin Amsterdam groeide naar 210.00 inwoners?
.....
2. Welk bedrijf maakte dat er veel geld werd verdiend en veel mensen konden werken?
.....
3. Op welke wijze werd het geld verdiend?
.....
.....
4. De toeloop van mensen was Amsterdam te klein geworden.
Wat was het gevolg?
.....
.....
.....
5. Hoe heetten de nieuwe grachten?
.....
.....
6. Welke volkswijk werd gebouwd voor de minder rijke Amsterdammers?
.....

Onderzoeksvragen:

- Amsterdam is gebouwd op zachte grond.
Daarom is de stad gebouwd op palen.
Amsterdam kreeg een nieuw stadshuis in de Gouden Eeuw.
Op hoeveel palen is het nieuwe stadshuis gebouwd?
- Welke beroemde schilder woonde in Amsterdam in de Gouden Eeuw?
- Bekijk de plattegrond van Amsterdam.
Wat wordt er bedoeld met de grachtengordel?
- In Amsterdam staat het scheepvaartmuseum.
Wat was dit voor een gebouw in de Gouden Eeuw?



Hugo de Groot (1554 - 1640).

Vanaf 1568 was Nederland in oorlog met Spanje.
Nederland heette toen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.
De oorlog zou 80 jaar duren tot 1648.
Na 41 jaar oorlog maakten Nederland en Spanje een afspraak.
Zij spraken af om 12 jaar geen oorlog te voeren.
Deze afspraak werd het Twaalfjarig Bestand genoemd.



Hugo de Groot

In 1619 liep het Twaalfjarig Bestand op zijn eind.
De oorlog tegen Spanje duurde nu 51 jaar.
De leiders in de republiek waren het niet met elkaar eens.
Er ontstond een flinke ruzie.
Sommige leiders wilden vrede met Spanje sluiten.
De oorlog kostte veel geld en door de oorlog stierven veel mensen.
Anderen wilden geen vrede met Spanje.
Zij wilden de oorlog hervatten.
Zij wilden doorgaan met de oorlog totdat Nederland de oorlog had gewonnen.

Hugo de Groot was voor voortzetting van de vrede met Spanje.
Hugo de Groot was een denker en een schrijver.
In zijn boeken gaf hij zijn mening.
Hij zei en schreef wat hij dacht.
Hugo de Groot vond dat mensen weer normaal moesten kunnen leven.
Hij wilde dat mensen weer normaal konden werken.

De tegenstander van Hugo de Groot was de stadhouder prins Maurits.
De stadhouder was de leider van het leger.



Prins Maurits wilde de oorlog hervatten.
Hij wilde de Spanjaarden verslaan en de oorlog winnen.
Hugo de Groot en prins Maurits waren het niet met elkaar eens.
Ook waren ze het niet met elkaar eens over de rol van de kerk.
In 1619 gaf prins Maurits de opdracht om Hugo de Groot te arresteren en om hem op te sluiten.

Hugo de Groot werd opgesloten in het kasteel Loevestein.

Hugo de Groot hield van studeren en van veel lezen.
Gelukkig mocht hij in de gevangenis studeren.
Daarom kreeg hij veel boeken.
Deze boeken zaten in een kist.
Soldaten brachten een kist met nieuwe boeken.
En als Hugo de Groot de boeken had gelezen, kwamen soldaten de kist ophalen.

In 1621 zat Hugo de Groot al twee jaar opgesloten in het kasteel Loevestein.
Hugo de Groot had een plan.
Hij verstopte zich in de kist.
De boeken lagen in zijn bed onder de dekens.
Soldaten haalden de kist en brachten de kist naar buiten.
De kist was zwaar.
Maar de soldaten keken niet in de kist.
Hugo de Groot ontsnapte uit de gevangenis en vluchtte naar Frankrijk.



1. In welk jaar begon de Tachtigjarige Oorlog?
.....
2. Hoe heette de afspraak tussen Nederland en Spanje om 12 jaar lang geen oorlog te voeren?
.....
3. In 1619 liep het Twaalfjarig Bestand ten einde.
In de republiek had je voorstanders en tegenstanders voor vrede met Spanje?
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
4. Wie was voor voortzetting van het bestand?
.....
5. Wie wilde voortzetting van de oorlog tegen Spanje ?
.....
6. Prins Maurits en Hugo de Groot waren het niet met elkaar eens.
Prins Maurits liet Hugo de Groot arresteren en opsluiten.
In welk kasteel werd Hugo de Groot opgesloten?
.....
7. Hoe ontsnapte Hugo de Groot?
.....
.....
.....
8. Naar welk land vluchtte Hugo de Groot?
.....

Onderzoeksvragen:

- In Delft staat een standbeeld van Hugo de Groot. Waarom?
- Het plan om te vluchten kwam van de vrouw van Hugo de Groot. Met wie was hij getrouwd?
- Prins Maurits ligt begraven in de Nieuwe Kerk in Delft. Waar is Hugo de Groot begraven?



De Statenbijbel (1637).

Moslims lezen in de Koran.

Joden lezen in de Torah.

En Christenen lezen de Bijbel.

In de Bijbel staan de verhalen over de God van de Christenen.

En in de Bijbel staan de verhalen over Jezus.

Voor 1566 waren de meeste mensen in Nederland katholiek.

Ze geloofden in de kerk van Rome.

De paus was de leider van deze kerk.

Maar veel mensen in Nederland waren ontevreden.

Ze waren boos omdat ze geen werk hadden.

Ze waren boos omdat ze weinig geld hadden.

Mensen waren vooral boos op de rijke katholieke kerk.

De katholieke kerk deed te weinig om de arme mensen te helpen.

Steeds meer mensen keerden zich tegen de katholieke kerk.

Ze werden protestant.



De Bijbel van de katholieken is geschreven in het Latijn, de taal van Rome en van de Paus.

Katholieken konden de Bijbel niet zelf lezen.

De leiders van de katholieke kerk moesten de teksten van de Bijbel uitleggen.

Ze vertelden de mensen wat er in de Bijbel stond.

Protestanten dachten daar anders over.

Zij vonden dat iedereen de Bijbel moest kunnen lezen.

Iedereen moest de Bijbel thuis kunnen lezen.



Daarom vonden protestanten dat de Bijbel moest worden vertaald in het Nederlands.

In 1628 begonnen geleerden de Bijbel te vertalen.

Negen jaar later (in 1637) was de vertaling klaar.

Deze Bijbel heette "de Statenbijbel", de bijbel die voortaan moest worden gebruikt.

Nederland bestond in 1637 uit zeven provincies.

Deze provincies werden staten genoemd.

In iedere staat spraken mensen een andere taal.

Iemand uit de provincie Zeeland kon iemand uit Groningen niet verstaan.

Aan de Statenbijbel werkten mensen mee uit de meeste staten.

Zo ontstond één gezamenlijke taal: het Nederlands.

Eén taal die mensen in alle staten leerden gebruiken.

De Statenbijbel was 300 jaar voor veel Nederlanders een belangrijk boek.

Ze lazen dit boek.

Ze praatten over de verhalen in dit boek.

Ze haalden hun kennis uit dit boek.

Zo kon de Statenbijbel bijdragen aan het ontstaan van één gemeenschappelijke taal: het Nederlands.

1. In welke taal was de bijbel van de katholieken geschreven?
.....
2. De protestanten vonden het belangrijk dat de bijbel werd vertaald.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
3. Wat werd in 1637 bedoeld met staten?
.....
.....
4. Uit hoeveel staten bestond Nederland in 1637?
.....
5. Hoe lang werd er gewerkt aan de vertaling van de bijbel?
.....
6. De Statenbijbel werd gebruikt in alle staten.
Ze was deze bijbel belangrijk voor het ontstaan van één taal in Nederland.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- In de Statenbijbel staan veel uitdrukkingen die wij nog altijd gebruiken.
Wat wordt bedoeld met de volgende uitdrukkingen?
 - Iemand op handen dragen.
 - Het is een lust voor het oog.
 - De eerste steen werpen.
 -
- Welke uitdrukkingen staan er nog meer in de Statenbijbel?

De schilder Rembrandt (1606 - 1669).

In 1606 werd in de stad Leiden Rembrandt geboren.
Rembrandt was een zoon van een molenaar.

In de tijd van Rembrandt werd in Nederland veel geld verdiend.
Het geld werd verdiend door de handel met Azië.
We noemen deze periode nu "de Gouden Eeuw".
Er was veel geld en er was veel werk.
Er was ook veel werk voor schilders.
Vooral in Amsterdam.
Amsterdam was de rijkste stad van Nederland.



Rembrandt

Rembrandt werd schilder van beroep.
Toen Rembrandt 21 jaar was, verhuisde hij naar Amsterdam.
Daar werd hij een bekende schilder.
Hij kreeg veel opdrachten en verdiende goed.

In Amsterdam kocht Rembrandt een groot en mooi huis.
In dat huis ging hij wonen en werken.
Dit huis heet nu "het Rembrandthuis" .
Het huis is nu een museum.



Het bekendste schilderij van Rembrandt is "de Nachtwacht".
Het is een groot schilderij.
Rembrandt maakte dit schilderij in 1642.
Op dit schilderij staan mannen.
Het zijn schutters.
Deze mannen bewaakten in de Gouden Eeuw de stad.
Rembrandt maakte 600 schilderijen en 3000 tekeningen.
Hij overleed in 1669.

Toen Rembrandt overleed, leefde hij in armoede.
Hij had veel schulden opgebouwd.
De mensen vonden de schilderijen van Rembrandt te donker.
Rembrandt was uit de mode en maar weinig mensen wilden zijn schilderijen nog kopen.

Nu zijn de schilderijen van Rembrandt zeer gewild.
De schilderijen zijn onbetaalbaar geworden.
En toeristen gaan naar Amsterdam om de schilderijen van Rembrandt in het museum te zien hangen.



Het Rembrandthuis

1. Waar is Rembrandt geboren?
.....
2. Waarom ging Rembrandt werken in Amsterdam?
.....
.....
3. In welk jaar overleed Rembrandt?
.....
4. Hoe heet het bekendste schilderij van Rembrandt?
.....
5. Op dit schilderij staan schutters.
Wat waren schutters ?
.....
.....
6. Rembrandt had teveel geld uitgegeven in zijn leven. Hij had veel schulden toen hij stierf.
Maar er was ook een andere reden waarom hij in armoede stierf.
Welke reden wordt in de tekst genoemd.
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette de eerste vrouw van Rembrandt?
- Hoe heetten de zoon en dochter van Rembrandt?
- Aan welke ziekte overleden de vrouw van Rembrandt en zijn zoon?
- Veel mensen overleden aan de pest.
Hoe werd deze ziekte ook wel genoemd?
- In welk museum in Amsterdam hangt de "de Nachtwacht"?



De atlas van Blaeu (1662).

Een atlas is een boek met kaarten.

Deze kaarten laten zien hoe landen eruit zien.

Een atlas geeft informatie over landen, zeeën en over werelddelen.

Vanaf 1602 beleefde Nederland zijn Gouden Eeuw.

Het land bloeide.

Er was veel werk en er werd veel geld verdiend.

Het was de tijd van de handelaren van de VOC.

Handelaren kochten of verkochten overal op de wereld producten.

Door deze reizen leerden Nederlanders steeds meer over de wereld.

Ze ontdekten nieuwe landen.

Ze leerden hoe de wereld eruit zag.



Amsterdam was in de Gouden Eeuw een belangrijke stad in de wereld.

Het was een wereldstad en het centrum van de handel.

Schepen voeren vanuit Amsterdam over de zeeën van de wereld.

Er kwamen veel mensen uit de hele wereld naar Amsterdam.

Handelaren kwamen en gingen.

Zeelieden kwamen en gingen.

Deze handelaren en zeelieden hadden kaarten van de wereld nodig.

Ze hadden de kaarten nodig op hun reizen.

Willem Janszoon Blaeu begon in 1605 een uitgeverij in Amsterdam.

Een uitgeverij verkoopt boeken en kaarten.

Willem Janszoon Blaeu tekende en maakte kaarten.

Deze kaarten waren erg goed getekend.

Ze waren erg precies getekend en waren mooi om naar te kijken.

Na de dood van Willem Janszoon Blaeu in 1638 ging zijn zoon verder met het bedrijf.

Deze zoon heette Joan Blaeu.

In 1662 gaf hij een grote atlas uit: De Atlas Major.

In deze atlas zaten wel 600 kaarten van de wereld.

Ook deze kaarten waren erg precies getekend en mooi om naar te kijken.

De kaarten gaven ook veel informatie.

Deze atlas liet zien wat de mensen in 1662 wisten van de wereld.

Welke landen waren er?

Waar lagen de werelddelen?

Hoe heetten de zeeën?

Deze atlas van Blaeu werd beroemd in de wereld.



Kaart van Nederland in 1662.

1. Vanaf 1602 was er in Holland sprake van een Gouden Eeuw.
Het was een periode van rijkdom.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?

.....
.....
.....
.....

3. Amsterdam was in de Gouden Eeuw het centrum van de wereld.
Schepen voeren vanaf Amsterdam de wereld over. Wie kwamen naar Amsterdam?

.....

3. Wat hadden de handelaren en de zeelieden nodig voor hun reizen?

.....

4. Door het vele reizen kregen de Hollanders steeds meer informatie over de wereld.
Deze informatie werd gebruikt om nieuwe kaarten te tekenen.
Hoe heette de atlas die Joan Blaeu in 1662 verkocht?

.....

5. Hoeveel kaarten stonden er in de bijzondere atlas?

.....

Onderzoeksvragen:

- In de Atlas Major zitten 600 getekende kaarten.
Hoeveel pagina's met tekst zitten er in de atlas?
- In welk jaar ging de uitgeverij van Joan Blaeu door brand verloren?
- Hieronder zie je een kaart van Nederland.
Zoek de kaart op internet en bekijk hem.

- Zoek: - Holland
- Zeeland
- de Zuiderzee
- Friesland
- De Noordzee
- Amsterdam



Michiel Adriaenszoon de Ruyter (1607 - 1676).

In 1648 tekenden Nederland en Spanje de vrede.

De koning van Spanje gaf toe dat Nederland geen onderdeel van Spanje was.

Nederland was na 1648 een zelfstandig land.

Vanaf 1600 beleefde Nederland zijn Gouden Eeuw.

Nederland was een klein maar een rijk land.

Het had veel boten die over de hele wereld voeren.

Handelaren in Nederland verdienden veel geld.

Ze haalden producten uit Afrika en Azië.

En ze verkochten deze producten in Nederland in andere landen.



Engeland en Frankrijk wilden Nederland verzwakken.

Deze landen waren jaloers op het rijke Nederland.

En ze wilden de handel van Nederland overnemen.

Na 1652 werd Nederland vaak aangevallen.

Er waren veel gevechten tussen Nederland en Engeland.

Deze gevechten vonden plaats op zee.



Michiel Adriaenszoon de Ruyter was in 1607 geboren in Zeeland .

Toen Michiel 11 jaar was, ging hij werken op een boot.

Hij voer over alle zeeën van de wereld.

Toen Michiel Adriaenszoon de Ruyter 45 jaar was, werd hij admiraal.

Hij werd de leider van de Nederlandse oorlogsbotten, de oorlogsvloot.

Hij moest tegen de oorlogsvloot van Engeland vechten.

In 1667 voeren de Nederlandse oorlogsbotten naar Engeland.

Michiel Adriaenszoon de Ruyter had de leiding.

De Nederlandse boten voeren de Engelse rivier de Thames op.

Op de rivier lagen de oorlogsbotten van Engeland.

De Nederlanders schoten op de Engelse boten.

Zo vernietigden de Nederlanders een groot deel van de Engelse vloot.

In 1673 leidde Michiel Adriaenszoon de Ruyter een ander gevecht op zee.

Ook deze zeeslag was tegen de vloot van Engeland.

Het was gevecht bij de kust van Den Helder .

Het gevecht duurde een hele dag.

Het lukte Engeland niet om te winnen van de oorlogsvloot van Nederland.

Er waren wel veel doden.

En er werden veel boten vernietigd.

Maar Nederland was niet verslagen.

En Engeland kon Nederland niet innemen.

De oorlog met Nederland kostte Engeland veel geld.

Daarom tekende in 1674 Engeland de vrede met Nederland.



Oorlogsboot

In 1676 overleed Michiel Adriaenszoon de Ruyter.

1. Vanaf 1600 was er in Holland sprake van een Gouden Eeuw.
Het was een periode van rijkdom.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?

.....
.....
.....
.....

2. Met welk land tekende Nederland in 1648 de vrede?

.....

4. Welke landen wilden verzwakken Nederland (de republiek)?
Deze landen vielen Nederland aan na 1652 .

.....

4. Nederland moest veel geld uitgeven aan nieuwe oorlogsbotten om te blijven bestaan.
Wie kreeg de leiding over de oorlogsvloot?

.....

5. Michiel Adriaenszoon de Ruyter voer in 1667 naar Engeland.
Hij voer met de oorlogsvloot de Engelse rivier de Thames op.
Wat was zijn plan?

.....
.....
.....

6. In 1673 was er zeeslag tussen Engeland en de Nederlandse oorlogsvloot.
Waar was deze zeeslag?

.....

7. In 1673 kon Michiel Adriaenszoon de Ruyter de Engelsen tegenhouden.
Wat zou er zijn gebeurd als de Engelsen de zeeslag hadden gewonnen?

.....
.....

8. Wanneer tekenden Nederland en Engeland de vrede?

.....

Onderzoeksvragen:

- Waar ligt Michiel Adriaenszoon de Ruyter begraven?
- Het jaar 1672 staat bekend als het rampjaar. Nederland (de republiek) werd van alle kanten aangevallen.
Welke landen vielen Nederland aan?
- In welke stad in Zeeland is Michiel Adriaenszoon de Ruyter geboren?
In deze stad staat een groot beeld van hem.

Christiaan Huygens (1629 - 1695).

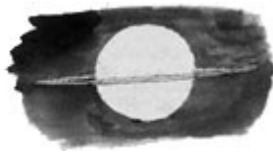
In 1650 beleefde Nederland zijn Gouden Eeuw.
Er was veel werk en er werd goed geld verdiend.
Het was de tijd van de handelaren.
Handelaren kochten en verkochten overal op de wereld hun producten.
Het was de tijd van de VOC.
Schepen voeren vanuit Holland over de zeeën van de wereld.



Christiaan Huygens

De Gouden Eeuw was niet alleen de tijd van de handel.
Het was ook een periode van nieuwe ideeën en ontdekkingen.
Een bekende onderzoeker was Christiaan Huygens.
Christiaan Huygens werd geboren in de buurt van de stad Den Haag.
Op jonge leeftijd was hij al erg intelligent.
Hij kon goed rekenen.
En hij was veel bezig met techniek.

Christiaan Huygens werd bekend door zijn uitvinding van een klok met een slinger.
De slinger zwaaide heen en weer.
Door de beweging van de slinger kon de klok blijven lopen.
Deze klok kon de tijd veel preciezer meten dan de oude klokken.



Christiaan Huygens maakte ook lenzen.
Met deze lenzen maakte hij telescopen.
Met deze telescopen keek Christiaan Huygens in de ruimte.
Hij bestudeerde de planeten in de ruimte.
Christiaan Huygens ontdekte de ringen om de planeet Saturnus.
En hij ontdekte Titan.
Titan is een maan die om Saturnus draait.

De ideeën van Christiaan Huygens waren belangrijk voor de scheepvaart.
De boten van de VOC voeren over de zeeën van de wereld.
Het was moeilijk om de goede richting uit te varen met een boot.
's Nachts als het donker was, was het moeilijk varen.
Waar was je op zee?
In welke richting voer je?
Hoe laat was het precies ?
Door de ontdekkingen van Christiaan Huygens werd het varen op zee gemakkelijker.
Het werd gemakkelijker om de goede richting te vinden.
Ook 's nachts.
Dankzij de klok met het slingeruurwerk wisten zeevaarders altijd hoe laat het was.
En met de kennis van de planeten konden ze beter uitrekenen waar ze op zee waren.



Een klok met een slinger.

1. Vanaf 1600 was er in Holland sprake van een Gouden Eeuw.
Het was een periode van rijkdom.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?
.....
.....
.....
2. Waar was Christiaan Huygens erg goed in?
.....
3. Waar was Christiaan Huygens veel mee bezig?
.....
4. Christiaan Huygens was geen koopman van beroep.
Hij was onderzoeker. Hij vond uit en deed nieuwe ontdekkingen.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?
.....
.....
.....
.....
5. Welke uitvinding maakte Christiaan Huygens bekend?
.....
.....
6. Christiaan Huygens maakte telescopen. Daarmee keek hij in de ruimte.
Een maan draait om een planeet. Welke maan ontdekte hij?
.....
.....
7. Wat ontdekte hij bij de planeet Saturnus?
.....
.....
8. Waarom waren de ontdekkingen van Christiaan Huygens belangrijk voor het varen op zee?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Waar is Christiaan Huygens geboren?
- Christiaan Huygens kwam uit een rijke familie.
In welke buitenhuis bij Den Haag woonde hij?
- De vader van Christiaan Huygens was een belangrijk man in Nederland. Hij gaf advies aan de prins van Oranje.
Hoe heette de vader van Christiaan Huygens ?



het buitenhuis

Spinoza (1632 - 1677).

In 1632 werd Spinoza geboren in Amsterdam.
In de tijd van Spinoza was Amsterdam een belangrijke stad.
Nederland beleefde zijn Gouden Eeuw.
Het was de tijd van de VOC.
Veel schepen voeren vanuit Amsterdam over de hele wereld.
En veel mensen kwamen naar Amsterdam om daar te wonen en te werken.



Spinoza

In de tijd van Spinoza waren de meeste mensen in Nederland christen.
Zij geloofden in het bestaan van God en zij geloofden in Jezus.
Het belangrijkste geloof in Nederland was het protestantisme.
Maar ook veel mensen waren katholiek of joods.
Mensen praatten over de handel, over de wereld en over de VOC.
Maar er werd ook veel gepraat over God en over de bijbel.
Mensen wisten zeker dat in de bijbel de waarheid stond.
En de waarheid was dat God bestond.
Een God die besliste over leven en over dood.
En na de dood ging de mens naar de hel of naar de hemel.
Veel mensen waren bang voor deze machtige God.

Spinoza geloofde niet in deze God.
Hij schreef dat de verhalen in de bijbel niet waar konden zijn.
Volgens Spinoza waren de verhalen in de bijbel geschreven door mensen.
Hij geloofde niet dat God alles kon bepalen.
De hemel en de hel bestonden niet.
Het leven na de dood bestond niet.
En de mens hoefde volgens Spinoza niet bang te zijn voor God.

Spinoza leefde tot 1677.
Na zijn dood werd zijn laatste boek uitgegeven.
Spinoza legde uit dat de mens leefde in de natuur.
De natuur was God.
Een God die alles kon bepalen, bestond niet.
De mens moest proberen zinvol te leven en de wereld proberen te begrijpen.
Spinoza geloofde in de vrije mens.
Een mens die vrij was om te denken.
Een mens die was vrij om te zeggen wat hij wilde.

Toen het laatste boek van Spinoza uitkwam, waren de kerkleiders woedend.
Zij verboden het boek en niemand mocht het boek lezen.
Maar toch lazen veel mensen het boek.
En over het boek werd veel gepraat.
Daarom had Spinoza met zijn ideeën veel invloed op andere mensen.

Hij had invloed met zijn ideeën over de natuur, over God en over de mens.
Na Spinoza zeiden meer mensen niet in een God te geloven die alles kon bepalen.
Ze geloofden in de mens met een vrije wil.
Een mens die recht had op een eigen mening.
Ze geloofden in een mens die niet bang hoefde te zijn voor God.

1. Waar werd Spinoza geboren?

.....

2. In de tijd van Spinoza beleefde Amsterdam zijn Gouden Eeuw.
Het was een periode van rijkdom en van veel drukte in de stad.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?

.....
.....
.....
.....

3. Welke drie geloven waren er in de tijd van Spinoza?

.....
.....

4. Mensen geloofden in een strenge God die alles kon bepalen.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?

.....
.....
.....

5. Waarom hoefde volgens Spinoza de mens niet bang te zijn voor God?

.....
.....
.....

6. Spinoza geloofde niet in een God die alles kon bepalen.
Hij geloofde in de mens met een vrije wil.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?

.....
.....
.....

7. Wie verboden het laatste boek van Spinoza?

.....



Het Spinozahuis

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette het laatste (verboden) boek van Spinoza?
- Het laatste boek van Spinoza werd na zijn dood uitgegeven.
Hij was bang voor de tegenstanders van vrijheid van meningsuiting.
Hij werd beschuldigd van atheïsme.
Wat betekent atheïsme?
- Spinoza ging wonen in een huis. Dat huis wordt nu het Spinozahuis genoemd.
Hij voelde zich daar veiliger. Waar staat het Spinozahuis?
- Waar ligt Spinoza begraven?

De handel in slaven (1637-1863).

In 1602 werd de VOC opgericht, de Verenigde Oost-Indische Compagnie.

Later in 1621 werd de West-Indische Compagnie, de WIC, opgericht.

De VOC en de WIC waren bedrijven.

Met de VOC begon de Gouden Eeuw, een periode waarin veel geld werd verdiend.

De VOC zorgde voor de handel met Azië.

De WIC zorgde vooral voor de handel met Amerika.

Dankzij de VOC en de WIC werkten handelaren in Holland en Zeeland samen.

Met geld van de handelaren werden schepen gebouwd.

De schepen voeren naar Afrika, Amerika en Azië.

Daar kochten de Hollandse handelaren onder andere peper, koffie, thee en suiker.

Producten die in Europa niet voorkwamen en die veel geld waard waren.

De schepen kwamen terug met deze producten.

Deze producten werden verkocht met veel winst.

Zo verdienden de handelaren veel geld.



Door de handel in koffie kon veel geld worden verdiend.

Suiker, thee en peper leverde ook veel geld op.

De Hollandse handelaren handelden zelfs in mensen.

In Amerika en in Suriname waren slaven nodig.

De slaven moesten daar werken op de plantages.

Op de plantages werd suikerriet, koffie en andere gewassen verbouwd.

De handelaren kochten de slaven in Afrika.

Ze brachten de slaven met schepen van de WIC naar Amerika.

De slaven waren geboeid.

Ze waren hun vrijheid kwijt.

De slaven werden in het schip geladen.

Er konden 300 slaven of meer in een schip.

De reis over de zee naar Amerika was vreselijk.

De slaven zaten tijdens de reis opgesloten in het schip.

De lucht in het schip was vies en stonk.

Veel slaven werden ziek tijdens de reis naar Amerika.

En veel slaven gingen dood tijdens de reis.



Boeien



In Suriname verkochten de handelaren de slaven.

Ze verkochten de slaven aan de bazen van de plantages.

De handelaren verdienden veel geld aan de handel in slaven.

En de slaven werden gedwongen om op de plantages te werken.

Slaven die probeerden te vluchten, werden zwaar gestraft.

Vanaf 1800 waren steeds meer mensen tegen de handel in slaven.

Het was niet menselijk.

In 1863 kwam er een wet en de handel in slaven werd verboden.

Nu wonen in Nederland veel mensen uit Suriname.

Sommigen van hen voetballen in het Nederlands elftal.

Het zijn de kinderen van de kinderen van de kinderen van de slaven uit Afrika.

1. Van welk bedrijf voeren de schepen richting Suriname en Amerika?
.....
2. Waar werden de slaven gekocht of gehaald?
.....
3. Naar welk land werden de slaven gebracht?
.....
4. Waar moesten de slaven werken in Suriname?
.....
5. Welke gewassen werden op een plantage verbouwd?
.....
6. Wanneer werd in Nederland de handel in slaven verboden?
.....
7. De reis over de oceaan was onmenselijk.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
8. Slaven werden gedwongen om op de plantages te werken.
Wat gebeurde er met slaven die hadden geprobeerd te vluchten?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Waar staat het slavenmonument in Nederland?
- Eén keer per jaar wordt in Nederland de slavernij herdacht.
Op welke datum is dit?
Voor mensen uit Suriname is dit een belangrijke dag.
- Hoeveel slaven zijn ongeveer vervoerd in Nederlandse schepen naar Amerika?



Een buitenhuis aan "de Vecht" (1600 - 1800).

Vanaf 1600 beleefde Nederland beleefde zijn Gouden Eeuw.

Het was de tijd van de VOC.

In de Gouden Eeuw werd veel geld verdiend.

Schepen voeren vanuit Holland over de hele wereld.

De schepen voeren naar landen in Azië, Afrika, Amerika en Europa.

In deze landen werden producten verhandeld.

Vooraf handelaren werden rijk in de Gouden Eeuw.



een buitenhuis

Amsterdam was in de Gouden Eeuw een bloeiende stad.

Veel mensen kwamen naar Amsterdam om daar te wonen en te werken.

Amsterdam werd een drukke stad.

Veel mensen woonden er dicht op elkaar

Ook in andere steden in Holland woonden veel mensen dicht op elkaar.

In de steden was het druk, benauwd en lawaaierig.

De handelaren woonden in grote en mooie huizen in de stad.

Deze huizen hadden zij laten bouwen aan de grachten.

Maar in de zomer was het in de stad benauwd.

Er was weinig ruimte.

Het water was niet schoon en daarom ondrinkbaar.

Het leven was niet gezond in de stad.

En het stonk.

De rijk geworden handelaren lieten daarom huizen bouwen buiten de stad.

In deze buitenhuizen gingen zij wonen in de zomer.

Het waren grote en mooie huizen.

Het waren huizen in het groen met grote tuinen.

In deze huizen konden de handelaren met hun familie genieten van de zomer.

Als het winter werd, verhuisden de handelaren weer terug naar de stad.

In de winter was het te koud om op het platteland te wonen.

In de stad gingen zij dan weer wonen in hun huis aan de gracht.



In Utrecht stroomt een rivier.

Deze rivier heet "de Vecht".

De handelaren uit Amsterdam lieten hun buitenhuizen aan deze rivier bouwen.

De rivier was niet ver van Amsterdam.

Je kon daar vanuit Amsterdam gemakkelijk komen met een trekschuit.

Een trekschuit was een boot.

Het was een boot die werd getrokken door paarden.

De paarden liepen over een pad naast de rivier, het jaagpad.

Met een touw trokken deze paarden de trekschuit vooruit.

De trekschuit ging stapvoets met een snelheid van 6 kilometer per uur.

De reis duurde een hele dag.

Maar reizen met een trekschuit was beter dan met de koets.

Rijden in een koets was vermoeiend en vervelend.

De wegen waren te slecht om over te rijden.

Zeker na regen.



reizen met de trekschuit

1. Het leven in de steden van Holland was in de zomer geen pretje.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?

.....
.....
.....
.....

2. Waar gingen de meest rijke mensen wonen in de zomer?

.....
.....

3. In de winter verhuisden de meest rijke mensen weer terug naar de stad.
Waarom?

.....
.....

4. Waar lieten Amsterdamse handelaren hun buitenhuizen bouwen?

.....

5. Waarom gingen zij aan de rivier “De Vecht” wonen?

.....
.....

6. Wat is een trekschuit?

.....
.....
.....

7. Welke snelheid haalde een trekschuit?

.....

8. Waarom werd er weinig gereisd met een koets?

.....
.....

Onderzoeksvragen:

- De buitenhuizen aan de Vecht hadden een naam.
Hoe heetten deze buitenhuizen?
- Mensen konden ook reizen met een koets.
Een koets was een wagen en werd door paarden getrokken.
Welk Frans woord werd gebruikt voor koets?



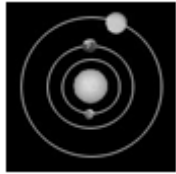
- De buitenhuizen hadden grote tuinen.
In die tuinen stonden kleine huisjes.
In deze huisjes werd een duur drankje gedronken.
Welk drankje was dat?
Hoe werden deze tuinhuisjes genoemd?

Eise Eisinga (1744 - 1828).

De zon is een ster.

Een ster geeft licht en warmte.

De aarde is een planeet.



Onze planeet draait om de zon.

Een rondje om de zon duurt 1 jaar.

De aarde is niet de enige planeet die om de zon draait.

Er draaien in totaal 9 planeten om onze zon.

Deze planeten heten: Mercurius, Venus, Aarde, Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus, Neptunus en Pluto.

Een maan draait om een planeet.

Onze aarde heeft 1 maan.

Soms zie je de maan wel, soms niet.

Een rondje om de aarde duurt ongeveer 1 maand.

De meeste mensen weten nu dat de aarde om de zon draait.

We weten nu dat de maan om de aarde draait.

We weten nu veel over ons zonnestelsel en kinderen leren daarover op school.

Vroeger wisten mensen niet veel van het zonnestelsel.

Veel mensen waren bang.

Ze waren bang dat de aarde zou botsen tegen een andere planeet.

Eise Eisinga woonde in de provincie Friesland.

Hij was geboren in 1744.

In de tijd van Eise Eisinga waren veel mensen bang.

Ze waren bang voor de planeten.

Ze waren bang dat de aarde tegen een andere planeet zou botsen.

Eise Eisinga wist veel van het zonnestelsel.

Hij wist veel van de zon, de planeten en de manen.

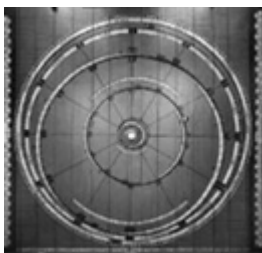
Hij wist dat de mensen niet bang hoefden te zijn.

Hij wilde de mensen informeren.

Hij wilde laten zien hoe de ruimte eruit zag.



Eise Eisinga



Eise Eisinga woonde in de stad Franeker.

In het plafond van zijn kamer bouwde hij een zonnestelsel in het klein.

In het plafond draaiden de planeten om de zon.

En de maan draaide om de aarde.

Alles klopte.

Zijn huis werd een museum waar je kon kijken naar het zonnestelsel.

Het werd een planetarium.

In dit planetarium konden mensen het zonnestelsel in het klein zien.

Zo zagen zij hoe het zonnestelsel eruit zag en hoe het werkte.

Zij kregen informatie over de zon, de maan en de planeten.

En zij leerden dat zij niet bang hoefden te zijn voor ongelukken in de ruimte.

Het huis van Eise Eisinga is nu nog steeds een museum.

1. Wat is een planetarium?
.....
2. Waar waren de mensen in de tijd van Eise Eisinga bang voor?
.....
.....
3. Hoeveel planeten draaien om onze zon?
.....
4. Hoeveel manen draaien om de aarde?
.....
5. Is de zon een ster of een planeet?
.....
6. Waar bouwde Eise Eisinga zijn planetarium?
.....
7. Eise Eisinga wilde de mensen in zijn tijd informeren.
Waar wilde hij de mensen over informeren?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- De aarde draait in 12 maanden om de zon.
Hoe lang doet de planeet Mars daarover?
- Welke planeet staat het meest dichtbij de zon?
- Hoeveel jaar heeft Eise Eisinga aan het planetarium gewerkt?
- Om welke planeet draait de maan Titaan?



De Patriotten (1780 - 1795).

In 1780 was de Gouden Eeuw in Nederland voorbij.

De handel liep niet meer zo goed.

Er werd minder geld verdiend en minder mensen hadden werk.

Nederland verarmde.

In 1780 was Nederland een republiek.

De macht werd verdeeld tussen de stadhouder en de regenten.

Deze stadhouder heette Willem V.

Willem V was familie van Willem van Oranje.

De burgers hadden weinig macht en hun stem telde niet mee.

De bewoners in het land heetten burgers.

Veel burgers waren ontevreden over de stadhouder en de regenten.

Ze vonden dat deze leiders meer macht moesten geven aan de burgers.

Deze boze burgers noemden zich "de Patriotten".

In de republiek van Nederland werd veel gepraat.

Er waren twee groepen met twee tegenovergestelde meningen.

Beide groepen zagen de toekomst van Nederland anders.

Sommige mensen steunden de stadhouder.

Andere mensen steunden de patriotten.

Sommige mensen steunden de oude republiek.

Andere mensen wilden Nederland vernieuwen.



Patriotten planten de vrijheidsboom.

De Patriotten wilden Nederland vernieuwen.

Zij wilden Nederland bevrijden van de stadhouder en de regenten.

Ze waren bereid om te vechten.

Ze kochten wapens en vormden kleine legertjes, de vrijkorpsen.



Stadhouder Willem V voelde zich niet meer veilig.

Hij vluchtte in 1786 naar Nijmegen.

Nijmegen lag dichtbij de grens met Duitsland.

Als het nodig was, kon hij vluchten naar Duitsland.

De vrouw van Willem V had een broer in Duitsland.

Zij vroeg haar broer om in Nederland in te grijpen.

Dat deed hij.

In 1788 stuurde hij zijn leger naar Nederland om te vechten tegen de Patriotten.

Het leger uit Duitsland was veel sterker dan de vrijkorpsen.

De Patriotten werden verslagen en vluchtten naar Frankrijk.

Maar 8 jaar later in 1795 kregen de Patriotten alsnog hun zin.

Ze kregen hulp van de Patriotten uit Frankrijk.

Met deze hulp uit Frankrijk lukte het om de leiders van de republiek weg te sturen.

Willem V vluchtte naar Engeland.

En de regenten werden vervangen door burgers.

Nederland heette nu de Bataafse Republiek.

In de Bataafse Republiek gaven burgers voor het eerst leiding aan het land.

Dat deden ze door nieuwe wetten te maken.

In één van deze wetten stond dat iedereen voor de wet gelijk was.

Iets dat wij nu heel gewoon vinden.

1. In 1780 was Nederland een republiek.
Wie hadden de leiding in de republiek?
.....
2. Wie was in 1780 de stadhouder?
.....
3. De Patriotten waren de tegenstander van de stadhouder.
Wat wilden de Patriotten?
.....
.....
4. De Patriotten vormden legertjes. Ze noemden deze legertjes vrijkorpsen.
De Patriotten wilden Nederland vernieuwen.
Ze wilden Nederland bevrijden.
Waarvan wilden de Patriotten Nederland bevrijden?
.....
.....
5. Van wie kreeg Willem V hulp?
.....
6. Van wie kregen de Patriotten in 1795 hulp?
.....
7. Naar welk land vluchtte Willem V?
.....
8. De Patriotten noemden Nederland de Bataafse Republiek.
In de regering zaten burgers.
De nieuwe leiders vonden dat alle mensen evenveel waard waren.
Welke zin uit de tekst bewijst dat?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette de zoon van Willem V?
Hij was geboren in 1772.
- Wanneer kwam deze zoon met hulp van Engeland terug naar Nederland?
- Na de Bataafse Republiek werd Nederland een land met een koning.
Deze zoon van Willem V werd de eerste koning van Nederland.
Hoe werd deze koning genoemd?



de eerste koning van Nederland

Napoleon (1769 - 1821) en de Franse Tijd (1795 - 1813).

In 1795 werd Nederland veroverd door Frankrijk.

Willem V was toen de stadhouder, de leider van Nederland.

Hij vluchtte naar Engeland.

Veel Nederlanders waren blij met het vertrek van de Willem V.

Zij waren blij met de komst van de Fransen.

Burgers kregen nu de kans om leiding te geven aan Nederland.

Vanaf 1795 heette Nederland "de Bataafse Republiek".

De regering van de Bataafse Republiek bestond uit burgers.

Maar de invloed van Frankrijk op de regering was groot.

Frankrijk besliste wat er moest gebeuren.

Nederland leek op een kolonie van Frankrijk.

Nederland moest soldaten uit Frankrijk verzorgen.

Nederland moest veel geld aan Frankrijk betalen.

En Nederland moest Zeeuws Vlaanderen en Maastricht aan Frankrijk geven.



In 1799 pakte Napoleon de macht in Frankrijk.

Hij werd de keizer van Frankrijk.

En hij was de leider van het Franse leger.

Napoleon droomde van een groot en sterk Frankrijk.

Hij vocht tegen de legers van Engeland, Oostenrijk en Rusland.

In het begin had Napoleon succes.

Hij veroverde veel landen in Europa.

In 1806 was Napoleon de baas in een groot deel van Europa.

En in Frankrijk was hij enorm populair.

Napoleon had een broer.

Deze broer heette Lodewijk.

Lodewijk werd de koning van Nederland in 1806.

Maar Napoleon was niet tevreden over zijn broer.

Napoleon wilde meer belasting en meer soldaten uit Nederland.

Daarom stuurde Napoleon in 1810 zijn broer weg.

En Napoleon werd zelf de baas over Nederland.

Nederland was nu een provincie van Frankrijk.

In 1812 verloor Napoleon de oorlog in Rusland.

Veel soldaten van het Franse leger waren in Rusland gestorven.

Veel mensen in Frankrijk waren teleurgesteld.

Zij wilden niet langer dat Napoleon de leider van Frankrijk was.

Napoleon werd in 1813 afgezet.

En hij werd weggestuurd naar het eiland Elba.

Nederland werd in 1813 weer een zelfstandig land.

Een land met een eigen regering.

Deze regering werd geleid door Willem Frederik, de zoon van Willem V.

Willem Frederik werd Willem I genoemd.

De eerste Nederlandse koning van Nederland.

1. Willem V vluchtte 1795 naar Frankrijk.
Wie was hij?
.....
2. Frankrijk had het vanaf 1785 voor het zeggen in Nederland.
Toch waren veel burgers blij.
Welke kans kregen ze?
.....
.....
3. Nederland was een soort kolonie van Frankrijk.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
4. Wie pakte de macht in 1799 in Frankrijk?
.....
5. Napoleon maakte van Nederland een koninkrijk. Zijn broer werd
Hoe heette de broer van Napoleon die koning werd?
.....
6. Napoleon stuurde zijn broer in 1810 weg uit Nederland.
Hij was niet tevreden.
Wat wilde Napoleon van Nederland?
.....
.....
7. In 1813 was de Franse Tijd in voorbij. Hij werd afgezet.
Waar werd Napoleon naar toe gestuurd?
.....
.....
8. Wie werd na Napoleon de eerste Nederlandse koning?
.....

Onderzoeksvragen:

- In welke zee ligt het eiland Elba?
- Napoleon wist te ontsnappen van Elba.
Hij werd weer gevangen genomen.
Daarna werd hij voor de 2^e keer verbannen.
Waar werd Napoleon de 2^e keer naar toe gestuurd?
- Waar is nu het graf van Napoleon?
Het wordt iedere dag bezocht door zeer veel toeristen.



Graf van Napoleon

Willem I (1772 - 1843).

In 1795 heette Nederland "de Bataafse Republiek".
De invloed van Frankrijk op de Bataafse Republiek was groot.
Frankrijk besliste vaak wat er moest gebeuren.



In 1799 pakte Napoleon de macht in Frankrijk.
Hij werd de keizer van Frankrijk.
Napoleon had een broer. Deze broer heette Lodewijk.
Lodewijk werd de koning van Nederland in 1806.
Maar Napoleon was niet tevreden over zijn broer.
Napoleon wilde meer belasting en meer soldaten uit Nederland.
Daarom stuurde Napoleon in 1810 zijn broer weg.

En Napoleon werd zelf de baas over Nederland.

In 1813 was de Franse periode in Nederland voorbij.
Napoleon was in 1812 verslagen door Engeland, Oostenrijk en Rusland.
Napoleon werd weggestuurd naar het eiland Elba.
Nederland was weer een zelfstandig land.

Voor 1795 was Willem V de stadhouder, de leider, van Nederland.
Willem I was de zoon van Willem V.
Hij had tijdens de Franse tijd tot 1813 in Engeland gewoond.
Daarom kreeg Willem I de steun van Engeland.
Hij kwam terug naar Nederland en werd de eerste Nederlandse koning.
Nederland werd een koninkrijk, een land met een koning als leider.
Willem I werd koning van zowel Nederland en van België.
Nederland en België werden samengevoegd.
Deze twee landen vormden samen een blok tegen Frankrijk.
Willem I wilde van Nederland en België één sterk land maken.
Een land met een sterke koning en regering.
Een land met het Nederlands als de belangrijkste taal.
En een land met het protestantisme als de belangrijkste godsdienst.
Maar Willem I was niet erg geliefd in België.
In België waren de meeste mensen katholiek.
En veel mensen in België spraken Frans.



In 1830 kwamen veel mensen in België in opstand tegen Nederland.
België scheidde zich van Nederland af.
Het volk in België koos een eigen koning.
Een jaar later, in 1831, stuurde Willem I het Nederlandse leger naar België. Maar België kreeg hulp van Frankrijk.
Na 10 dagen moest Willem I de oorlog staken.
In 1839 erkende Willem I de zelfstandigheid van België.

Willem I was niet alleen koning. Hij was ook een ondernemer.
Hij wilde de industrie en de handel in Nederland laten groeien.
Willem I besteedde geld aan het oprichten van nieuwe bedrijven.
Hij liet nieuwe fabrieken bouwen en nieuwe spoorlijnen aanleggen.
Ook liet hij nieuwe kanalen graven.
Dat was goed voor de werkgelegenheid en goed voor de welvaart in het land.



Willem I

1. Tot wanneer duurde de Franse periode in Frankrijk?
.....
2. Wie was koning van Nederland onder Napoleon?
.....
3. Wie was de eerste Nederlandse koning?
.....
4. België en Nederland werden samengevoegd.
Waarom?
.....
.....
5. Koning Willem I was niet geliefd in België.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
6. In 1839 stuurde Willem I het Nederlandse leger naar België.
Hoe lang duurde de oorlog tussen Nederland en België?
.....
7. Koning Willem I was ook een ondernemer.
Een ondernemer is iemand die bezig is met handel en met bedrijven.
Welke zinnen in de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
8. Willem I liet kanalen graven en fabrieken bouwen.
Waarom?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Tot wanneer was Willem I koning?
- Wie volgde Willem I op als koning?
- Waarom zei van Jan van Speyk in 1839: “Dan maar liever de lucht in”?
- Hoe werd de oorlog tussen Nederland en België genoemd?
- Welke kanalen in Nederland liet Willem I graven?

De eerste trein rijdt in Nederland (1839).

In 1839 was Willem I koning van Nederland.

Het was zijn laatste jaar als koning.

Koning Willem I wilde de industrie en de handel in Nederland laten groeien.

Hij liet nieuwe fabrieken bouwen.

Hij liet hij nieuwe kanalen graven.

En hij besliste dat er spoorlijnen moesten komen.

Dat was goed voor de werkgelegenheid en goed voor de welvaart in het land.

In het jaar 1839 was het feest in Nederland.

De eerste spoorlijn werd geopend.

De eerste trein in Nederland ging rijden.

Deze trein reed tussen Amsterdam en Haarlem.

De afstand tussen deze steden is ongeveer 25 kilometer.

De reis van Amsterdam naar Haarlem duurde nu 25 minuten.

Met de trekschuit zou je er 4 uur over doen.

Sommige mensen waren bang voor de trein.

Het ding maakte veel lawaai en reed gevaarlijk snel.

Maar de meeste mensen waren blij met de komst van de trein.

De trein werd een groot succes.

Mensen konden voor het eerst snel en goedkoop door Nederland reizen.

Er werden snel meer spoorlijnen aangelegd.

Tussen Amsterdam en Rotterdam en tussen Amsterdam en Utrecht.

Ook andere steden werden met elkaar verbonden.

En de trekschuit was niet meer nodig en verdween uit Nederland.

Door de trein veranderde Nederland.

De provincies werden door de trein met elkaar verbonden.

Mensen reisden van noord naar zuid en andersom.

Of van west naar oost.

Door de trein kregen mensen uit de provincies meer contact met elkaar.

En Nederland werd steeds meer een land met één volk, één taal en één geschiedenis.

De trein was ook belangrijk voor het ontstaan van nieuwe fabrieken.

Meer plekken in het oosten, het noorden en het zuiden van Nederland werden bereikbaar.

Op deze plekken konden fabrieken worden gebouwd.

Zo ontstond in het oosten van het land de textielindustrie.

De treinen en de fabrieken gebruikten veel kolen.

Kolen werden gebruikt om de treinen te laten rijden.

Kolen werden gebruikt in de stoommachines van de fabrieken.

Deze kolen kwamen uit de mijnen in de provincie Limburg.

Mijnen zijn onderaardse gangen.

Veel mensen verhuisden naar Limburg.

Ze gingen daar werken om de kolen op te graven.

De kolen die nodig waren voor de industrialisering van Nederland.

1. Wie was de koning van Nederland tot 1839?
.....
2. Waarom wilde deze koning dat er treinen in Nederland moesten komen?
.....
.....
3. Waarom was het feest in 1839?
.....
4. Waar ging de eerste trein in Nederland rijden?
.....
5. De trein was een succes.
Veel mensen gingen met de trein reizen.
Wat waren de voordelen van reizen met de trein?
.....
.....
6. Door de trein kregen mensen in de provincies meer contact met elkaar.
De verschillen tussen de mensen in Nederland werden minder groot.
Welke zin uit de tekst bewijst dat?
.....
.....
7. Wat gebruikten de treinen om te rijden?
.....
8. Waar werden in Nederland kolen opgegraven?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- In welke Limburgse stad staat nu het mijnmuseum?
- Wie was de uitvinder van de stoommachine?
- Wat wordt bedoeld met “de industriële revolutie”?
- Hoe heette de eerste stoomtrein in Nederland?
Hij reed tussen Amsterdam en Haarlem.
- De eerste trein in Nederland is nagebouwd.
In het spoorwegmuseum kan je deze trein zien.
Waar in Nederland staat het spoorwegmuseum?

De grondwet in 1848.

In Nederland mag je zeggen wat je vind.
Iedereen mag zijn mening geven.
In Nederland mag iedereen zijn eigen godsdienst hebben.
Je mag katholiek, protestant, joods of islamitisch zijn.
Iedereen is voor de wet gelijk.
In Nederland mag je stemmen als je ouder bent dan 18 jaar.
Je mag stemmen op een politieke partij in het parlement.
Je kunt stemmen op de PVDA of de SP.
Maar je kunt ook stemmen op het CDA of de VVD.
In het parlement zitten mannen en vrouwen.
Deze mannen en vrouwen zijn lid van een politieke partij.
Deze zaken staan allemaal in de grondwet.
De grondwet is de belangrijkste wet van een land met regels die voor iedereen gelden.
Maar de grondwet is niet altijd zo geweest.



In 1848 was Willem II de koning van Nederland.
Het was erg onrustig in Europa.
In Duitsland en in Frankrijk eiste het volk meer vrijheid.
Het volk wilde meebeslissen en wilde meer democratie.
Koning Willem II zag in dat de mensen in Nederland ook verandering wilden.
Hij bedacht daarom dat er een nieuwe grondwet moest komen.

Thorbecke was een minister in de regering.
Koning Willem II vroeg Thorbecke om een nieuwe grondwet te schrijven.
Dat deed Thorbecke.
De nieuwe wet ging "de grondwet van Thorbecke" heten.
De grondwet veranderde de politiek in Nederland.



Nederland werd in 1848 democratischer.
Nederland werd een democratie met een gekozen parlement.
Het parlement bestond uit de eerste en tweede kamer.
De ministers in de regering moesten wetten maken.
En het parlement moest de ministers controleren.
Na 1848 was iedereen voor de wet gelijk.
Er kwam vrijheid van religie.
Het maakte niet meer uit of je katholiek of protestant was.

En de koning? De koning stond nog wel aan het hoofd van de regering.
Maar hij had na 1848 geen echte macht meer.
Hij mocht niet meer beslissen over de inzet van het leger.
Hij mocht niet meer meebeslissen over nieuwe wetten.
Dat deden voortaan de regering en het parlement.
En als een wet door het parlement werd goedgekeurd,
moest de koning zijn handtekening zetten.

Na 1848 is de grondwet nog een aantal keer veranderd.
In 1848 mocht niet iedereen stemmen voor het parlement.
Nu mag iedereen stemmen die ouder is 18 jaar.

1. Wie was de koning in 1848?
.....
2. Wat wilde het volk rondom 1848?
.....
.....
3. Wie schreef de nieuwe grondwet?
.....
4. De nieuwe grondwet uit 1848 maakte Nederland democratischer.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
5. Wat is de taak van de ministers in de regering?
.....
.....
6. Wat is de taak van het parlement?
.....
.....
7. De koning staat aan het hoofd van de regering.
Maar hij mag niet meebeslissen.
Wat wordt van de koning verwacht als het parlement een wet goedkeurt?
.....
.....
8. Hoe oud moet je nu zijn om te mogen stemmen voor het parlement?
.....

Onderzoeksvragen:

- In 1848 mocht niet iedereen stemmen. Wie mochten in 1848 stemmen?
- Wanneer kregen vrouwen het recht om te stemmen?
- Tot wanneer bleef Willem II koning?
- Wie werd koning na Willem II?

Max Havelaar (1860).

In 1839 was de Nederlandse regering de baas in Indonesië, een land in Azië.

Indonesië was in bezit genomen door Nederland.

Het land was een kolonie.

Nederlandse handelaren kochten in Indonesië koffie, thee en andere producten.

Zij kochten deze producten voor weinig geld.

Zij verkochten deze producten door met winst.

Zo verdienden de Nederlandse handelaren veel geld in Indonesië.

De meeste mensen in Indonesië verdienden weinig.

Ze moesten hard werken, maar bleven arm.

Eduard Douwes Dekker werkte in Indonesië vanaf 1839.

Hij werkte daar tot 1856.

Toen nam hij ontslag en ging hij terug naar Nederland.

Eduard Douwes Dekker zag in Indonesië veel misstanden.

Hij zag veel armoede.

Hij zag veel diefstal.

Hij zag veel corruptie.



Eduard Douwes Dekker



Drie jaar later, in 1859, had Eduard Douwes Dekker een boek geschreven over Indonesië.

Het boek heette "Max Havelaar".

Eduard Douwes Dekker schreef over de misstanden in dat land.

Hij schreef over de armoede, de diefstal en de corruptie.

Veel mensen in Nederland lazen het boek.

En ze schrokken.

Zij lazen voor het eerst over de misstanden in Indonesië.

Zij lazen over de armoede en over de corruptie in dit land.

Eduard Douwes Dekker gebruikte niet zijn eigen naam op het boek.

Hij gebruikt een schuilnaam.

Hij noemde zichzelf Multatuli.

Voor 1859 wisten mensen in Nederland weinig over het leven in een kolonie.

Als ze iets hoorden of lazen over Indonesië, dan was dat positief.

Het boek Max Havelaar gaf een ander beeld, het beeld van een kolonie met veel misstanden.

Door het boek gingen mensen in Nederland nadenken over Indonesië.

Ze gingen met elkaar praten over dit land.

Ze wilden dat de Nederlandse regering iets deed tegen de misstanden.

Ze wilden dat de Nederlandse regering het leven in Indonesië verbeterde.

Indonesië werd in 1949 een vrij land, 90 jaar later.

1. Wat is een kolonie?
.....
.....
2. Welk land was in 1860 een kolonie van Nederland?
.....
3. Indonesië was belangrijk voor de Nederlandse economie.
Hoe verdiende Nederland geld in Indonesië?
.....
.....
.....
4. Er waren veel misstanden in Indonesië.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
5. Wie schreef over de misstanden in Indonesië?
.....
6. Welke schuilnaam gebruikte hij?
.....
7. Hoe heette zijn boek?
.....
8. Mensen in Nederland lazen het boek en kregen informatie.
Ze schrokken.
Wat wilden Nederlanders van de regering na het lezen van het boek?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Eduard Douwes Dekker gebruikte een schuilnaam.
Hij noemde zich Multatuli.
Wat betekent dat?
- Waar staat het beeld van Multatuli?
Hij is geboren in deze stad.
- Indonesië was een kolonie van Nederland.
Welke andere landen waren ook een kolonie van Nederland.
- In Indonesië was veel corruptie.
Wat is corruptie?



Kinderarbeid en het verbod op kinderbeid (tot 1874).

Kinderarbeid werd zeer lang normaal gevonden.

Het hoorde bij het leven.

Kinderen werkten op het land, in winkels en in werkplaatsen.

Het was nodig want het leverde geld op.

En het was ook nog nuttig.

Kinderen leerden op vroege leeftijd al werken of leerden een vak.



De stoommachine

In 1826 werd de eerste stoommachine geplaatst in Nederland. Met een stoommachine konden producten in fabrieken sneller worden gemaakt.

Al snel nam het aantal stoommachines toe.

Door de stoommachine kwamen er steeds meer fabrieken.

De fabrieken werden steeds groter.

Deze verandering wordt nu de Industriële Revolutie genoemd.

In de fabrieken werkten veel arbeiders.

Het salaris dat de arbeiders verdienden was laag.

Het was veel te laag om een gezin van te onderhouden.

De gezinnen waren groot.

Ouders hadden soms wel 8 of meer kinderen.

Daardoor moesten ook kinderen werken.

Het geld dat zij verdienden was nodig voor het gezin.

De meeste kinderen gingen niet naar school.

Naar school gaan werd nog door iedereen belangrijk gevonden.



En er was toch geen geld om naar school te gaan.

Soms werkten kinderen van 5 jaar al in een fabriek.

Ze werkten soms wel 12 uur per dag.

Ze werkten ook op zaterdag en 's nachts.

Het werk was zwaar en saai.

En het werken in de fabrieken was ongezond en gevaarlijk.

Vanaf 1860 waren er steeds meer mensen die kritiek op kinderbeid hadden.

Kinderarbeid was ongezond en gevaarlijk.

En kinderen zouden beter naar school kunnen gaan om te leren.

In 1874 kwam er een wet die kinderbeid verbood.

Kinderen tot 12 jaar mochten niet meer werken in de fabrieken.

Werken op het land mocht nog wel.

Naar school gaan werd ook steeds belangrijker gevonden.

Door te leren lezen en schrijven, kon je meer bereiken in het leven.

Als je leerde lezen en schrijven, kon je later misschien beter werk vinden.

Misschien hoefde je dan niet in de fabrieken te werken.

In 1900 kwam er een wet op de leerplicht.

Voortaan moesten kinderen tot 13 jaar verplicht naar school.

1. Kinderarbeid werd heel lang normaal gevonden.
Het leverde geld op. Waar werkten kinderen?
.....
.....
2. Vanaf 1826 nam het aantal stoommachines in Nederland toe.
Wat veranderde er tijdens de Industriële Revolutie?
.....
.....
.....
3. Kinderen werkten 5 dagen per week in fabrieken.
Het was nodig dat kinderen werkten.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
4. Vanaf welke leeftijd werkten de kinderen in de fabrieken?
.....
5. Vanaf 1860 kwamen er steeds meer mensen die kritiek hadden op kinderarbeid.
Wat vonden ze?
.....
.....
.....
6. Wanneer kwam er een wet die kinderarbeid tot 12 jaar verbood?
.....
7. Wanneer kwam de eerste wet op de leerplicht?
.....
8. Tot welke leeftijd moesten kinderen naar school vanaf 1900?
.....

Onderzoeksvragen:

- In 1874 kwam er een wet die kinderarbeid tot 12 jaar verbood.
Hoe wordt deze wet genoemd?
- Vanaf welke leeftijd mag je nu in Nederland werken?
- Tot welke leeftijd moet je nu verplicht naar school?



Vincent van Gogh (1854 - 1890) .

In 1854 werd Vincent van Gogh geboren.

Hij werd geboren in het dorp Zundert in de provincie Noord-Brabant.



Vincent van Gogh werd schilder van beroep.

In het begin schilderde hij het leven in Noord-Brabant.

Hij schilderde het leven van de boeren in Noord-Brabant.

Vincent wilde het leven en de armoede van de boeren laten zien.

Een bekend schilderij is een schilderij van vijf boeren.

Het is een donker schilderij.

De boeren op het schilderij eten aardappelen.

Aardappelen waren het dagelijks eten, geld voor ander eten hadden ze niet.

Toen Vincent 32 jaar was, in 1886, vertrok hij naar Parijs in Frankrijk.

In Frankrijk werkten veel schilders.

Deze schilders schilderden heel anders dan Vincent gewend was.

Zij gebruikten veel kleuren.

Vincent paste zich aan en ging anders schilderen.

Zijn schilderijen kregen meer kleur.



In 1888 verhuisde Vincent van Gogh naar Zuid-Frankrijk.

Hij ging wonen in de stad Arles.

Hij schilderde de stad Arles en het landschap dat hij daar zag.

Hij maakte portretten van gewone mensen.

Hij schilderde zijn huis, zijn schoenen en zijn slaapkamer.

Hij schilderde zonnebloemen, de zee en korenvelden.

In Zuid-Frankrijk woonde Vincent samen met een vriend.

Deze vriend heette Gauguin.

Gauguin was ook schilder.

Vincent van Gogh en Gauguin kregen ruzie over kunst.

Na de ruzie ging Gauguin weg.

Vincent van Gogh was na de ruzie erg in de war.

Hij sneed een deel van zijn oor af met een mes.



Vincent was wanhopig en werd ziek in zijn hoofd.

Vincent werd in een ziekenhuis in Arles opgenomen.

Toen Vincent van Gogh ziek was, ging hij door met schilderen.

In deze schilderijen is de wanhoop van Vincent van Gogh goed zien.

De kleuren zijn donker en de verf is woest aangebracht.

In 1890 pleegde Vincent van Gogh zelfmoord.

Hij was toen 36 jaar.

Vincent van Gogh verkocht in zijn leven maar één schilderij.

Niemand wilde zijn schilderijen hebben.

Vincent van Gogh was teleurgesteld toen hij stierf.

Hij voelde zich als schilder mislukt en niet begrepen.

Nu is Vincent van Gogh beroemd over de hele wereld.

Zijn schilderijen zijn nu veel geld waard.

En zijn schilderijen hangen in veel musea over de hele wereld.



1. Wanneer werd Vincent van Gogh geboren?

.....

2. Hoe heet het schilderij met de vijf boeren die dagelijks aardappelen eten?

.....

3. In welk jaar vertrok Vincent van Gogh naar Parijs?

.....

4. Wie ontmoette hij in Parijs?

.....

5. Vincent van Gogh paste zijn schildertechniek aan. Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?

.....
.....

6. Naar welke stad in het zuiden van Frankrijk verhuisde Vincent van Gogh in 1888?

.....

7. In Arles werkte Vincent van Gogh met Gauguin, een andere schilder. Waarover kregen zij ruzie?

.....

8. Na de ruzie werd Vincent van Gogh wanhopig. Hij voelde zich mislukt en niet begrepen. Hij liep zwaaiend met een mes over straat. Wat deed hij met dat mes?

.....

9. Hoeveel schilderijen verkocht Vincent van Gogh in zijn leven?

.....

10. In welk jaar pleegde Vincent van Gogh zelfmoord?

.....

Onderzoeksvragen:

- Vincent van Gogh had één broer. Deze broer gaf het geld dat Vincent nodig had om schildersspullen te kopen. Hoe heette deze broer?
- Waar in Frankrijk logt Vincent van Gogh begraven?
- Vincent van Gogh sneed een stukje van zijn oor af. Welk oor was dat? Het rechter- of het linker oor?
- Vincent van Gogh huurde een kamer in een huis in Arles. Hoe wordt dit huis nu genoemd?
- Aan welke rivier ligt Arles?



Aletta Jacobs (1854 - 1929).

Nu gaan zowel jongens als meisjes naar de universiteit.
Ze studeren daar voor hun toekomst.
Dat wordt nu heel normaal gevonden.
En het is normaal dat vrouwen werken.
Jongens en meisjes in Nederland hebben nu dezelfde rechten.
Maar dat is niet altijd zo geweest.



Rondom 1871, 150 jaar geleden, studeerden alleen jongens.
Alleen jongens gingen naar de universiteit.
In 1871 schreef een meisje van 17 jaar een brief naar een minister.
Dat meisje heette Aletta Jacobs.
Zij wilde ook studeren.
Zij wilde naar de universiteit.

Haar droom was om dokter te worden.
De minister schreef een brief terug.
Hij antwoordde dat Aletta naar de universiteit mocht.
Aletta Jacobs werd zo het eerste meisje in Nederland dat naar de universiteit ging.

Na haar studie werd Aletta Jacobs dokter in Amsterdam.
Zij werkte in een arme buurt waar veel arbeiders woonden.
Deze arbeiders verdienden weinig.
Ze waren arm.
Ze hadden geen geld om de dokter te betalen.
Toch hielp Aletta Jacobs deze mensen.
Zij hielp deze mensen gratis.
Veel gezinnen bestonden uit 10 of meer kinderen.
Dat was vroeger heel normaal.
Maar het krijgen van veel kinderen is slecht voor de gezondheid van vrouwen.
Aletta Jacobs wilde deze vrouwen helpen.
Zij praatte met vrouwen.
Ze wilde dat vrouwen gingen nadenken over hun toekomst.
Zij wilde dat vrouwen zelf gingen beslissen om zwanger te worden.
Aletta Jacobs wilde dat vrouwen nadachten over het aantal kinderen dat zij wilden.
En als vrouwen geen kinderen meer wilden, hielp Aletta Jacobs deze vrouwen.
Aletta Jacobs hielp deze vrouwen om niet zwanger te worden.

Sinds 1848 bestond in Nederland het kiesrecht.
Nederlanders hadden het recht om te stemmen voor het parlement.
Maar dat kiesrecht was niet algemeen.
Alleen mannen mochten stemmen.
Aletta Jacobs vond dat iedereen moest kunnen stemmen.
Ook vrouwen.
Aletta Jacobs eiste kiesrecht voor vrouwen.
Ze eiste een rol voor vrouwen in de politiek.
Zij richtte in 1894 "de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht" op.
Jaren vocht zij tegen mannen voor het kiesrecht voor vrouwen.
Ze praatte veel met de mannen uit de politiek.
In 1922 kreeg Aletta Jacobs eindelijk haar zin.
Vrouwen in Nederland kregen in dat jaar kiesrecht.



*De vereniging voor
Vrouwenkiesrecht*

1. Wat deed Aletta Jacobs als eerste vrouw in Nederland?
.....
2. Aletta Jacobs wilde net zoals jongens studeren.
Om te mogen studeren was toestemming van de minister nodig.
Wat deed Aletta Jacobs in 1871 om toestemming te krijgen?
.....
3. Van welk beroep droomde zij?
.....
4. Waar ging Aletta Jacobs werken na haar studie?
.....
5. Aletta Jacobs vocht voor een betere positie voor vrouwen in Nederland.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
6. Waarover moesten leren nadenken en zelf beslissen?
.....
.....
.....
7. Het kiesrecht in de tijd van Aletta Jacobs was niet algemeen.
Vrouwen mochten niet stemmen voor het parlement.
Welke vereniging richtte Aletta Jacobs op in 1894?
.....
8. Wat wilde deze vereniging bereiken?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette de minister waaraan Aletta Jacobs haar brief schreef?
Deze minster had in 1848 de nieuwe grondwet geschreven.
- In welke stad heeft Aletta Jacobs gestudeerd?

De Eerste Wereldoorlog (1914 - 1918).

In 1914 stond Europa in brand.

In dat jaar begon de Eerste Wereldoorlog.

De oorlog begon tussen de landen Servië en Oostenrijk.

Veel landen raakten betrokken in deze oorlog tussen deze twee landen.

Rusland besloot Servië te helpen en Duitsland steunde Oostenrijk.

Duitsland en Frankrijk raakten ook in oorlog met elkaar.

Engeland werkte samen met Frankrijk.

En in 1917 besloot Amerika ook aan de oorlog deel te nemen.

Amerika koos de zijde van Engeland en Frankrijk.

De legers van deze landen waren groot en goed bewapend.

De legers hadden veel moderne wapens: tanks, kanonnen en machinegeweren.

Het waren wapens die extra veel slachtoffers maken.

Ook werd er gifgas gebruikt.

Door het gebruik van gifgas vielen extra veel doden.

De oorlog tussen Frankrijk en Duitsland vond onder andere plaats in België.

Duitse, Engelse en Franse soldaten werden naar het slagveld gestuurd.

De soldaten groeven loopgraven.



In de loopgraven hoopten zij dat ze niet werden geraakt.

Vier jaar lang schoten de soldaten vanuit de loopgraven op elkaar.

Maar de soldaten kregen ook de opdracht om aan te vallen.

Ze moesten dan de loopgraven uit.

En ze moesten schietend naar de tegenstander rennen.

Op deze manier werd dan een klein stukje terrein gewonnen.

Maar dat stukje grond kon de volgende dag al weer verloren zijn.

De kans dat de soldaten bij een aanval gewond raakten of werden gedood was groot.

Miljoenen soldaten stierven tussen 1914 en 1918.

Nederland deed niet mee aan deze oorlog. Nederland was neutraal.

De oorlog werd wel in Nederland gevoeld.

Er kwamen veel vluchtelingen uit België in Nederland wonen.

Ook kwam de handel met andere landen stil te liggen.

Daardoor was er minder werk en ontstond er werkloosheid.

In 1918 was het einde van de oorlog.

Duitsland was verslagen met de hulp van de soldaten uit Amerika.

Ook hadden na vier jaar de Duitse soldaten gebrek aan eten, wapens en kleding.

Ze waren oorlogsmoe en wilden niet meer vechten.

Duitsland werd na de oorlog gestraft.

Duitsland moest stukken land afstaan aan Frankrijk en aan Polen.

En Duitsland moest de schade van de oorlog betalen.

Hitler was een soldaat in de Eerste Wereldoorlog in het leger van Duitsland.

Hij schaamde zich dat Duitsland de oorlog had verloren.

Later werd Hitler de leider van Duitsland.

Hij droomde van een sterk Duitsland en in 1939 begon Hitler de Tweede Wereldoorlog.

Pas na de Tweede Wereldoorlog gingen de landen in Europa samenwerken.

1. Wanneer begon de Eerste Wereldoorlog?
.....
2. Tussen welke twee landen begon de Eerste Wereldoorlog?
.....
3. Welke landen gingen zich bemoeien met deze oorlog?
.....
.....
.....
4. Hoeveel jaar duurde de Eerste Wereldoorlog?
.....
5. De Eerste Wereldoorlog wordt ook wel de loopgravenoorlog genoemd.
Waarom?
.....
.....
.....
6. Nederland bleef neutraal tussen 1914 en 1918.
Wat wordt daarmee bedoeld?
.....
7. Welke last had Nederland van de Eerste Wereldoorlog?
.....
.....
8. De Eerste Wereldoorlog eindigde in 1918. Duitsland werd gestraft.
Hitler begon 21 jaar later de Tweede Wereldoorlog.
Waarom?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Bij de Belgische stad Ieper werd in de Eerste Wereldoorlog veel gevochten.
De stad werd helemaal verwoest. Ieper werd na 1918 weer opgebouwd.
Waar ligt deze stad in België?
- In de strijd om Ieper stierven veel soldaten uit Engeland, Frankrijk en Duitsland.
Hoeveel soldaten sneuvelden ongeveer?
- Hoeveel begraafplaatsen met soldaten uit Engeland zijn er rondom Ieper
- De aanleiding voor de Eerste Wereldoorlog was een moord in Servië.
Wie werd in Servië op 28 juni 1914 in de stad Sarajevo vermoord?

De Stijl (1917 - 1931).

In 1917 woedde er in Europa een oorlog, de Eerste Wereldoorlog.
Duitsland vocht tegen Frankrijk en Engeland.
Ook veel andere landen waren betrokken in deze oorlog.
Europa stond in brand. Het was een chaos.
Steden werden verwoest en miljoenen soldaten vonden de dood.



Gerrit Rietveld

In 1917 was Gerrit Rietveld een kunstenaar.
Hij bedacht en maakte stoelen.
Hij bedacht gebouwen.



Piet Mondriaan was een andere kunstenaar.
Hij maakte schilderijen .
Piet Mondriaan en Gerrit Rietveld werkten met rechte lijnen .
Zij gebruikten vooral de kleuren geel, blauw en rood.
En de vormen waren vierkant.
Piet Mondriaan en Gerrit Rietveld werkten heel bedachtzaam.

Piet Mondriaan en Gerrit Rietveld leefden beiden tijdens de Eerste Wereldoorlog.
Tijdens de Eerste Wereldoorlog was het een chaos in Europa.
Ook in Nederland stond alles op z'n kop.
Het kijkt wel alsof Mondriaan en Rietveld de chaos wilden herstellen met hun werk.
Alsof ze de wereld opnieuw wilden inrichten.

Van Gogh en Rembrandt werkten heel anders.
Van Gogh gebruikte juist veel kleuren.
En de lijnen bij van Gogh waren gebogen.
Ook Rembrandt gebruikte veel kleuren.
En de vormen bij Rembrandt waren nooit vierkant.
Van Gogh en Rembrandt werkten vooral vanuit hun gevoel.

Rietveld en Mondriaan veranderden de kunst.
Ze bedachten een nieuwe stijl.
Rietveld, Mondriaan en andere kunstenaars werkten samen.



Ze vormden een groep die ze de "De Stijl" noemden.
Bekend is nu de stoel van Rietveld.
Deze stoel bestaat uit vierkanten.
De kleuren zijn rood, geel en blauw.
Bekend is ook het huis van Rietveld.
Dit huis staat in de stad Utrecht.
Dit huis bestaat ook uit rode, gele en blauwe vierkanten.



Bekend zijn nu ook de schilderijen van Mondriaan.
Deze schilderijen bestaan uit vierkanten.
En de vierkanten zijn rood, geel en blauw gekleurd.

Dick Bruna is een schrijver van kinderboeken.
Hij is de schrijver van de boeken over "Nijntje".
Nijntje is een konijn.
De tekeningen van Nijntje lijken op het werk van Rietveld.
Ze lijken ook op de schilderijen van Mondriaan.

1. Wat was het beroep van Gerrit Rietveld?

.....

2. Met welke schilder werkte hij samen?

.....

3. Rietveld en Mondriaan werkten bedachtzaam.
Zij werkten niet vanuit hun gevoel.
Hoe ziet het werk van Rietveld en Mondriaan eruit?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Rietveld en Mondriaan wilden de chaos in de wereld herstellen.
Ze wilden de wereld herstellen met strakke kleuren en rechte lijnen.
Welke chaos wilden ze herstellen?

.....
.....
.....
.....
.....

5. Hoe wordt de groep genoemd die Rietveld en Mondriaan samen vormden?

.....

6. In welke stad staat het beroemde huis dat Rietveld heeft ontworpen?

.....

Onderzoeksvragen:

- Wanneer is Gerrit Rietveld geboren?
- Hoe wordt het beroemde huis van Rietveld in Utrecht genoemd?
- In welk jaar werd dit huis gebouwd?
- Waar is Gerrit Rietveld geboren?



De jaren van de grote werkloosheid (1930 - 1936).

In 1929 begon een grote crisis.

Een crisis is een periode waarin het niet goed gaat met de economie.

Het is een periode waarin minder geld in omloop is.

De crisis begon in Amerika, maar raakte alle landen in de wereld.

Banken hadden geen geld meer.

Mensen gaven minder geld uit en kochten minder producten.

Bedrijven in Amerika maakten geen winst meer.

Ze gingen daardoor steeds vaker failliet.

Veel bedrijven moesten hun deuren sluiten.

En veel arbeiders werden ontslagen en raakten hun werk kwijt.

Of ze moesten genoegen nemen met minder salaris.



De crisis raakte ook Nederland.

De gevolgen waren groot.

In Nederland raakten veel mensen hun werk kwijt.

Ze werden werkloos.

En de mensen die wel werkten, kregen een lager salaris.

Mensen in Nederland hadden minder geld te besteden.

Daardoor ging het nog slechter met de bedrijven.

De regering van Nederland gaf steun aan mensen zonder werk.

Steun betekende dat mensen hulp kregen.

Werklozen kregen een uitkering.

Maar de uitkering was erg laag.

De uitkering was net genoeg om de huur te betalen.

De uitkering was net genoeg om wat eten te kopen.

Voor schoenen, kleren en voor sport was geen geld.



Het was vervelend om steun van de regering te krijgen.

Mensen met een uitkering hadden een stempelkaart.

Ze moesten drie keer per dag een stempel halen.

Deze stempel kregen ze bij het stempelkantoor van de gemeente.

Daar stonden de werklozen in een lange rij.

Ze moesten lang wachten op hun stempel.

De werklozen hadden geen andere keus.

Zonder de stempels kregen ze geen uitkering.

De crisis in Nederland werd ieder jaar groter.

En steeds meer mensen raakten werkloos.

De regering zorgde voor werk.

Mensen met een uitkering moesten de Afsluitdijk bouwen.

Ze moesten het Amsterdamse Bos aanleggen.

Ook werden werklozen ingezet bij het maken van nieuwe polders.



Na 1936 ging het weer iets beter met de handel.

Bedrijven begonnen weer wat geld te verdienen.

De werkloosheid werd na 1936 langzaam minder.

Maar tot 1940 bleven veel mensen werkloos.

1. Wat is een economische crisis?
.....
.....
2. In welk land begon in 1929 de crisis?
.....
3. Wat zijn de gevolgen van een crisis?
.....
.....
.....
.....
4. Veel mensen in Nederland raakten werkloos.
Ze kregen steun van de regering.
Wat is steun?
.....
.....
5. Werklozen moesten iedere dag lang in een rij wachten.
Waarom?
.....
.....
6. De regering gaf werklozen een kleine uitkering en liet werklozen werken voor hun uitkering.
Waar moesten werklozen werken?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoeveel mensen waren werkloos in 1936?
- In welk jaar werd begonnen met de bouw van de afsluitdijk?
- In welk jaar was de bouw van de afsluitdijk klaar?
- Hoeveel kilometer is de afsluitdijk lang?
- Hoerveel mensen hebben meegewerkt aan het Amsterdamse Bos?
- Tot 1930 vluchtten veel Joden vanuit Duitsland naar Nederland.
Ze waren bang voor Hitler.
Werklozen bouwden in Drenthe een kamp om de vluchtelingen op te kunnen vangen.
Hoe heette dit kamp?



De Tweede Wereldoorlog (1): Hitler en Duitsland (voor 1939).

In 1914 begon Duitsland een oorlog tegen Frankrijk en Engeland.

Deze oorlog wordt nu de Eerste Wereldoorlog genoemd.

Deze oorlog duurde 4 jaar.

Nederland deed niet mee aan de Eerste Wereldoorlog.

Nederland bleef neutraal.

In de Eerste Wereldoorlog stierven veel mensen en veel soldaten raakten gewond.

In 1918 was het einde de oorlog.

Duitsland was verslagen met de hulp van de soldaten uit Amerika.

Duitsland werd na de oorlog gestraft.

Duitsland moest stukken land afstaan aan Frankrijk en aan Polen.

En Duitsland moest de schade van de oorlog betalen.

Hitler was tussen 1914 en 1918 soldaat in het Duitse leger.

Hij raakte gewond en moest naar het ziekenhuis.

Hitler schaamde zich dat Duitsland de oorlog had verloren.



Hitler

Duitsland was in de jaren na de oorlog arm.

Hitler werd lid van een politieke partij.

Later werd hij de leider van deze politieke partij.

Hij kon goed praten.

Hij beloofde dat de mensen in Duitsland een beter leven zouden krijgen.

Veel mensen werden lid van deze partij.

De partij werd populair en werd groter.



In 1932 was de partij van Hitler de grootste politieke partij in Duitsland.

Hitler was vanaf 1932 de baas in Duitsland.

Andere politieke partijen werden vanaf 1932 verboden.

Iedereen die het niet met Hitler eens was, werd opgepakt.

Hitler haatte de Joden.

Hij gaf de Joden de schuld van alle problemen in Duitsland.

Hij gaf de Joden de schuld van de armoede en van de werkloosheid.

Hij wilde de Joden laten uitroeien.

Hitler bouwde ook aan een leger.

Het Duitse leger werd groter en sterker.

Hitler droomde van een sterk Duitsland.

Hij wilde de baas zijn van een groot deel van Europa.

In 1939 viel Duitsland het land Polen binnen.

Frankrijk en Engeland verklaarden daarna Duitsland de oorlog.

De Tweede Wereldoorlog was begonnen.

1. Hilter was soldaat tijdens de Eerste Wereldoorlog.
In 1914 begon de Eerste Wereldoorlog. Tot wanneer duurde deze oorlog
.....
2. Duitsland werd na 1918 gestraft. Welke straf kreeg Duitsland?
.....
.....
.....
3. Hitler schaamde zich na de Eerste Wereldoorlog. Waarvoor schaamde hij zich?
.....
.....
4. Hitler werd de leider van een politiek partij.
Vanaf welk jaar was hij de leider van Duitsland?
.....
5. Hitler gaf de schuld aan de Joden voor alle problemen in Duitsland.
Met welke problemen kampte Duitsland?
.....
.....
6. Hitler kon goed praten. Wat beloofde hij?
.....
.....
7. Hitler bouwde aan een groot leger met moderne wapens.
Wat was de droom van Hitler?
.....
.....
8. De Tweede Wereldoorlog begon met de aanval op Polen.
In welk jaar begon de Tweede Wereldoorlog?
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette de politieke partij waar Hitler lid van werd?
- In 1939 begon de Tweede Wereldoorlog met een aanval op Polen.
In 1938 had Hitler al een andere land ingenomen.
Hij vond dat dat land bij Duitsland hoorde.
Welk land was dat?
- Hitler was een dictator.
Welke landen hadden ook een dictator en werkte met Hitler samen?

De Tweede Wereldoorlog (2): Het bombardement op Rotterdam (1940).

Hitler wilde de baas in Europa zijn.

Hij had een sterk leger opgebouwd.

In 1939 viel Duitsland het land Polen aan.

Dat was het begin van de tweede wereldoorlog.

Frankrijk en Engeland waren boos op Duitsland.

Deze landen verklaarden de oorlog aan Duitsland.

Nederland wilde neutraal blijven en wilde niet aan de oorlog deelnemen.

Nederland bleef 1 jaar neutraal.

Maar op 10 mei 1940 viel Duitsland ook Nederland aan.

Het Nederlandse leger vocht terug en hield de Duitsers enkele dagen tegen.

Maar het leger van Duitsland was veel beter bewapend.

Het was een ongelijke strijd.

Op 14 mei werd de stad Rotterdam gebombardeerd.

Duitse vliegtuigen lieten bommen op deze stad vallen.

Negenhonderd mensen vonden de dood bij dit bombardement.

En 78.000 mensen raakten hun huis kwijt.

Het centrum van Rotterdam werd totaal verwoest.

Geen huis stond overeind.



*Duitse soldaten
arriveren in Amsterdam.*

De oorlog in Nederland duurde 5 dagen.

Na 5 dagen gaf Nederland zich gewonnen.

De regering van Nederland en de koningin vluchtten naar Engeland.

En Duitsland had het tot 1945 voor het zeggen in Nederland.



Rotterdam na het bombardement.

1. Wanneer begint de tweede wereldoorlog ?
.....
2. Het lukte Nederland niet om neutraal te blijven.
In welk jaar viel Duitsland Nederland aan?
.....
3. Welke Nederlandse stad wordt in 1940 gebombardeerd?
.....
4. Hoeveel mensen vonden de dood bij dit bombardement?
.....
5. Na hoeveel dagen oorlog gaf Nederland zich gewonnen?
.....
6. Naar welk land vluchtten de koningin en de regering?
.....

Onderzoeksvragen:

- Tot wanneer duurde de Tweede Wereldoorlog?
- Hoe heette de koningin van Nederland in 1940?
- De koningin zat in Londen.
De koningin sprak vanuit Londen over de radio het volk in Nederland toe.
Het was verboden om naar deze radio in Nederland te luisteren.
Hoe heette deze radio?
- In het centrum van Rotterdam staat een beeld.
Dit beeld herinnert aan het bombardement.
Hoe heet dit beeld?



De Tweede Wereldoorlog(3): De Februaristaking in Amsterdam (1941).

De Duitsers waren vanaf 1940 de baas in Nederland.

Zij bezetten Nederland.

De Duitsers wilden alle Joden uitroeien.

Op 22 februari 1941 werden in Amsterdam 400 Joden opgepakt.

Deze 400 Joden werden afgevoerd in vrachtwagens.

De volgende dag werden weer veel Joden opgepakt door de Duitsers.

Veel mensen in Amsterdam waren woedend op de Duitsers.

De Joden waren collega's waar ze mee hadden samengewerkt.

De Joden woonden al eeuwen in Amsterdam.

Ze hadden veel voor de stad gedaan en betekend.

De Joden hoorden bij Amsterdam.



Razzia in Amsterdam.



*Amsterdam tijdens
de staking.*

Twee Amsterdammers besloten iets te doen tegen de Duitsers.

Dat waren Willem Kraan en Piet Nak.

Zij riepen op tot een staking.

Op 25 februari 1941 begon de staking.

De trambestuurders stakten.

De trams reden niet meer.

Steeds meer mensen legden hun werk neer.

Staken en protesteren tegen de Duitsers was erg gevaarlijk.

De staking duurde maar 2 dagen.

De Duitsers onderdrukten de staking.

Zij schoten op de stakers.

En de stakers werden gearresteerd.

In Amsterdam staat nu een beeld .

Dit beeld herdenkt de "Februaristaking".

Het beeld is een symbool van het verzet tegen de Duitsers.

En het herinnert aan de vervolging van de Joden door de Duitsers.



1. In welk jaar begint de bezetting van Duitsland in Nederland?
.....
2. De Duitsers willen de Joden uitroeien.
Wat betekent dat ?
.....
.....
3. Toen de Joden vanaf 1941 werden opgepakt, waren Amsterdammers woedend.
Joden hoorden bij Amsterdam.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
4. Welke twee mannen organiseerden een tramstaking?
.....
7. De staking duurde maar 2 dagen.
Hoe reageerden de Duitsers op de staking?
.....
.....
.....
7. Hoe wordt de staking in 1941 nu genoemd?
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heet het beeld in Amsterdam dat herinnert aan de Februaristaking?
- Hoeveel Joden woonden in Amsterdam voor de Tweede Wereldoorlog?
- Welke stad wordt Mokum genoemd?
Mokum komt van het joodse woord “Makum” dat plaats betekent.
- Kranten werden gecontroleerd de Duitsers.
Daarom kwamen kranten die in het geheim werden gemaakt.
Welke naam had de geheime ondergrondse kranten?
Deze kranten informeerden over de staking.



De Tweede Wereldoorlog(4): Anne Frank (1929 - 1945).

Anne Frank was een joods meisje.
Zij was in 1929 in Duitsland geboren.



In 1932 kwam Hitler aan de macht in Duitsland.
Hitler haatte alle Joden.
Hij wilde het leven voor de Joden zo moeilijk mogelijk maken.
Hij wilde de Joden duidelijk maken dat ze niet meer welkom waren.
Joden werden steeds vaker op straat gepest.
Er kwamen wetten die de Joden verboden normaal te leven.
In 1933 begrepen veel Joden dat ze geen toekomst meer in Duitsland hadden.
Daarom vluchtte Anne Frank met haar ouders en haar zus in 1933 naar Nederland.

In 1940 viel Duitsland Nederland aan. Nederland gaf zich na 5 dagen gewonnen.
Duitsland had het toen voor het zeggen in Nederland.
Snel kwamen er regels om het leven voor de Joden moeilijk te maken.
Joden moesten een ster op hun kleren dragen.
Ze mochten niet meer met de tram rijden en Joden mochten niet meer overal werken.

In 1941 werden voor het eerst Joden gearresteerd.
Deze Joden werden weggevoerd in vrachtauto's en kwamen niet meer terug.
Het leven voor Joden was erg gevaarlijk geworden.
Ze wisten dat ze door de Duitsers konden worden opgepakt.
In 1942 besloten de ouders van Anne Frank zich met de kinderen te verstoppen.
Ze gingen onderduiken in een huis in Amsterdam.
Dit huis heet nu het Achterhuis.
In het Achterhuis stond een boekenkast tegen een muur.
Achter deze boekenkast was een trap.
Deze trap ging naar een aantal kamers achter in het huis.
In deze kamers verstopte Anne Frank zich.



Tot 1944 woonde Anne Frank in het Achterhuis.
Zij woonde daar met zeven andere mensen.
Zij mocht niet naar buiten en ze mocht geen lawaai maken.
Anne Frank kreeg van een vriendin een dagboek.
Iedere dag schreef zij in het dagboek.
Zij schreef over het leven in het Achterhuis.
Zij schreef over zichzelf en de andere mensen in het Achterhuis.

In 1944 kwamen de Duitsers.
De Duitsers arresteerden Anne Frank en de zeven andere mensen.
Anne Frank werd op een trein gezet en werd naar een kamp in Polen gebracht.
Dat kamp heette Bergen Belsen. In dat kamp werd Anne Frank ziek.
Anne Frank stierf daar vlak voor het einde van de oorlog in 1945.

In totaal werden in Europa 6 miljoen Joden door de Duitsers vermoord.
In Nederland woonden voor de oorlog 140.000 Joden.
Na de oorlog in 1945 waren daar nog 30.000 van in leven.
En het dagboek van Anne Frank is beroemd geworden.
Het dagboek is vertaald in meer dan 55 talen.



1. Voor wie vluchtte Anne Frank in 1933 naar Nederland?
.....
2. In Duitsland werd het leven voor de Joden in 1933 moeilijk gemaakt.
Het de Joden duidelijk gemaakt dat ze niet meer gewenst waren.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?
.....
.....
3. In welk jaar bezette Duitsland Nederland?
.....
4. De Duitsers maakten het leven voor de Joden moeilijk.
Welke regels kwamen er?
.....
.....
.....
5. Waarom gingen Joden onderduiken?
.....
.....
.....
6. Hoe heet het huis nu waar Anne Frank zich verstopte?
.....
7. In welk jaar pakten de Duitsers Anne Frank op?
.....
8. Waar stierf Anne Frank?
.....
9. Anne Frank kreeg een dagboek. Waarover schreef zij in dit boek?
.....
.....
10. Hoeveel Joden werden in Europa door de Duitsers vermoord?
.....

Onderzoeksvragen:

- Anne Frank schreef een dagboek. Onder welke titel is dit dagboek uitgegeven?
- Anne Frank had een zus. Hoe heette haar zus?
- Anne Frank kreeg het dagboek van haar ouders.
Hoe noemde Anne Frank dit dagboek?
- Welke vrouw hielp Anne Frank en haar familie tijdens het onderduiken?
Deze vrouw heeft het dagboek gevonden en gegeven aan de vader van Anne Frank.

De tweede Wereldoorlog(5): De Hongerwinter (1944 - 1945).

In de winter van 1944 en 1945 was het zuiden van Nederland bevrijd.

Het noorden van Nederland werd nog bezet door de Duitsers.

Het leven was erg moeilijk geworden na 4 jaar bezetting.

Aan alles was een gebrek.

Er waren niet genoeg kolen om te stoken.

Er was niet genoeg eten.

Er reden geen treinen meer.

Fietsen waren afgepakt door de Duitsers of hadden geen banden meer.

En voor auto's was er geen benzine.

Nederland lag plat en men wachtte op het einde van de oorlog.



De winter van 1944 en 1945 was erg streng.

Het vroor weken achter elkaar.

De machinisten van de treinen staakten.

En boten mochten niet varen van de Duitsers.

Daardoor kon het voedsel niet meer naar de steden worden gebracht.

Er ontstond een tekort aan eten.

Door het gebrek aan eten werden bloembollen gegeten.

Ze waren niet lekker maar ze vulden de maag.

Bomen werden gekapt.

En hout werd gesloopt uit de leegstaande huizen van Joden.

Het hout was nodig om te koken of om de huizen te verwarmen.



In Amsterdam en andere steden hadden de mensen honger.

Mensen gingen op zoek naar eten.

Op straat zochten kinderen eten in afvalbakken.

En volwassenen gingen lopend of op de fiets naar het platteland.

Zij gingen daar voedsel halen bij de boeren.

De volwassenen waren soms weken onderweg in de kou.

De winter van 1944 en 1945 wordt nu de Hongerwinter genoemd.

Meer dan 20.000 mensen stierven in de Hongerwinter.

Ze stierven van de kou en van de honger.

1. In welk jaar werd het zuiden van Nederland bevrijd?
.....

2. Wanneer werd het noorden van Nederland bevrijd?
.....

3. Hoe wordt de winter van 1944 – 1945 nu genoemd?
.....

4. Aan alles was in het laatste jaar een gebrek.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....

5. Waarom kon het eten niet meer naar de steden worden gebracht?
.....
.....
.....

6. Waarmee stookten mensen in de stad hun huizen warm?
.....
.....
.....

8. Wat aten mensen om hun maag te vullen?
.....

9. Hoeveel mensen stierven van de hongers en van de kou?
.....



Onderzoeksvragen:

- Wat wordt bedoeld met Dolle Dinsdag in 1944?
- Wat waren gaarkeukens?
- Het eten was op de bon.
Wat werd daarmee bedoeld?
- Mensen aten in de Hongerwinter bloembollen.
Welke bloembollen werden gegeten?



De Tweede Wereldoorlog(6): Het einde van de oorlog (1945).

Tot 1943 leek Duitsland de oorlog te gaan winnen.

Vanaf 1943 keerden de kansen.

De Russische soldaten versloegen de Duitse soldaten in het oosten van Europa.

In 1944 ging het er nog slechter uitzien voor Duitsland.

Engelse, Canadese en Amerikaanse soldaten waren op 6 juni 1944 geland in Frankrijk.

Ze vochten tegen de Duitse soldaten in Frankrijk.

Het Duitse leger verloor terrein.

Duitse soldaten werden gedood of ze vluchtten.

De Engelse, Canadese en Amerikaanse soldaten bevrijdden Frankrijk.

Later werd ook België bevrijd.

In 1944 werd het zuiden van Nederland bevrijd.

Het noorden van Nederland moest nog een jaar wachten.

Maar in 1945 werd ook het noorden van Nederland bevrijd.



Op 5 mei 1945 gaf Duitsland zich over.

Hitler pleegde zelfmoord.

En de Duitsers tekenden in de stad Wageningen een overeenkomst.

Deze overeenkomst betekende dat Duitsland zich overgaf.

De koningin en de regering konden weer terugkeren naar Nederland.

De Nederlandse vlag mocht weer overal wapperen.



De oorlog was nu officieel voorbij.

Het was feest in Nederland.

De mensen in Nederland waren blij.

Ze vierden feest.

Ze waren Amerika, Canada en Engeland dankbaar.

Deze landen hadden Nederland bevrijd.

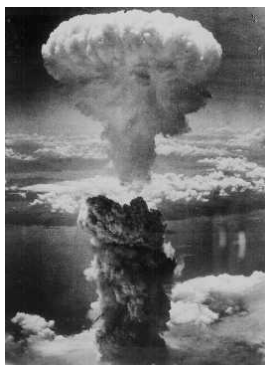
Elk jaar, op 5 mei vieren wij ieder jaar onze bevrijding.

En op 4 mei herdenken we alle doden.

1. In welk jaar werd het zuiden van Nederland bevrijd?
.....
2. Wanneer werd het noorden van Nederland bevrijd?
.....
3. Welke landen hebben Nederland bevrijd?
.....
4. In welke stad werd de overgave van Duitsland getekend?
.....
5. Op welke dag wordt de bevrijding van Nederland gevierd?
.....
6. Op welke dag worden de doden van de Tweede Wereldoorlog herdacht ?
.....

Onderzoeksvragen:

- Wat gebeurde er op 7 mei, enkele dagen na de bevrijding, op de Dam in Amsterdam?
- De Duitsers werden tijdens de bezetting geholpen door sommige Nederlanders. Deze Nederlanders waren lid van een politieke partij. Na de bevrijding werd er wraak op deze mensen genomen. Hoe heette de politieke partij van de mensen?
- Op 5 mei was de oorlog in Europa voorbij. Maar de Tweede Wereldoorlog ging nog door in een ander deel van de wereld. Welk land in Azië was nog in oorlog met Amerika?
- Op 6 en op 9 augustus 1945 liet Amerika 2 atoombommen vallen op twee steden. Zo maakte Amerika een einde aan de oorlog in Azië. Welke 2 steden waren dat?



Na de atoombom.

Indonesië (1945 - 1949).

Tussen 1940 en 1945 was de Tweede Wereldoorlog.
Duitsland wilde grote delen van Europa bezetten.
Dat lukte en Duitsland werd de baas in Frankrijk, Nederland en in andere landen.
Maar niet alleen in Europa was er oorlog.
Ook in Azië werd er gevochten.
Daar wilde Japan andere landen bezetten.

Indonesië is een land dat in Azië ligt.
Het land heette in 1940 Nederlands-Indië.
Nederlands-Indië was een kolonie van Nederland.
Dat betekende dat Nederland daar de baas was.
Nederlanders dwongen de mensen in Nederlands-Indië om te werken.
Indonesiërs moesten voor de Nederlanders werken voor een laag salaris.
En ze moesten hun producten voor weinig geld aan Nederland verkopen.

Maar in 1942 veranderde er veel.
Japan opende de aanval op Nederlands-Indië en wilde dit land bezetten.
Dat lukte.
Het leger van Nederland werd verslagen.
De Nederlanders in Nederlands-Indië werden gevangen genomen.

De Tweede Wereldoorlog duurde tot 1945.
In 1945 werd Duitsland verslagen en Nederland werd bevrijd.
In dat jaar werd ook Japan verslagen.
Japan werd verslagen door Amerika.
Toen Japan was verslagen, wilde Nederland dat Nederlands-Indië weer een kolonie werd.
Maar de mensen in Indonesië dachten daar anders over.
Ze wilden onafhankelijkheid.
Ze wilden niet meer dat hun land door Nederland werd bestuurd.
Daarom verzetten de Indonesiërs zich tegen Nederland.
Hun leider heette Soekarno.



Nederland wilde Nederlands-Indië niet opgeven.
De kolonie was voor Nederland belangrijk.
Het was belangrijk voor inkomsten uit de handel.
Nederland stuurde het leger naar Nederlands-Indië.
Soldaten moesten voorkomen dat Nederlands-Indië zelfstandig werd.

De oorlog in Nederlands-Indië kostte veel mensen het leven.
De strijd duurde tot 1949.
Toen staakte Nederland de strijd.
Nederland moest wel.
Nederland moest Indonesië opgeven van Amerika.
Amerika wilde niet dat Indonesië een kolonie bleef.
En Amerika had het na de Tweede Wereldoorlog voor het zeggen in de wereld.

Nederlands-Indië werd na een lange periode van kolonisatie een vrij land.
De nieuwe regering noemde het land Indonesië.

1. Welk land heette vroeger Nederlands-Indië?
.....
2. Nederlands-Indië was een kolonie van Nederland.
Het bezitten van een kolonie was voor Nederland belangrijk.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
3. Door welk land werd Nederlands-Indië in 1942 veroverd?
.....
4. Welk land versloeg Japan in 1945?
.....
5. Nederland wilde na de Tweede Wereldoorlog Nederlands-Indië weer als kolonie.
De mensen in Nederlands-Indië dachten daar anders over.
Wat wilden zij?
.....
6. Nederland stuurde het leger naar Nederlands-Indië.
Na een paar jaar vechten moest Nederland de strijd staken.
Welk land dwong Nederland om Nederlands-Indië op te geven?
.....
7. In welk jaar werd Indonesië zelfstandig?
.....
8. Hoe heette de leider van het verzet tegen Nederland?
.....

Onderzoeksvragen:

- Nederlands-Indië was een kolonie van Nederland.
Welke andere kolonies bezat Nederland?
- Wie had in 1860 het boek Max Havelaar geschreven over de misstanden
In Nederlands-Indië.
- In het dorpje Rawagedeh werden de Indiërs door Nederlandse soldaten vermoord.
Dat was in 1947.
Hoeveel bewoners van het dorpje werden in koele bloede gedood?

De verzorgingsstaat: Willem Drees (1886 – 1988).

In Nederland woonden voor 1940 verschillende groepen mensen.

Deze groepen leefden gescheiden.

Mensen uit de verschillende groepen hadden weinig contact met elkaar.

Er waren katholieken en protestanten.

Er waren socialisten en liberalen.

Nederland was verzuild.

Kinderen van katholieke ouders gingen naar een katholieke school.

Katholieken stemden meestal op een katholieke politieke partij.

Katholieken lazen een katholieke krant en luisterden naar de katholieke radio.

En sporten deden ze bij een katholieke vereniging.

Ook protestanten en andere groepen hadden hun eigen televisie, sportclubs, scholen en politieke partijen.

De verschillende groepen waren het vaak met elkaar oneens.

Iedereen dacht anders over de toekomst van Nederland.

Afspraken maken en regeren van het land was altijd lastig.

In 1945 was de oorlog met Duitsland afgelopen.

De koningin en de regering waren weer terug in Nederland.

Maar na 1945 was Nederland nog altijd verzuild.

De oorlog had Nederland veel geld gekost.

Nederland moest in de jaren na de oorlog weer worden opgebouwd.

Er moest hard worden gewerkt.

Er moest worden samengewerkt.

Nederland had niets aan een ruzie tussen katholieken, protestanten en de andere groepen.

De regeringen na 1945 werden geleid door Willem Drees.

In de regering werkten socialisten, katholieken en protestanten samen.

Samen regeerden ze het land.

Ze maakten afspraken die goed waren voor de toekomst van Nederland.



Willem Drees had voor de oorlog veel armoede en ellende gezien.

Hij had gezien wat armoede doet met mensen.

Willem Drees wilde niet dat die armoede terug zou keren.

Daarom ging zijn regering voor de mensen zorgen.

Mensen die niet konden werken, kregen recht op een uitkering.

Nederland werd een verzorgingsstaat.

Nederland ging zorgen voor ouderen, zieken en voor mensen zonder werk.

Werklozen kregen vanaf 1949 een uitkering.

Deze uitkering werd WW genoemd.

In 1956 werd de AOW ingevoerd.

Daardoor kregen alle mensen ouder dan 65 jaar een uitkering van de regering.

Later kwam ook de WAO voor mensen die door een ziekte niet konden werken.

1. Nederland was vroeger verzuild.
Er waren groepen die weinig contact met elkaar hadden.
Samenwerken tussen de groepen moeilijk.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
.....
2. Welke 4 groepen worden genoemd in de tekst?
.....
.....
.....
3. Iedere groep had zijn eigen radio, krant en scholen.
Naar welke school gingen kinderen van katholieke ouders?
.....
4. Waarom moest er na de Tweede Wereldoorlog beter worden samengewerkt?
.....
.....
5. Wie was de minister-president, de leider van de regering?
.....
6. Nederland werd een verzorgingsstaat. Wat doet een verzorgingsstaat?
.....
.....
7. Welke wet werd in 1956 ingevoerd voor de ouderen?
.....
8. Wat doet de AOW voor ouderen?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- WW is een afkorting. Wat betekent deze afkorting?
- Wat betekent WAO?
Wat betekent AOW?
- Hoe heet de katholieke televisie?
- Op wat voor basisschool zit jij?
- Mensen waren Willem Drees dankbaar. Welke bijnaam kreeg hij?



Zeeland en de watersnoodramp (1953).

Zeeland is een provincie in het zuidwesten van Nederland.
Het ligt tegen de grens met België.
De hoofdstad van Zeeland is Middelburg.
Zeeland bestaat uit eilanden.



Grote delen van Zeeland liggen lager dan de zee.
Alleen de duinen liggen hoger dan de zee.
Zeeland moet worden beschermd tegen het water.
Dat doen de dijken.
Dijken houden de zee tegen en moeten Zeeland beschermen.

Op 31 januari 1953 stormde het.
Het stormde wel vaker maar op deze dag was het heel erg.
Ook stond het water hoog. Het was vloed.
Het water sloeg tegen de dijken.



De dijken waren niet sterk genoeg.
In de nacht braken zij.
De polders stroomden vol met water.
Mensen probeerden elkaar te helpen.
Maar voor veel mensen kwam redding te laat.
Meer dan 1800 mensen verdronken en gingen dood.
Veel huizen werden verwoest.
En hele dorpen werden verwoest.

Na enkele dagen kwam de hulp op gang.
De regering van Nederland stuurde hulp.
Ook uit het buitenland kwam hulp.
België, Amerika, Engeland en Frankrijk stuurden vliegtuigen met eten.

De jaren na 1953.

De ramp in 1953 was enorm.
Veel mensen waren verdronken.
Het land was voor lange tijd onbruikbaar.
De regering begreep dat Zeeland veel beter moest worden beschermd.



De regering kwam met een plan: Het Deltaplan.
In Zeeland moesten dammen worden gebouwd.
Een dam is een dijk die het water tegenhoudt.
Het bouwen van de dammen begon in 1954.
En het laatste bouwwerk was klaar in 1997.

Het bouwen van dammen kostte Nederland veel geld.
Maar Zeeland is nu beschermd tegen het water van de zee.
De kans op een grote ramp is nu veel kleiner dan het was in 1953.

1. De watersnoodramp in 1953 raakte heel Nederland.
Welke provincie werd het meest getroffen?
.....
 2. Waarom braken de dijken? Noem 2 redenen.
.....
.....
.....
 3. Hoeveel mensen verdronken?
.....
 4. Wat leerde Nederland van deze ramp?
.....
.....
 5. Zeeland moest beter worden beschermd tegen het gevaar van de zee.
De regering kwam met het Deltaplan.
Hoe moest Zeeland voortaan worden beschermd?
.....
.....
 6. Wanneer werd met het bouwen van de dammen begonnen?
.....
- Wanneer was het Deltaplan klaar ?
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heten de dammen in Zeeland?
- In 1996 was de bouw van de Stormvloedkering klaar. Deze dam kan open en dicht.
Hoe lang is deze dam?
- Wat is een delta?
- In het wapen van Zeeland staat de zin: Luctor er Mergo.
Wat betekent de zin?
- Hoe heet het museum over de Deltawerken?



De televisie in de huiskamer (na 1948).

De telefoon bestaat vanaf 1881 in Nederland.

De radio bestaat vanaf 1919.

Sinds 1885 rijden er auto's in ons land.

Nederland veranderde door de komst van de radio, van de telefoon en van auto's.

Door de radio kregen mensen informatie over de wereld thuis.

Door de telefoon konden mensen thuis blijven en toch met elkaar praten.

Auto's maakten dat mensen meer gingen reizen.

De televisie bestaat vanaf 1935 in Nederland.

Maar pas na 1948 werd de televisie in Nederland populair.

Philips is een fabriek in Nederland. In deze fabriek werden televisies gemaakt.

Het was belangrijk voor Philips dat mensen een televisie kochten.



Philips maakte veel reclame voor de televisie.

In 1961 waren er al 1 miljoen televisies verkocht.

Mensen gingen steeds meer en vaker naar de televisie kijken.

De programma's waren nog in zwart wit.

De kleurentelevisie bestond in het begin nog niet.

In 1970 had bijna ieder gezin een televisie in huis.

Door de televisie veranderde er veel in Nederland.

Het veranderde het leven in de gezinnen en de huiskamer ging er anders uitzien.

Nederlanders zaten niet meer met elkaar om de eettafel.

Ze zaten voortaan op een bank en keken televisie.

In Nederland woonden verschillende groepen mensen.

De mensen uit de verschillende groepen hadden weinig contact met elkaar.

Nederland was verzuild.

Er waren katholieken, protestanten, socialisten en liberalen.

Op de televisie was dit goed te merken.

Katholieken en protestanten keken naar hun eigen programma's.

De programma's waren gemaakt door een katholieke of een protestantse omroep.

Ook de andere groepen keken naar hun eigen programma's.

Maar door de programma's op de televisie leerden de groepen elkaar beter kennen.

De televisie bracht iedere avond de wereld in de huiskamer.

De programma's gingen over godsdienst.

De programma's gingen mannen en over vrouwen.

Sommige programma's gingen over seks.

Nederlanders keken iedere dag naar het journaal.

Ze zagen dan vreselijke beelden van oorlogen.

Door de televisie kregen mensen steeds meer informatie.

Mensen gingen meer met elkaar praten over dat wat zij op televisie hadden gezien.

Ze praatten met elkaar over de wereld.

Ze praatten over godsdienst.

Ze praatten over de relatie tussen mannen en vrouwen.

1. Vanaf welk jaar bestaat de televisie in Nederland?
.....
2. Hoeveel gezinnen hadden in 1961 een televisie?
.....
3. In 1970 stond er in bijna iedere huiskamer een televisie.
Door de televisie veranderde er veel.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
4. De televisie was verzuild.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
5. Er werd steeds meer naar de televisie gekeken.
De televisie bracht de wereld in de huiskamer.
Waar gingen de programma's over?
.....
.....
.....
.....
6. Waarover gingen Nederlanders meer en meer praten?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heette de omroep voor de katholieken?
- Hoe heette de omroep voor de protestanten?
- Vroeger was er geen reclame op de televisie. Dat mocht niet.
In welk jaar was de eerste reclame op de televisie te zien?
- De VARA is een omroep. Het is een afkorting.
Het was de omroep die programma's maakte voor de arbeiders.
Wat betekenen de letters VARA?
- Wat betekenen de afkortingen KRO en NCRV?



De haven van Rotterdam (na 1880).

Nederland ligt aan de zee.
In Nederland zijn daarom veel havens.
Boten worden in een haven geladen.
En ze worden in een haven leeggehaald.
In een haven zijn altijd veel bedrijven.
Daarom vinden in een haven veel mensen werk.
Amsterdam heeft een haven.
Delfzijl heeft een haven.
Vlissingen heeft een haven.
Maar de grootste haven ligt in Rotterdam.
De haven van Rotterdam is belangrijk voor Nederland.
Veel mensen vinden er werk.



*De haven van
Rotterdam*

In 1250 stroomde een riviertje door het zuiden van Holland.
De rivier werd "de Rotte" genoemd.
In deze rivier werd een dam gebouwd.
Deze dam moest het water uit de zee tegenhouden.
Boten werden bij de dam in de rivier "de Rotte" gelost.
En ze werden er geladen.
Zo ontstond bij deze dam in de Rotte een stad.
De stad werd Rotterdam genoemd.
Lange tijd bleef de haven in Rotterdam klein.
De haven van Amsterdam was sinds de Gouden Eeuw belangrijker.

In 1872 werd een kanaal gegraven.
Dit kanaal werd de " Nieuwe Waterweg " genoemd.
De Nieuwe Waterweg verbond tussen Rotterdam met de zee.
Het kanaal was diep en breed.
Door het nieuwe kanaal konden boten sneller naar Rotterdam varen.
Ook grotere boten konden nu naar Rotterdam varen.
Door de Nieuwe Waterweg groeide de haven van Rotterdam.

De haven in Rotterdam is nu groter dan de haven in Amsterdam.
Er komen veel schepen.
Deze schepen moeten snel geladen en gelost worden.
De schepen komen uit alle landen van de wereld.
Ze komen uit China met speelgoed .
Ze komen uit Japan met computers.
De boten brengen olie uit Koeweit.
Ze komen uit India met kleren.
De boten brengen kolen uit Polen.
En ze brengen hout uit Brazilië.



olie

Rondom de haven van Rotterdam zijn veel bedrijven.
Er zijn veel bedrijven waar de boten worden geladen en gelost.
Er zijn veel bedrijven die van de olie benzine maken.
En er zijn bedrijven die zorgen voor het transport.
Deze bedrijven brengen de producten uit de schepen naar andere landen of naar andere plaatsen in Nederland.

1. Nederland heeft veel havens.
Welke havens worden in de tekst genoemd?
.....
2. Welke haven was in de Gouden Eeuw het grootst?
.....
3. Welke haven is nu het meest belangrijk?
.....
4. Welk kanaal verbind Rotterdam met de zee?
.....
5. Dit kanaal was belangrijk voor de groei van de haven van Rotterdam.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
6. Aan welke rivier werd Rotterdam ooit gebouwd?
.....
7. Rotterdam is een wereldhaven.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
8. Er zijn in Rotterdam veel bedrijven die voor transport zorgen.
Wat doen deze bedrijven?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- Vroeger was Rotterdam de grootste haven van de wereld.
Nu niet meer. In welk land ligt nu de grootste haven?
- Hoe noemt men bedrijven die van olie benzine maken?
- De schepen worden over de Nieuwe Waterweg naar de haven gesleept.
Hoe heet de bestuurder van de sleepboot?



Annie M.G. Schmidt (1911 - 1995).

Tussen 1939 en 1945 was er een oorlog in Europa, de Tweede Wereldoorlog. Duitsland was in oorlog met Engeland, Frankrijk en ander landen. Nederland werd bezet door Duitsland. Hitler was de leider van Duitsland. Veel mensen in Duitsland gehoorzaamden Hitler. Ze geloofden in zijn woorden en volgden hem zonder vragen te stellen. In deze oorlog vonden veel burgers en soldaten de dood. En Europa bleef verwoest achter.

Annie M.G. Schmidt werd in 1911 geboren in de provincie Zeeland. Na de oorlog tegen Duitsland werd Annie M.G. Schmidt schrijfster. Zij ging werken voor een krant. Ook schreef zij boeken voor kinderen en programma's voor de televisie.



Bekend zijn de kinderboeken:

- Jip en Janneke (1953)
- Pluk van de Petteflet (1971)
- Floddertje (1973)

Jip en Janneke zijn twee kinderen van 4 of 5 jaar. Jip en Janneke spelen veel met elkaar en ontdekken de wereld.

Pluk is een jongen van 4 of 5 jaar die geen ouders heeft. Hij heeft geen last van een vader of van een moeder. Pluk is erg zelfstandig. Hij heeft geen ouders nodig. Hij vindt een huis om in te wonen. Hij maakt vrienden en hij helpt iedereen.

Floddertje is een eigenwijs meisje. Zij doet niet altijd wat haar moeder zegt. De moeder van Floddertje wil dat Floddertje schoon blijft. Daarom moet Floddertje van haar moeder binnen blijven. Maar Floddertje gaat toch naar buiten en komt vies thuis.

De kinderen in de boeken van Annie M.G. Schmidt zijn "eigenwijs". Ze zijn niet bang en volgen hun eigen weg. Ze durven een mening te hebben. Annie M.G. Schmidt zei ooit: "Doe nooit wat je moeder zegt, dan komt het allemaal terecht".



Hippies

In de tijd van Annie M.G. Schmidt, veranderde er veel in Nederland. Jonge mensen die de Tweede Wereldoorlog hadden meegemaakt, gingen hun eigen weg. Ze waren "eigenwijs". Ze geloofden niet meer in de woorden van de leiders. Ze vonden de ideeën van hun ouders ouderwets. Ze geloofden niet meer in de woorden van de kerk. En ze protesteerden veel tegen de plannen van de regering.

Gehoorzaamheid, dat was iets van voor de Tweede Wereldoorlog.

1. Wat was het beroep van Annie M.G. Schmidt?
.....
2. Welke kinderboeken schreef zij?
.....
.....
.....
3. Annie M.G. Schmidt vond dat kinderen lekker eigenwijs moesten hebben.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
.....
4. De jongeren in de tijd van Annie M.G. Schmidt noemden zich hippies.
De hippies waren de jongeren van na de Tweede Wereldoorlog.
Wat vonden ze meestal van hun ouders?
.....
.....
5. Gehoorzaamheid, dat was iets van voor de Tweede Wereldoorlog.
Jongeren geloofden alles meer.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....
6. Jongeren geloofden niet in de woorden van de leiders van het land.
Jongeren protesteerden veel vaker dan hun ouders.
Waartegen protesteerden zij?
.....

Onderzoeksvragen:

- Voor welke krant ging Annie M.G. Schmidt schrijven?
- Wat was dit voor een krant tijdens de Tweede Wereldoorlog?
- Welke kinderboeken van Annie M.G. Schmidt zijn verfilmd?
- Wie maakte vaak de tekeningen in de kinderboeken van A.M.G. Schmidt?
- De jongeren noemden zich hippies.
Wat betekent het woord hip?



Hippies

Suriname en de Nederlandse Antillen(na 1945).

Sinds de Gouden Eeuw bezat Nederland kolonies.

Dat was in die tijd heel normaal.

Veel landen in Europa bezaten kolonies.

Kolonies waren verre landen in Afrika, Azië of Amerika.

Deze landen hadden geen eigen regering.

Een land uit Europa was er de baas.

Het bezitten van kolonies was belangrijk voor de economie van Europa.

Het was belangrijk voor inkomsten uit de handel.



Ook voor Nederland waren de kolonies belangrijk.

Nederlandse handelaren kochten in de kolonies koffie, thee, kruiden en andere producten.

Zij kochten deze producten voor weinig geld.

Zij verkochten deze producten door met winst.

Zo verdienden de Nederlandse handelaren veel geld.

Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen waren Nederlandse kolonies.

Vanaf 1595 was Nederland de baas in het land Nederlands-Indië.

Nederlands-Indië wordt nu Indonesië genoemd.

Vanaf 1634 was Nederland ook de baas op de Nederlandse Antillen.

De Nederlandse Antillen bestaat uit zes eilanden voor de kust van Zuid-Amerika.

En in 1667 werd Nederland de baas in het land Suriname.

Suriname is een land in Zuid Amerika.

Na de Tweede Wereldoorlog in 1945 raakten de Europese landen de kolonies kwijt.

Ook Nederland.

In 1945 kreeg Nederlands-Indië een eigen regering.

Het land wilde onafhankelijk zijn en heette voortaan Indonesië.

Maar de regering van Nederland wilde in Indonesië de baas blijven.

Daarom stuurde Nederland soldaten naar Indonesië om te vechten.

Maar in 1949 moest Nederland het leger uit Indonesië terugtrekken.

Nederland moest toestaan dat Indonesië zelfstandig werd.

In 1975 werd Suriname ook onafhankelijk.

Ook Suriname kreeg een eigen regering.

De regering van Suriname kreeg het voor het zeggen.

Maar veel inwoners van Suriname wilden niet in Suriname blijven.

Nederland was een rijker land en in Suriname waren veel mensen werkloos.

Ze verlieten hun land en vertrokken naar Nederland.

Ook de Nederlandse Antillen kan geen kolonie meer worden genoemd.

Sommige eilanden zijn nu een gemeente van Nederland, zoals Amsterdam en Utrecht.

Deze eilanden vallen onder de Nederlandse regering.

De bewoners van deze eilanden kunnen een aantal zaken zelf regelen.

En sommige zaken worden door de regering in Nederland geregeld.

Andere eilanden van de Nederlandse Antillen zijn zelfstandige landen geworden.

Deze eilanden hebben een eigen regering.

Een regering die zorgt voor eigen wetten.

De zelfstandige eilanden horen nog wel bij het koninkrijk Nederland.

1. Het hebben van kolonies was belangrijk voor Nederland.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Welke kolonies bezat Nederland?

.....
.....
.....

3. Wanneer werd Nederlands-Indië onafhankelijk?

.....

4. Wanneer werd Suriname onafhankelijk?

.....

5. Waarom wilden veel mensen uit Suriname in 1975 in Nederland wonen?

.....
.....

6. Drie van de zes eilanden van de Nederlandse Antillen zijn nu zelfstandig.
De andere drie eilanden niet. Wat zijn deze eilanden nu?

.....

Onderzoeksvragen:

- Hoe heten de zes eilanden van de Nederlandse Antillen?
- Hoe heet de hoofdstad van Suriname?
- Hoe heet de hoofdstad van Indonesië?



*Het wapen van
Suriname*



*Saba is nu een gemeente
van Nederland*

- Veel slaven werden vanuit Afrika naar Suriname gebracht. De slaven moesten werken op de plantages. Wanneer werd de handel in slaven verboden?
- Welke drie eilanden van de Nederlandse Antillen zijn nu een gemeente van Nederland?

Veelkleurig Nederland (vanaf 1945).

Na de oorlog tegen Duitsland in 1945 verlieten veel Nederlanders Nederland. Zij vonden Nederland te klein en zij zagen geen toekomst in Nederland. Deze Nederlanders verhuisden naar Amerika, Canada en Australië. Zij gingen in deze landen wonen en werken.

Na 1945 was er veel werk in Nederland. Er waren veel fabrieken. En in deze fabrieken waren veel mensen nodig. In Nederland waren maar weinig mensen werkloos. Er waren zelfs arbeiders te weinig om al het werk te doen. Daarom kwamen er uit andere landen mannen naar Nederland om hier te werken. Deze mannen kwamen in het begin vooral uit Spanje en Italië. Later werden ze gehaald uit Turkije en Marokko. De mannen die hier kwamen werken, werden gastarbeiders genoemd. Het idee was dat ze later weer naar hun eigen land terug zouden gaan. Maar dat gebeurde meestal niet. De gastarbeiders besloten in Nederland te blijven wonen. En ze lieten hun vrouwen en hun kinderen ook naar Nederland komen.

Ook kwamen mensen uit Iran, Irak en andere landen naar Nederland. Zij kwamen naar Nederland omdat het hier veilig was. En in hun eigen land niet. Deze mensen waren naar Nederland gevlucht.

Door al deze verhuizingen veranderde Nederland. Nederland werd multicultureel. Dat is een land met mensen die in verschillende landen zijn geboren.

De mensen die in Nederland zijn komen wonen, worden immigranten genoemd. Ze wonen vaak in steden als Den Haag, Utrecht, Rotterdam en Amsterdam. De immigranten hebben de gewoontes uit hun land meegenomen. Ze hebben hun eigen religie meegenomen en bidden in hun eigen gebouwen. Ze dragen vaak kleding uit hun eigen land. Ze hebben hun eigen winkels waar ze eten kopen.

In de wijken waar veel immigranten wonen is vaak spanning tussen de bewoners. Er is vaak spanning tussen de Nederlanders en de immigranten. Mensen spreken verschillende talen. Ze hebben verschillende culturen. Mensen hebben weinig contact met elkaar en begrijpen elkaar niet. Veel mensen voelen zich niet veilig in hun eigen wijk. Ze verwachten dat de regering de problemen in de wijk serieus neemt. En ze willen dat de regering de problemen probeert op te lossen.

1. Nederland is multicultureel.
Wat wordt met dit woord bedoeld?

.....
.....
.....

2. Waarom kwamen gastarbeiders naar Nederland?

.....
.....
.....

3. Uit welke landen kwamen de eerste gastarbeiders?

.....
.....



4. Uit welke landen kwamen de gastarbeiders later?

.....
.....

5. Wat zijn immigranten?

.....
.....

6. Waar gingen de immigranten wonen?

.....

7. In de oude wijken in de steden zijn er problemen ontstaan.
Tussen wie zijn problemen ontstaan?

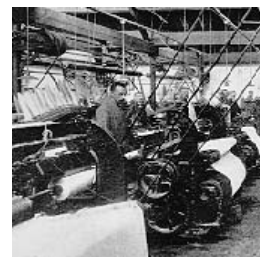
.....

8. In veel steden is spanning tussen de verschillende groepen mensen.
Welke oorzaken worden in de tekst genoemd?

.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- De gastarbeiders werkten in Nederlandse fabrieken.
In welke fabriek werkten zij in IJmuiden?
En in Zaandam?
En in Maastricht?
En in Eindhoven?
- Nu komen veel gastarbeiders uit landen die lid zijn van de Europese Gemeenschap.
Uit welke landen komen de gastarbeiders nu?



Srebrenica (1995).

Voor 1991 bestond het land Joegoslavië uit een aantal provincies.
Deze provincies heetten Bosnië, Servië, Slovenië, Kosovo, Kroatië en Macedonië.
Vanaf 1991 wilden sommige provincies zelfstandig worden.
De leiders van Servië wilden niet dat provincies zelfstandig werden.
Een oorlog tussen Servië en de andere provincies was het gevolg.

In de provincie Bosnië wonen moslims en Serviërs.
De moslims wilden dat Bosnië zelfstandig werd.
De Serviërs wilden dat Bosnië bij Joegoslavië bleef.
Een burgeroorlog was het gevolg.
Buren die jaren naast elkaar hadden gewoond, waren nu vijanden.
Het werd een oorlog met erg veel geweld en veel slachtoffers.

Landen in Europa stuurden soldaten naar Joegoslavië.
Deze soldaten moesten proberen de vrede tot stand te brengen.
Ook de regering van Nederland stuurde soldaten naar Joegoslavië.
De Nederlandse soldaten gingen naar Bosnië.
Ze gingen naar de stad Srebrenica.
In deze stad zaten moslims opgesloten.
Serviërs hadden de stad omsingeld.
Ze probeerden de stad te veroveren en beschoten de stad.
De Nederlandse soldaten moesten de moslims in de stad beschermen.
De soldaten hadden weinig wapens meegekregen.
Ze hadden de opdracht gekregen om niet te vechten.

In 1995 liep het uit de hand.
Het leger van de Serviërs trok de stad Srebrenica binnen en nam de stad in.
De Nederlandse soldaten moesten Srebrenica verlaten.
De moslimvrouwen en de kinderen mochten de stad met bussen verlaten.
En de moslimmannen? Die werden door de Serviërs vermoord.
In totaal werden 7000 mannen vermoord.

De schaamte in Nederland was groot.
Nederland had de moslims in Srebrenica niet kunnen beschermen.
Er kwam een onderzoek.
De regering wilde weten welke fouten er waren gemaakt.
In 2002 trad de regering van Nederland af.
Er waren teveel fouten gemaakt door de Nederlandse regering.
Maar ook door de Europese Unie en door de Verenigde Naties.

Ook na 2002 stuurt de regering van Nederland soldaten naar landen waar oorlog is.
Bijvoorbeeld naar Irak of Afghanistan.
De regering van Nederland heeft geleerd van de fouten die gemaakt zijn in Srebrenica.
Soldaten in Irak en Afghanistan krijgen nu wel wapens mee en mogen nu wel vechten.
De regering hoopt dat de ramp van Srebrenica zich nooit meer herhaalt.

Bosnië, Kroatië, Slovenië, Kosovo en Macedonië zijn nu zelfstandig.
Servië en Montenegro vormen nu samen één land.

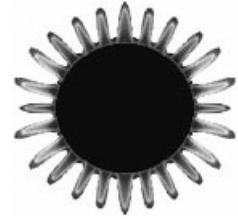
1. Uit welke provincies bestond Joegoslavië voor 1991?
.....
.....
2. In 1991 begon er een burgeroorlog in het land Joegoslavië.
Wat wilden de meeste provincies?
.....
3. In de burgeroorlog werd Srebrenica omsingeld en beschoten.
In welke provincie lag de stad Srebrenica?
.....
4. Nederland stuurde soldaten om de bewoners van Srebrenica te beschermen.
De soldaten hadden geen kans.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dit?
.....
.....
.....
5. In 1995 werd Srebrenica door Servische soldaten ingenomen.
De soldaten uit Nederland werden weggestuurd.
Hoeveel moslimmannen werden vermoord?
.....
6. De regering van Nederland schaamde zich.
Waar schaamde de regering zich voor?
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- In Den Haag zijn de leiders van de oorlog in Joegoslavië gestraft.
Hoe heet de rechtbank waar deze leiders zijn gestraft?
- Bosnië is nu een zelfstandig land en heet Bosnië Herzegovina.
Hoe heet de hoofdstad van Bosnië Herzegovina?
- Welke kleuren heeft de vlag van Bosnië Herzegovina?
- Welke buurlanden heeft Bosnië Herzegovina?

Gas uit Groningen (1959).

We gebruiken in Nederland gas om eten te koken.
We gebruiken gas om onze huizen in de winter te verwarmen.
En we gebruiken gas om water te verwarmen.
Ook de industrie gebruikt gas.
Denk maar aan de kassen.
In de kassen groeien bloemen.
In de kassen worden groentes zoals tomaten en paprika's gekweekt.
Deze kassen worden vaak verwarmd met gas.
Het gas dat wij gebruiken komt uit de bodem van Groningen.



Het gas in Groningen is gevonden in 1959.
Sinds 1959 gebruiken we steeds meer gas.
We gebruiken het gas thuis en in onze industrie.
We verkopen ook veel gas aan andere landen.

Vroeger gebruikten Nederlanders nog geen gas.
Ze gebruikten kolen als brandstof.
De kolen kwamen uit de mijnen in de provincie Limburg.
Mijnen zijn onderaardse gangen.
Mijnwerkers haalden de kolen uit de mijnen.
Dat was zwaar, vies en ongezond werk.
De kolen werden gebruikt om de huizen te verwarmen.
De kolen waren nodig om de treinen te laten rijden.
En ze werden gebruikt in fabrieken.

Sinds de komst van het gas zijn de mijnen in Nederland dicht.
Maar het gas in de bodem van Groningen raakt op.
Over ongeveer 25 jaar is er niet genoeg gas meer.
We moeten dan het gas kopen in andere landen, bijvoorbeeld in Rusland.
En we moeten andere vormen van energie gaan gebruiken.
De zon en de wind geven ook energie.
Deze energie wordt nog maar weinig gebruikt.
Met de energie van de wind en van de zon kan ook elektriciteit worden gemaakt.
Met deze energie kunnen huizen worden verwarmd of kan worden gekookt.

1. In Nederland wordt veel gas gebruikt.
Waar wordt het Nederlandse gas voor gebruikt?
.....
.....
.....
2. Uit welke provincie komt het Nederlandse gas?
.....
.....
3. Welke brandstof werd voor 1959 veel gebruikt?
.....
4. Waarom zijn de mijnen in Limburg nu gesloten?
.....
.....
.....
5. Wanneer is het Nederlandse gas op?
.....
6. Waar kan Nederland gas in de toekomst kopen?
.....

Onderzoeksvragen:

- In welke plaats in Groningen werd het gas in 1959 gevonden?
- In welke plaatsen in Limburg waren vroeger mijnen?
- In de toekomst moet Nederland gas kopen in het buitenland.
Het plan is om gas te kopen in het land Rusland.
Dat gas moet onder de grond (ondergronds) worden bewaard.
Waar wil de regering het gas ondergronds bewaren?

De Europese Unie (na 1945).

In 1945 was de Tweede Wereldoorlog na 6 lange jaren voorbij.

De eerste Wereldoorlog was nog niet vergeten.

In beide oorlogen waren veel mensen omgekomen.

En er waren veel steden verwoest.

Na twee oorlogen begrepen de leiders van Europa dat ze moesten samenwerken.

Dan was de kans op een nieuwe oorlog in de toekomst kleiner.

In 1950 beslisten 6 landen om samen te werken.

Dat waren Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Frankrijk en Italië.

Deze landen maakten afspraken.

Ze gingen met elkaar samenwerken.

Deze landen gingen kolen en staal aan elkaar verkopen.

Kolen en staal waren belangrijke producten voor een land.

In 1957 werden nieuwe afspraken gemaakt.

De landen gingen de samenwerking uitbreiden.

Ze gingen ook samenwerken op het gebied van landbouw.

Boeren in deze landen kregen hulp van Europa.

Door deze hulp zouden boeren in Europa meer voedsel zoals graan, boter en kaas maken.

De samenwerkende landen werden nu de Europese Unie genoemd.

De samenwerking werd een succes.

Andere landen in Europa wilden ook lid worden.

Engeland, Denemarken en Ierland werden in 1973 lid.

Later werden ook Griekenland, Spanje, Portugal, Zweden, Oostenrijk, Finland lid.

In 2007 bestond de Europese Unie uit 25 landen.



Tot 1 januari 2002 had ieder land zijn eigen geld.

Nederland had de gulden. Duitsland had de mark.

Als in ieder land ander geld wordt gebruikt, is de handel tussen landen moeilijk.

Daarom werd in de meeste landen van de Europese Unie de euro ingevoerd.

Dat gebeurde op 1 januari 2002.

Tot 1995 werd het paspoort bij iedere grens in Europa gecontroleerd.

Soms moest je bij de grens lang wachten.

In 1995 werd de controle bij de grenzen afgeschaft.

Je hoefde je paspoort niet meer te laten zien.

Nu kun je gemakkelijk en snel naar een ander land binnen Europa reizen.

Europa is belangrijk voor Nederland.

Nederland is een klein land en heeft de samenwerking met andere landen nodig.

Dankzij de handel met het buitenland hebben veel mensen in Nederland werk.

Niet iedereen in Nederland is blij met de Europese Unie.

Ze vinden teveel landen lid zijn geworden van de Europese Unie.

En ze vinden dat alles in de winkel door de euro te duur is geworden.

1. Welke 6 landen gingen in 1950 samenwerken?
.....
.....
.....
2. Wat gingen deze landen aan elkaar verkopen?
.....
3. In 1957 maakten de 6 landen van Europa nieuwe afspraken over de landbouw.
Boeren kregen vanaf 1957 hulp.
Waarom ging Europa de boeren helpen?
.....
.....
.....
4. Hoe werden de samenwerkende landen genoemd?
.....
5. Uit hoeveel landen bestond de Europese Unie in 2007?
.....
6. Je kunt nu gemakkelijk is kopen in een ander land van Europa.
Wanneer werd de Euro ingevoerd?
.....
7. Je kunt nu gemakkelijk in Europa reizen.
Wanneer werd de controle van het paspoort afgeschaft?
.....
8. Europa is voor Nederland belangrijk.
Welke zinnen uit de tekst bewijzen dat?
.....
.....
.....

Onderzoeksvragen:

- In 1944 werd de voorloper van de Europese Unie opgericht.
België, Nederland en Luxemburg gingen samenwerken.
Hoe werd deze club van drie landen genoemd?
- Welke stad is de Europese hoofdstad?
- De Europese Unie heeft ook een parlement.
Dit parlement vergadert in twee steden.
In welke twee steden vergadert het Europese parlement?
- Hoeveel talen worden er in de Europese Unie gesproken?

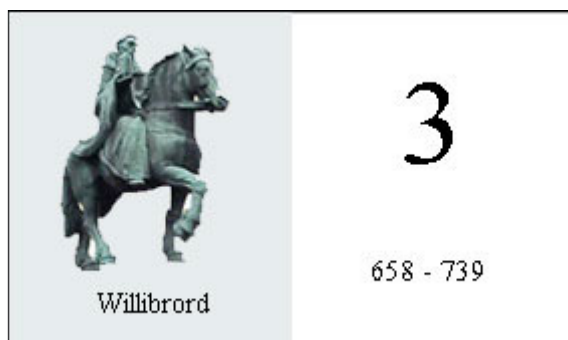


Spel 1: Leg in de goede volgorde.

Doel: Kinderen leren dat geschiedenis bestaat uit gebeurtenissen die elkaar opvolgen en krijgen inzicht in de tijdlijn.

Vorbereiding: Knip de kaartjes uit en vouw ze dubbel. Maak de kaartjes eventueel duurzaam door ze te plastificeren.

Werkwijze: Het spel bestaat uit 50 kaartjes. Op de bovenzijde staat een afbeelding. Op de achterzijde een getal (van 1 tot 50) en een jaartal. Laat door kinderen om de beurt (een aantal) de kaartjes in de goede volgorde leggen met de afbeelding naar boven. Na afloop worden de kaartjes omgedraaid en wordt de reeks gecontroleerd. Als de kaartjes goed zijn neergelegd ontstaat er een reeks van oplopende getallen. Het spel kan ook gespeeld worden met een beperkt aantal kaartjes.





7

1356 - 1450



8

1469 - 1536



9

1500 - 1558



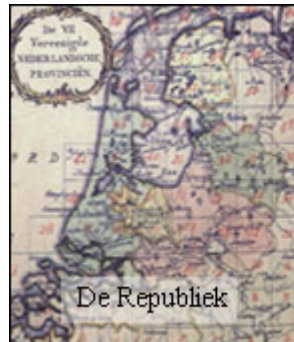
10

1566



11

1533 - 1584



12

1588 - 1795



13

1602



14

1607 - 1612



15

1613 - 1662



16

1554 - 1640



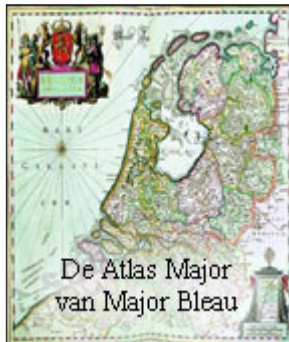
De Statenbijbel

1637



Rembrandt

1606 - 1669



De Atlas Major
van Major Bleau

1662




Michiel Adriaenszoon
de Ruyter

1607 - 1676




Christiaan Huygens

1629 - 1695



Spinoza

1632 - 1677



De handel in slaven

1637-1863



Een buitenhuis
aan De Vecht.

1600 - 1800



Eise Eisinga

1744 - 1828



De Patriotten

1780 - 1795



Napoleon
en de Franse tijd

27

1769 - 1821



Willem I

28

1772 - 1843



De eerste trein
in Nederland

29

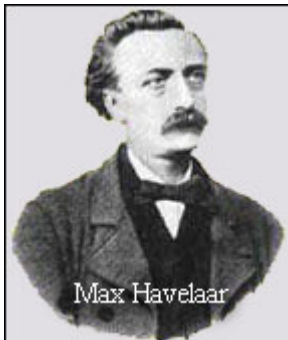
1839



Thorbecke
De nieuwe grondwet

30

1848



Max Havelaar

31

1860



Het verbod op
kinderarbeid

32

1874



Vincent van Gogh

33

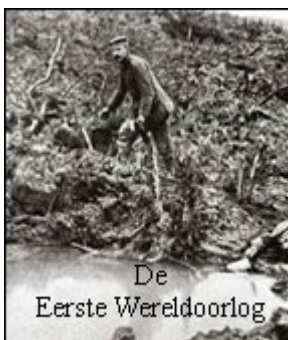
1854 - 1890



Aletta Jacobs

34

1854 - 1929



De
Eerste Wereldoorlog

35

1914 - 1918



De Stijl

36

1917- 1931

**WIE HELPT
MI AAN WERK**
ONVERSCHILLICWAT
IN DEN BEKEND MET BANKET,
BANKEN, EN DEN DEN BESCHAAFD
De grote werkloosheid

37

1930 - 1937

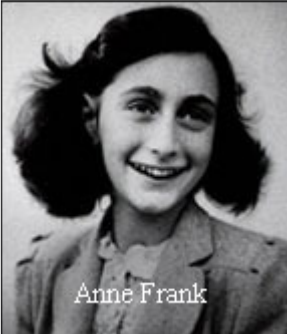
Jiddo



38

De
Tweede Wereldoorlog

1940 - 1945



Anne Frank

39

1929 - 1945

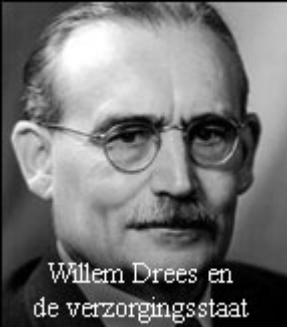
Indonesië



Nederlands Indië
vecht zich vrij

40


1945 - 1949



Willem Drees en
de verzorgingsstaat

41

1886 - 1988



42

1953

De watersnoodramp



43

na 1948

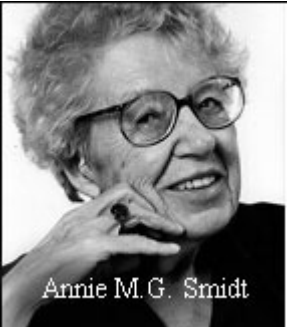
De televisie

De haven
van Rotterdam



44

na 1880



Annie M.G. Smidt

45

1911 - 1995

Suriname en de
Nederlandse Antillen



Het einde van het
kolonialisme

46

na 1945



Nederland wordt een land met veel culturen

47


na 1945



Srebrenica

48

1995



Nederlands Gas

49

na 1959



De Europese Unie

50

na 1950

Spel 2: Zoek bij elkaar







Doel: Kinderen leren bij afbeeldingen de historische gebeurtenissen.

Voorbereiding: Knip de kaartjes uit. Maak de kaartjes eventueel duurzaam door ze te plastificeren.

Werkwijze: Het spel bestaat uit 2 keer 50 kaartjes. Bij iedere historische gebeurtenis horen 2 kaartjes. Op het ene kaartje staat een afbeelding. Op het andere kaartje staat een tekst en een jaartal. Kinderen zoeken de kaartje die een paar vormen bij elkaar.

Het spel kan ook gespeeld worden met een beperkt aantal kaartjes.

Om controle mogelijk te maken staan op de kaartjes die een paar vormen een symbool of een teken. Vormen de bij elkaar gelegde kaartjes inderdaad een paar, dan is het symbool hersteld.

 <p>1</p>	<p>De Hunebedbouwers</p> <p>in Drenthe.</p> <p>3000 voor chr.</p>	 <p>2</p>	<p>De Romeinen</p> <p>in Nederland.</p> <p>12 voor chr. - 400</p>
 <p>3</p>	<p>Willibrord</p> <p>en het christendom in Nederland.</p> <p>658 - 739</p>	 <p>4</p>	<p>Karel de Grote</p> <p>verovert Europa.</p> <p>742 - 814</p>
 <p>5</p>	<p>Hebban Olla Vogala</p> <p>De eerste tekst in het Nederlands.</p> <p>1100</p>	 <p>6</p>	<p>Floris V</p> <p>wordt vermoord bij kasteel Muider slot.</p> <p>1296</p>



De Hanzesteden

en de handel bij de rivier de IJssel.

1356 - 1450



Erasmus

en het uitten van kritiek.

1469 - 1536



Karel V

koning van Spanje en van de lage landen.

1500 - 1558



De Beeldenstorm

en de opstand in de lage landen.

1566



Willem van Oranje

en de Tachtigjarige Oorlog.

1533 - 1584



De Republiek

en samenwerking van de provincies van Nederland.

1588 - 1795



De V.O.C.

De Gouden Eeuw en de handel overzee.

1602



De Beemster

en het inpolderen van Holland.

1606 - 1612



15

De grachtengordel

van Amsterdam en de
Gouden Eeuw.

1613- 1662



16

Hugo de Groot

en de ontsnapping in
de boekenkist.

1654- 1640



17

De Statenbijbel

en de eerste vertaling
van de bijbel in het
Nederlands.

1637

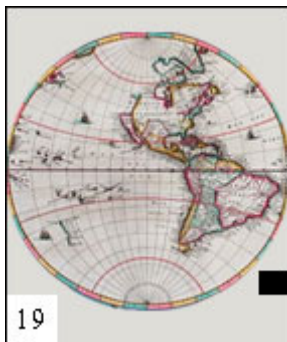


18

Rembrandt

en de Nachtwacht.

1606 - 1669



19

De Atlas Major

De beroemde atlas
uit de Gouden Eeuw
van Bleau.

1662



20

M. A. de Ruyter

verslaat Engeland
in de oorlog op zee.

1607 - 1676



21

Christiaan Huygens

vindt het
slingenuurwerk uit.

1629 - 1695

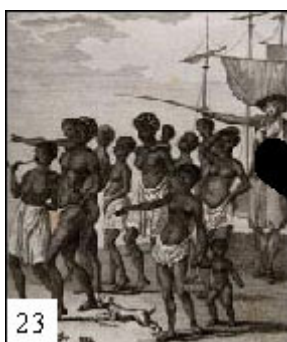


22

Spinoza

en het geloof in
de vrije wil van
de mens.

1632- 1677



23

De slavenhandel

en het verbod
in 1863.

1637 - 1863



24

Een buitenhuis

en wonen aan
de rivier De Vecht.

1600 - 1800



25

Eise Eisinga

en het planetarium
in Franeker.

1744 - 1828



26

De Patriotten

vormen een
regering van burgers.

1780 - 1795



27

Napoleon

en de Franse tijd
in Nederland.

1795 - 1813

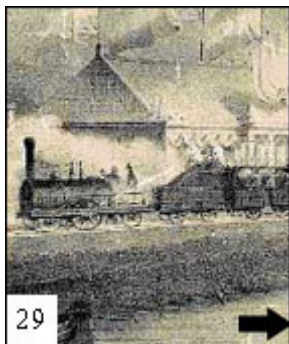


28

Willem I

de koning van
het koninkrijk
Nederland.

1772 - 1843



29

De eerste trein

rijdt tussen
Amsterdam en Haarlem.

1839



30

Thorbecke

schrijft de nieuwe
grondwet voor
Nederland.

1848



31

Multatuli

schrijft het boek
Max Havelaar over
Nederlands-Indië.

1848



32

Kinderarbeid

en het verbod
in 1874.

tot 1874



33

Vincent van Gogh

een Nederlandse
schilder in Frankrijk.

1853 - 1890



34

Aletta Jacobs

en de strijd voor
gelijke rechten voor
vrouwen.

1854 - 1929



De Eerste Wereldoorlog

en het gebruik
van gifgas.

1914 - 1918



De Stijl

De moderne kunst van
Gerrit Rietveld en
Piet Mondriaan.

1914 - 1918



De crisis
en de grote
werkloosheid.

1930- 1940



De Tweede Wereldoorlog

en de bezetting van
Nederland.

1940- 1945



Anne Frank

en de vervolging van
de joden.

1929- 1945



Nederlands-Indië

wordt Indonesië en
het einde van de
kolonie.

1945- 1949



Willem Drees

en Nederland
wordt een
verzorgingsstaat.

1886- 1988



De watersnoodramp

Zeeland staat
onder water.

1953



De televisie

komt in ieder
Nederlands
huis te staan.

na 1948



De haven van Rotterdam

wordt de grootste
haven van Europa.

na 1880

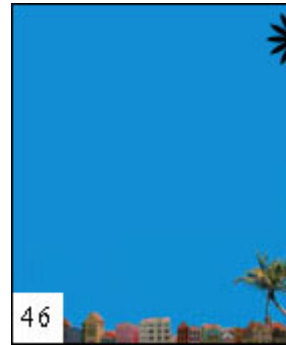


45

Annie M.G. Schmidt

en veranderend
Nederland na de
Tweede Wereldoorlog.

1911 - 1995



46

**Suriname en de
Nederlandse Antillen**

en (het einde van)
het kolonialisme.

na 1945



47

Gastsarbeiders

en vluchtelingen maken
Nederland veelkleurig.

na 1945

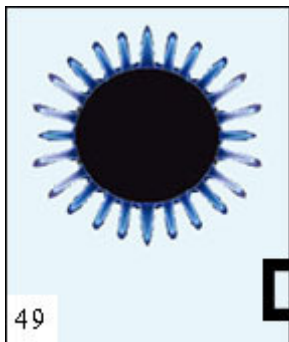


48

Srebrenica

en de burgeroorlog
In Joegoslavië.

1995



49

Gas

uit Groningen en
de sluiting van
de mijnen.

vanaf 1959



50

De Europese Unie

Landen in Europa
gaan samenwerken.

na 1950

Antwoorden op de onderzoeksvragen

1: De hunebedbouwers

- De stenen zijn in de ijstijden naar Nederland geschoven vanuit Scandinavië.
- De stenen werden naar hun plaats gerold en getrokken en rechtopgezet tegen een heuvel van zand. Zo ontstonden twee rijen met rechtopstaande stenen. Daarna werden hellingen gemaakt naar de heuvel. Over deze hellingen werden de stenen gesleept die nodig waren voor het dak.
- Een hunebed is verwoest door jongeren met vuur.
- De stenen zijn gebruikt in dijken en in kerken.

2: De Romeinen

- Romeinse goden waren bijvoorbeeld:
Apollo, Ceres, Diana, Janus, Juno, Jupiter, Mars, Mercurius, Minerva, Neptunus, Pluto
Saturnus, Venus, Vulcanus
Germaanse goden waren bijvoorbeeld:
Wodan, Thor, Freya, Frige, Tiwaz
- De Kaninefaten woonden in het westen van het huidige Nederland (de kust).
- De Rijn / De Waal
De stad Nijmegen ligt aan de Waal.
De stad Utrecht lag aan de Rijn.

3: Willibrord

- de Sint-Bonifatiuskerk
- Woensdag, vrijdag en donderdag.
- De Domkerk
Deze kerk staat op de plaats waar ooit een Romeins fort heeft gestaan.
- Een kerk.

4: Karel de Grote

- Floris V
- Voor de veiligheid.
De ridders waren echte vechtersbazen Ze vielen elkaar regelmatig aan en namen bij elkaar gebied in. Hun doel was vaak om hun eigen grondgebied en macht te vergroten.

5: Hebban olla vogala

- Monniken kopieerden bijbels door de teksten van de Bijbel met de hand te schrijven. Dat kostte veel tijd.
- Latijn was de taal van Rome en van de Rooms Katholieke kerk.
Een Romeinse keizer (Constantijn) heeft ooit besloten dat het christendom de enige Toegestane godsdienst was in het Romeinse rijk.

6: De moord op Floris V

- Muiderslot ligt bij het Muiden, een dorpje in Noord-Holland bij de monding van de rivier de Vecht.
 - De Ridderzaal is een onderdeel van een kasteel van Floris V in Den Haag.
 - De ontvoerders waren Gijsbrecht van Amstel, Herman van Woerden, Willem van Zaanden en Gerard van Velsen.
 - De bekendste kastelen zijn et Muiderslot in Muiden, Radboud in Medemblik en De Ridderzaal in Den Haag.
- Ook liet Floris V een aantal kastelen bouwen in Noord Holland om de West Friezen te onderdrukken zoals in Wijdenes, Almaar, Krabbendam en Oudorp

7: De Hanzesteden

- Ooit bezat Kampen 20 poorten.
Daar zijn de Koornmarkspoort, Cellebroederspoort en de Broederpoort nog van over.
- Thea Beckman
- De Gouden Eeuw.
- Vooral de steden aan de rivier de IJssel waren lid van De Hanze: Deventer, Kampen, Zwolle, Hattem, Doesburg, Hasselt en Zutphen.
Ook andere steden waren lid zoals Groningen, Tiel, Nijmegen, Arnhem.
Ook Amsterdam en Zierikzee waren lid.

8: Erasmus

- Geert Geerts of Gerhard Gerhards
- In Zwitserland in de stad Basel.
- Hij was onwettig. Zijn vader (een priester) en zijn moeder (een huishoudster) waren niet met elkaar getrouwd.
- Het belangrijkste boek van Erasmus heet de Lof der Zotheid.
- Erasmus is in Delft geboren en hij heeft drie jaar in Rotterdam gewoond.

9: Karel V

- In 1568 begon de Tachtigjarige Oorlog.
- De Beeldenstorm in 1566.
- Het protestantisme.
- Het Spaanse rijk van Karel V was erg groot. Hij bezat landen in Europa en in Zuid Amerika. De zon ging letterlijk nooit onder.

10: De Beeldenstorm

- Karel V.
- Willem van Oranje.
- De Tachtigjarige Oorlog.
- Alva verloor de strijd in 1572 om de stad Den Briel van de watergeuzen, een leger dat samenwerkte met Willem van Oranje.

11: Willem van Oranje

- Willem de Zwijger, geboren in Dillenburg in het huidige Duitsland.
- Willem van Oranje bezat een gebied in het zuiden van Frankrijk. Dit gebied heette “Orange”.
- Hij werd vermoord in het Prinsenhof.
- Zijn laatste woorden waren: Mijn God, Mijn God, heb medelijden met mij en met dit arme volk (in het Frans: Mon Dieu, mon Dieu, ayez pitié de moi et de ce pauvre peuple).
- In de Nieuwe Kerk in Delft.

12: De Republiek

- Koning Lodewijk Bonaparte, broer van Napoleon.
- Willem I.

13: De VOC

- Iets dat erg duur is, is peperduur.
- Het scheepvaartmuseum was in de Gouden Eeuw een magazijn van de VOC.
- Voor de haven van Amsterdam lag een zandbank. De boten van de VOC moesten wachten tot het hoog water was geworden. Dan konden ze doorvaren naar de haven van Amsterdam. De zandbank heette Pampus. Voor Pampus liggen betekent: Moe zijn en niet meer kunnen bewegen.
- De Zuiderzee.

14: De Beemster

- Jan Adriaanszoon is geboren in het dorp De Rijk in Noord Holland.
- Het Leeghwaterbad.
- Noord Holland was door stormen en door het verdwijnen van land in de zee op plaatsen erg smal geworden. Het dreigde zelfs in de zee te verdwijnen. Het smalste punt van het stuk land tussen het IJ (het water achter Amsterdam) en de Noordzee. Met de uitspraak wordt bedoeld dat Nederlanders zuinig zijn.

15: De grachtengordel in Amsterdam

- Het stadhuis is gebouwd op 13.657 gebouwd. Het architect was Jacob van Campen.
- Rembrandt.
- De Singel, de Herengracht, de Keizersgracht en de Prinsengracht.
- Dit gebouw was in de Gouden Eeuw een magazijn van de VOC.



16: Hugo de Groot

- Hugo de Groot was in Delft geboren.
- Hij was getrouwd met Maria van Reigersberch.
- Hugo de Groot ligt in de Nieuwe Kerk in Delft begraven.

17: De Statenbijbel

- Iemand op handen dragen: Iemand eren.
Het is een lust voor het oog: Het is mooi om te zien.
De eerste steen werpen: De eerste persoon die iemand de schuld geeft van iets.
- Andere uitdrukkingen zijn onder andere:
 - Als een dief in de nacht.
 - Niet bij de pakken neerzitten.
 - Door het oog van de naald kruipen.
 - Het is een doorn in het oog.
 - In het duister tasten.
 - In zak en as zitten.
 - Met twee maten meten.
 - Er is niets nieuws onder de zon.
 - Handen in onschuld wassen.
 - De zondebok zijn.
 - Muggenziften.
 - Het is een teken aan de wand.
 - De eerste steen werpen.
 - De dood in de pot vinden.

18: De schilder Rembrandt

- Saskia van Uylenburgh.
- Zijn zoon heette Titus en zijn dochter heette Cornelia.
- Saskia Uylenburgh overleed aan tuberculose en zijn zoon Titus overleed aan de pest.
- De pest werd de zwarte ziekte genoemd.
- Het Rijksmuseum.



19: De atlas van Blaeu

- In de atlas zijn 3000 pagina's met tekst in het Latijn.
- In 1672 werd de werkplaats door brand verwoest.

20: Michiel Adriaenszoon de Ruyter

- In de Nieuwe Kerk in Amsterdam.
- Engeland, Frankrijk en Munster (deel van het huidige Duitsland)
- In Vlissingen in Michiel Adriaenszoon de Ruyter geboren.

21: Christiaan Huygens

- Christiaan Huygens was geboren in Den Haag.
- Hofwijck bij Den Haag.
- De vader heette Constantijn Huygens.

22: Spinoza

- Het laatste (verboden) boek van Spinoza heet Ethica.
In dit boek legt Spinoza uit dat God de wereld niet in zeven dagen geschapen kan hebben.
- Atheïsme betekent het niet geloven in een God.
- Het Spinozahuis staat in het dorp Rijnsburg.
- Spinoza ligt begraven in de Nieuwe Kerk in Den Haag.

23: De handel in slaven

- In het Oosterpark in Amsterdam.
- Op 1 juli wordt de afschaffing van de slavernij herdacht.
- Ongeveer 500.000 slaven werden door Nederland tot 1863 vanuit Afrika vervoerd.

24: Een buitenhuis aan "de Vecht"

- De buitenhuizen hadden onder andere de volgende namen:

Goudestein
Huis ten Bosch
Boom en Bosch
Cromwijck
Doornburgh
Gansenhoef
Groenevecht
Nieuwerhoek
Over Holland
Swaenen-Vecht
Ter meer
Vechtenstein
Vecht en Hoff
Vechtoever
Vechtevoort
Vredenhoff
Vredenoord
Zuylenburgh

- Diligence is een ander woord voor koets.
- De tuinhuisjes werden theekoepeltjes genoemd?



25: Eise Eisinga

- Mars draait in 687 dagen om de zon.
- De planeet Mercurius staat het meest dichtbij de zon.
- Eise Eisinga werkte 17 jaar aan het planetarium.
- Titaan draait om Saturnus.

26: De Patriotten

- De zoon van Willem V heette Willem Frederik.
- In 1813 kwam Willem Frederik terug naar Nederland als koning Willem I.
- De eerste Nederlandse koning werd Willem I genoemd.

27: Napoleon en de Franse Tijd

- Het eiland Elba ligt in de Middellandse Zee.
- Napoleon werd verbannen naar Sint Helena, een eiland in de Atlantische Oceaan.
- Napoleon ligt herbegraven in Parijs, de hoofdstraat van Frankrijk.



28: Willem I

- Tot 1840 was Willem I koning van Nederland.
- Willem II volgde Willem I op.
- Nederland en België waren in oorlog met elkaar. België wilde zich van Nederland afscheiden. Willem I stuurde het Nederlandse leger. Jan van Speyk was een commandant een op Nederlands kanonneerboot. Toen de boot door het leger van België in beslag werd genomen, liet Jan van Speyk de boot met zichzelf erin ontploffen. Zo werd Jan van Speyk de held van Nederland. Toch slaagde Nederland er niet in om België te behouden.
- De Tiendaagse Veldslag.
- Onder Willem I werden onder andere het Noord-Hollandskanaal, de Zuid-Willemsvaart, Het kanaal van Gent naar Terneuzen en de Willemsvaart gegraven.

29: De eerste trein rijdt in Nederland

- In Heerlen en in Valkenburg.
- De uitvinder van de stoommachine was de Engelsman James Watt.
- De industriële revolutie en een periode waarin door het gebruik van stoommachines producten steeds vaker in steeds grotere fabrieken werden gemaakt. In de fabrieken konden meer producenten worden gemaakt voor een lagere prijs. In de fabrieken waren veel arbeiders nodig. Daardoor verhuisden veel mensen van het platteland naar delen van het land waar de fabrieken stonden.
- De eerste stoomtrein in Nederland heette De Arend.
- Het spoorwegmuseum staat in de stad Utrecht.

30: De grondwet in 1848

- Mensen die belasting konden betalen, hadden stemrecht. Dat waren vooral mannen met een goed inkomen. In de periode 1919 - 1922 kreeg iedereen het recht om te stemmen voor het parlement.
- In 1919 kregen vrouwen stemrecht.
- Willem II was koning van 1840 tot 1849.
- Koning Willem III volgde Willem II op.

31: Max Havelaar

- Hij noemde zich Multatuli betekent: Ik heb veel geleden. Hiermee wordt bedoeld dat de schrijver van het boek veel heeft dingen heeft gezien die hem pijn deden.
- Eduard Douwes Dekker was geboren in Amsterdam.
- Suriname en de Nederlandse Antillen waren kolonies van Nederland. Langer geleden waren Sri Lanka, een gebied in Zuid Afrika en het huidige New York ook kolonies van Nederland.
- Corruptie is het omkopen van mensen die werken voor de overheid of regering.
Om de hulp te krijgen van de gemeente of om iets geregeld te krijgen, moet betaald worden aan iemand die voor de gemeente werkt.
Of om niet tegen te worden gewerkt door de politie, moet je eerst de politieagenten omkopen.



32: Kinderarbeid en het verbod op kinderarbeid

- Het kindwetje van Van Houten.
De minister die de wet die kinderarbeid verbood schreef, heette Van Houten.
- Vanaf **13 jaar** mag je alleen licht werk doen zoals oppassen en auto's wassen. Je mag dan niet met machines werken.
Ook mogen kinderen vanaf 13 jaar ouders helpen, bijvoorbeeld in een winkel. Maar er moet altijd begeleiding zijn.
Als je 13 jaar bent, mag je 2 uur per schooldag werken.



Vanaf **15 jaar** mogen kinderen zelfstandig werk doen.
Met machines werken is verboden en het werk moet licht zijn.
Kinderen vanaf 15 jaar kunnen folders rondbrengen of enkele uren werken in een supermarkt.

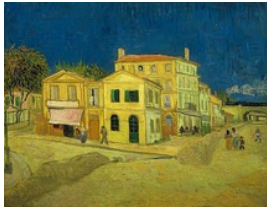
Vanaf **16 jaar** is al het werk toegestaan.
Bij gevaarlijk werk met machines moet er begeleiding zijn.

Jongeren van **15 en 16 jaar** mogen maximaal 45 uur per week werken.
De uren dat ze op school zitten, tellen ook als uren waarin gewerkt wordt.

- Nu moet je meestal tot je 18^{de} naar school.
Je moet je VWO of Havo diploma hebben of een MBO diploma.

33: Vincent van Gogh

- De broer heette Theo van Gogh.
- Hij pleegde zelfmoord in Auvers-sur-Oise in Frankrijk.
Daar ligt Vincent van Gogh begraven.
- Het rechteroor werd afgesneden.
- Het huis in Arles wordt nu Het Gele Huis genoemd.
Dit huis bestaat niet meer. Het werd in de Tweede Wereldoorlog gebombardeerd.
- Arles ligt aan de rivier De Rhone.



Het Gele Huis

34: Aletta Jacobs

- De minister heette Thorbecke.
- Aletta Jacobs heeft in Groningen gestudeerd.

35: De Eerste Wereldoorlog

- Ieper ligt in het zuidwesten van België dichtbij de grens met Frankrijk.
- In de strijd om Ieper stierven ongeveer 500.000 soldaten.
Deze soldaten kwamen vooral uit Frankrijk, Duitsland en Engeland.
- Er zijn 170 begraafplaatsen voor de 200.000 gestorven Britten.
Veel soldaten zijn vermist en nooit gevonden.
- Frans Ferdinand werd in Sarajevo vermoord.
Hij was de troonopvolger van Oostenrijk.
Zijn dood was de vonk die nodig was voor het ontstaan van de Eerste Wereldoorlog.

36: De Stijl

- Hij is in 1888 in de stad Utrecht geboren.
- Het huis in Utrecht heet het Rietveld Schröderhuis.
- In welk jaar werd gebouwd tussen 1923 en 1925.
- Hij was geboren in de stad Utrecht.



37: De jaren van de grote werkloosheid

- Het aantal werklozen was in 1936 ongeveer 500.000 mensen.
Dat was ongeveer 20 % van de mensen die moesten werken.
- In 1927 werd begonnen met de bouw van de afsluitdijk.
- In 1932 was de bouw van de afsluitdijk klaar.
- De afsluitdijk is 32 kilometer lang en verbindt Noord Holland met Friesland.
- Ongeveer 20.000 mensen hebben meegewerkt aan de aanleg van het Amsterdamse Bos.
- Het kamp Westerbork werd gebouwd in 1939.

38: De Tweede Wereldoorlog (1): Hitler en Duitsland

- Hitler werd lid van de NSDAP, de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij.
- Oostenrijk met ook Tsjechië waren voor 1939 al door Duitsland bezet.
- Italië en Spanje hadden ook een dictator.
Deze landen werkten met Hitler samen.

38: De Tweede Wereldoorlog (2): Het bombardement op Rotterdam

- De Tweede Wereldoorlog duurde tot 1945.
- De koningin van Nederland heette Wilhelmina.
- De radio heette Radio Oranje.
- Dit beeld heet De verwoeste Stad.
Dit beeld staat vanaf 1953 in Rotterdam en is gemaakt door de beroemde beeldhouwer Zadkine.



38: De Tweede Wereldoorlog (3): De Februaristaking in Amsterdam

- Het beeld in Amsterdam dat herinnert aan de Februaristaking heet De Dokwerker.
- In Amsterdam woonden ongeveer 80.000 Joden.
67.000 Joden overleefden de oorlog niet.
In Nederland woonden 140.000 Joden. Maar 30.000 Joden overleefden de oorlog.
- Amsterdam wordt ook wel Mokum genoemd.
- Belangrijk illegale kranten waren Het Parool, Vrij Nederland, Trouw en De Waarheid.



38: De Tweede Wereldoorlog (4): Anne Frank

- Het boek heet "Het Achterhuis".
- De zus van Anne Frank heette Margot.
- Anne Frank noemde haar dagboek Kitty.
- De vrouw die hielp heette Miep Gies.

38: De Tweede Wereldoorlog (5): De Hongerwinter

- Mensen in Nederland dachten dat de oorlog voorbij was.
Ze vierden feest en de Duitster vluchtten.
Het was een vergissing.
De oorlog zou nog een jaar duren.
- Gaarkeukens waren keukens waar mensen eten konden krijgen.
Het weinige eten werd verdeeld.
- Het eten werd verdeeld.
Mensen kregen bonnen en deze bonnen konden Ze inruilen voor eten en andere producten.
Mensen Zonder bonnen, Joden en andere onderduikers, kregen niets.
- Ze aten tulpenbollen.



38: De Tweede Wereldoorlog (6): Het einde van de oorlog

- Op 7 mei 1945 was er in het centrum van Amsterdam een schietpartij tussen Duitse soldaten en een Nederlandse agenten. Veel mensen feesten op dat moment. Er waren 19 doden en 117 gewonden.
- De partij van mensen die de Duitsers hielpen heette NSDAP.
- Japan was na 5 mei 1945 nog in oorlog met Amerika.
- De 2 steden waren Hiroshima en Nagasaki.

39: Anne Frank

- Het boek heet "Het Achterhuis".
- De zus van Anne Frank heette Margot.
- Anne Frank noemde haar dagboek Kitty.
- De vrouw die hielp heette Miep Gies.

40: Indonesië

- Andere kolonies waren Suriname en de Nederlandse Antillen.
- Multatuli had het boek Max Havelaar geschreven. Multatuli is de schuilnaam voor Eduard Douwes Dekker.
- Het aantal doden is niet helemaal duidelijk. Het aantal vermoorde Indonesiërs ligt waarschijnlijk tussen 300 en 400. Zeker is wel dat Nederlandse soldaten verantwoordelijk waren voor een massamoord.

41: De verzorgingsstaat: Willem Drees

- **WW** betekent Werkloosheidswet. Het is een uitkering die je krijgt als je bent ontslagen en geen werk meer hebt.
- **WAO** betekent Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Het is een uitkering die je krijgt als je door een ziekte nooit meer kunt werken.
- **AOW** betekent Algemene Ouderdomswet. Het is een uitkering die je krijgt als je ouder bent dan 65 – 55 – 67 en je niet meer hoeft te werken.
- De katholieke televisie of omroep heet KRO.
- Waarschijnlijk zit je op een Katholiek, Christelijke of Openbare basisschool.
- Willem Drees kreeg de bijnaam `Vadertje Drees` omdat hij zo goed voor mensen zorgde en echt om mensen gaf.

42: Zeeland en de watersnoodramp

- De dammen in Zeeland heten:
Oosterscheldekering – Brouwersdam – Haringvlietdam – Volkerakdam – Philipsdam – Grevelingendam – Oesterdam – Zandkreekdam – Veerse Gatdam.
- De Stormvloedkering in de Westerschelde is 9 kilometer lang.
- Wat is een delta?
- Luctor er Mergo betekent `Ik worstel en kom boven`.
- Het museum heet Neeltje Jans.

43: De televisie in de huiskamer

- De omroep voor de katholieken heet de KRO.
- De omroep voor de protestanten heet NCRV.
Vroeger was ook de VPRO een omroep voor protestanten.
- Reclame op de Nederlandse televisie was te zien vanaf 1967.
- VARA betekent Vereniging Arbeiders Radio Amateurs.
- KRO betekent Katholieke Radio Omroep.
NCRV betekent Nederlandse Christelijke Radio-Vereniging.

44: De haven van Rotterdam

- Nu ligt in Sjanghai de grootste haven van de wereld.
Sjanghai ligt in China.
- Bedrijven die van olie benzine heten raffinaderijen.
- De bestuurder van een sleepboot heet de loods.
Hij loodst (=begeleidt) de schepen naar de haven van Rotterdam.

45: Annie M.G. Schmidt

- Annie M.G. Schmidt ging schrijven voor het Parool.
- Het Parool was een verzetskrant in de Tweede Wereldoorlog.
- Verfilmd zijn de boeken Minoes. Otje, Abeltje, Puk en Petteflet.
- De tekeningen in veel van de boeken van A.NM.G. Schmidt zijn gemaakt door Fien Westendorp.
- Hip betekent modern.

46: Suriname en de Nederlandse Antillen

- De 6 eilanden heten: Sint Maarten, Saba, Sint Eustatius, Curaçao, Aruba en Bonaire.
- De hoofdstad van Suriname heet Paramaribo.
- De hoofdstad van Indonesië heet Jakarta.
- De handel in slaven werd verboden in 1817.
- De eilanden Bonaire, Saba en Sint Eustatius zijn nu een gemeente van Nederland.

47: Veelkleurig Nederland

- De IJmuiden werkten gastarbeiders vaak bij de Hoogovens, een staalfabriek. In Zaandam werkten gastarbeiders vaak bij Verkade (een koekjesfabriek), of bij Bruynzeel (een keukenfabriek). In Eindhoven werkten gastarbeiders bij Philips of in de textielindustrie. In Maastricht werkten de gastarbeiders in de mijnen of in een tegelfabriek (Royal Sphinx).
- De gastarbeiders komen nu uit Polen, Bulgarije of Roemenië.

48: Srebrenica

- De rechtbank in Den Haag heet het Vredespaleis of het Internationaal Gerechtshof..
- De hoofdstad van Bosnië Herzegovina heet Sarajevo.
- De kleuren van de vlag van Bosnië Herzegovina zijn blauw en geel. De driehoek staat voor de drie volkeren die in Bosnië leven.



- De buurlanden van Bosnië Herzegovina zijn Kroatië, Servië en Montenegro.

49: Gas uit Groningen

- In Slochteren werd het gas gevonden.
- In onder andere Valkenburg, Geleen, Heerlen, Brunssum, Kerkrade waren in Limburg mijnen. De mijnen waren in het zuiden van Limburg.
- De regering wil het gas opslaan in Groningen en in Bergen (Noord Holland).

50: De Europese Unie

- De samenwerking tussen België, Nederland en Luxemburg werd de BeNeLux genoemd.
- Brussel is de hoofdstad van Europa.
- Het Europese parlement vergadert zowel in Brussel als in Straatburg.
- Er zijn in de Europese Unie 23 officiële talen. Deze talen worden allemaal in het parlement gebruikt. In het parlement van Europa zijn dus veel vertalers nodig.

